

BADANIA NAD ORNITOFAUNĄ ZIEMI PRZEMYSKIEJ

TOM V

PRZEMYŚL 1997

Zespół Parków Krajobrazowych w Przemyślu

BADANIA NAD ORNITOFAUNĄ ZIEMI PRZEMYSKIEJ

5

Przemyśl 1997

Redakcja zeszytu
Józef Hordowski, Przemysław Kunysz

Projekt okładki
Tadeusz Nuckowski

Rysunki
Tomasz Cofta

Wydano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony
Środowiska i Gospodarki Wodnej w Przemyślu

Zespół Parków Krajobrazowych w Przemyślu
ul. Wybrzeże T. Kościuszki 24
37-700 Przemyśl
tel. (0-16) 670 48 74

ISBN 83-905033-5-2

Nakład 400 egz.
Druk. SanSet, Przemyśl, tel. 678 66 33

Spis treści

P. Kunysz, H. Kurek — Atlas ptaków lęgowych Przemyśla w latach 1993-1996 5-46

S. Tworek, A. Hudy — Rzadkie gatunki ptaków obserwowane w okolicy Padwi 1983-1990 (woj. tarnobrzeskie) 47-55

C. Cwikowski — Stwierdzenia martwych i okaleczonych sów oraz ptaków drapieżnych na obszarze województwa krośnieńskiego 57-64

J. Hordowski, M. Czernicki — Awifauna lęgowa na powierzchni „Wielkie Błonia" w dolinie środkowego Sanu 65-78

J. Hordowski — Awifauna lęgowa Progu Lessowego na powierzchni „Dobkowice" 79-96

M. Skowroński — Zagęszczenie derkacza (*Crex crex*) w dolinie Sanu pod Sanokiem (woj. krośnieńskie) 97-98

J. Hordowski — Występowanie przepiórki (*Coturnix coturnix*) i derkacza (*Crex crex*) w krajobrazie rolniczym regionu przemyskiego 99-105

M. Czernicki — Zmiany zgrupowania ptaków zimujących w Arboretum Bolestraszyce w latach 1994-97 107-111

M. Skowroński — Uzupełnienia do wykazu gatunków ptaków obserwowanych w dolinie Sanu pod Sanokiem 113-114

J. Hordowski — Bibliografia ornitologiczna południowo-wschodniej Polski 115-133

Notatki 135

Sprawozdanie z obozu ornitologicznego SAN 97 137-139

Adresy autorów

Ćwikowski Cezary
Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny Bieszczadzkiego Parku Narodowego
ul. Bełzka 7, 38-700 Ustrzyki Dolne, tel. (0-13) 461 10 91

Czernicki Mariusz, Hordowski Józef
Zakład Fizjografii i Arboretum w Bolestraszycach
37-700 Przemyśl, skr. poczt. 471, tel. (0-16) 671 69 25

Hudy Andrzej
ul. Osiedlowa 17
39–303 Mielec

Kunysz Przemysław
Zespół Parków Krajobrazowych w Przemyślu
ul. Wybrzeże T. Kościuszki 24, 37-700 Przemyśl, tel. (0-16) 670 48 74

Kurek Henryk
37-700 Przemyśl, ul. Grunwaldzka 121/91, tel. (0-10) 670 64 54

Skowroński Maciej
Bykowce 85, 38-534 Załuż

Tworek Stanisław
Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk
ul. Ariańska 1
31–512 Kraków, tel.(0–12) 421 51 44 w. 272

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 5-46.

Przemysław Kunysz, Henryk Kurek

Atlas ptaków lęgowych miasta Przemyśla 1993–1996

Wstęp

Awifauna Przemyśla nie była dotąd przedmiotem szczegółowych badań, a ograniczano się jedynie do omówienia pewnych ciekawych ornitologicznie terenów (Kunysz 1997) oraz występowania wybranych gatunków (Hordowski 1991, Hordowski, Kunysz 1991, Kunysz 1989, 1993a, 1993, Kurek 1967a, 1967, 1984, 1994). Interesujący materiał zebrany w czasie badań, skłonił autorów do przedstawienia wyników.

Teren badań

Miasto Przemyśl zajmuje obecnie powierzchnię 44 km². Położone jest na styku Kotliny Sandomierskiej, Karpat Wschodnich oraz Opola Zachodniego (Kondracki 1978). Miasto w połowie rozdziela rzeka San. Przemyśl zlokalizowany jest na tarasowych wzniesieniach. Pierwsze ślady osadnictwa człowieka pochodzą z paleolitu. W X w. wzniesiono na wzgórzu zamkowym gród o potężnych wałach ziemno-drewnianych (Kunysz 1981).

Obecnie Przemyśl to miasto przygraniczne o rozwijających się kontaktach handlowych z Ukrainą, to również ośrodek przemysłowy, kulturalny i sportowy. Do większych zakładów należą Zakłady Płyt Pil-

śniowych, Zakłady Tkanin Powlekanych "Sanwil" oraz Zakład Automatyki Precyzyjnej "Mera-Polna". Przez miasto przebiega międzynarodowa droga E-4. Duże znaczenie ma również linia kolejowa z ważnym tzw. "suchym portem przeładunkowym" Medyka. Według ostatnich danych (WUS) Przemyśl zamieszkuje 89 872 osoby, co daje 2042,5 osób/km^2. Od strony zachodniej miasto graniczy z leśnymi terenami Pogórza Dynowskiego, a od strony południowej z Pogórzem Przemyskim. Część północna i wschodnia przylega do rolniczych obszarów Kotliny Sandomierskiej i Opola Zachodniego (Kondracki 1978). Mapę terenu badań oraz ważniejsze ostoje ptaków przedstawia ryc. 1.

W Przemyślu wyróżniono 8 typów środowiska o znaczeniu dla ptaków:

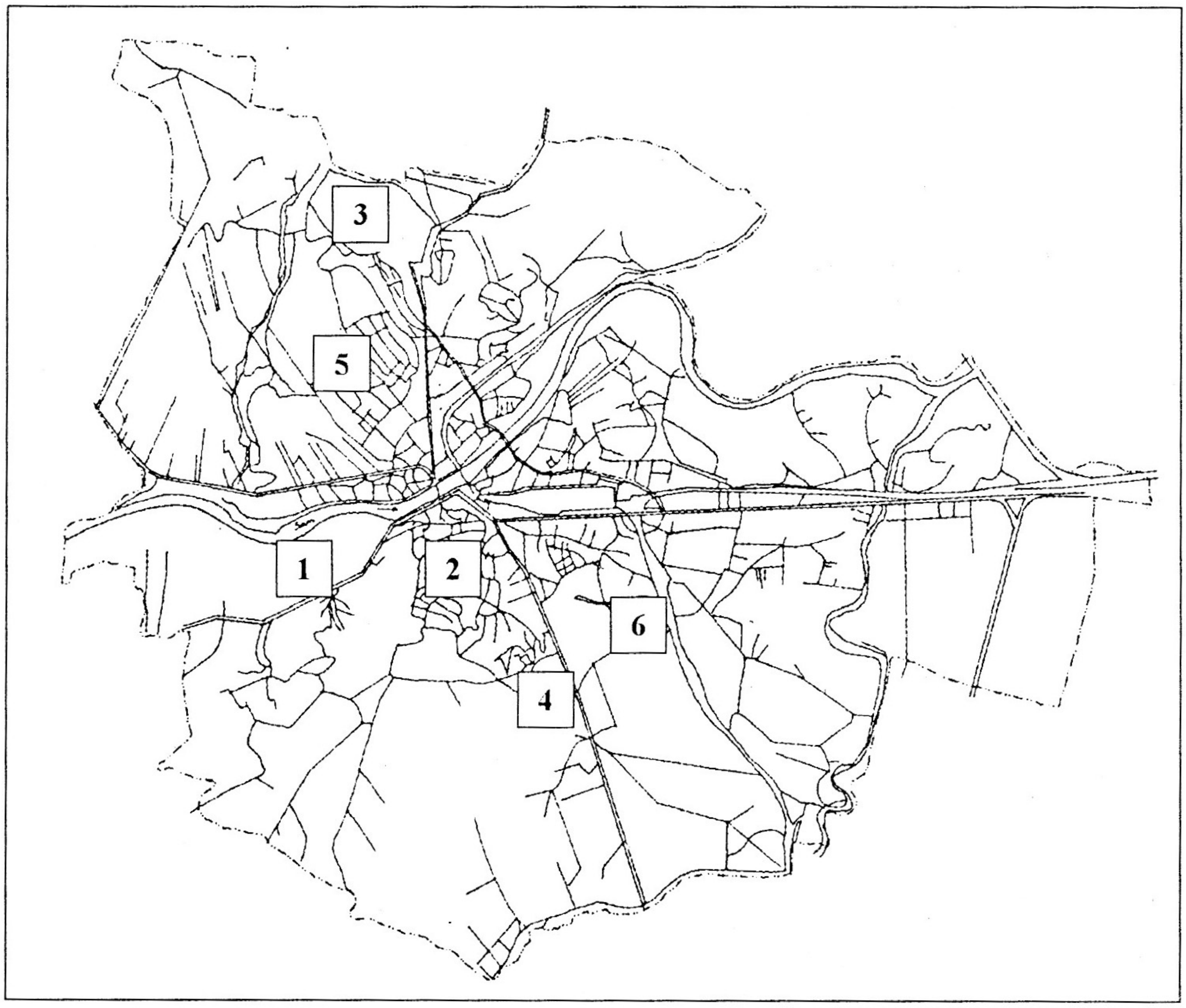
1. Tereny zwartej zabudowy ulicowej to głównie centrum miasta i jego najstarsza część, gdzie zachował się historyczny układ architektoniczny. Środowiskiem ptaków są tutaj wąskie uliczki z rozrzuconymi pojedynczymi drzewami i krzewami. Poza centrum obszary zwartej zabudowy znaleźć można wzdłuż ul. Słowackiego, Mickiewicza, Grunwaldzkiej, 3-go Maja, Dworskiego.
2. Osiedla mieszkaniowe. Należą tu osiedla Kmiecie, Rycerskie, Kazanów, Borelowskiego. W zależności od czasu powstania są mniej lub więcej zasobne w zieleń. Przestrzeń pomiędzy blokami wypełniają trawniki i zieleńce. Główny drzewostan to lipy, klony, jarzębina, rzadko drzewa iglaste: świerki, modrzewie i tuje.
3. Zabudowa willowa. Charakterystyczne dla Przemyśla jest to że dzielnice willowe znajdują się głównie na stokach wzgórz. Te najstarsze posiadają bogaty drzewostan składający się głównie z starych drzew owocowych. Włączono do tego biotopu również zabudowania typu wiejskiego położone na obrzeżach miasta w dzielnicach Zielonka, Pikulice, Wilcze.
4. Tereny przemysłowe i ruderalne. Do nich należą tereny zakładów przemysłowych zlokalizowanych głównie w części północno-wschodniej, powierzchnie torowisk. W bliskim sąsiedztwie zakładów znajdują się tereny ruderalne.
5. Ogrody działkowe, parki, cmentarze komunalne, planty. Ogrody działkowe położone są na obrzeżach miasta i w dolinie Sanu. Roślinność ogrodów działkowych to przeważnie 10-15 letnie drzewa owocowe. Park zamkowy znajduje się około 300 m od centrum miasta. Posiada drzewa z dużą ilością dziupli. Pozostałe dwa parki na Lipowicy i na Bakończycach zajmują peryferie. Planty stanowią

niewielki obszar w rejonie ul. Wodna, Jagiellońska. Porastają je głównie topole, lipy i klony. W ten umowny teren włączono również zadrzewienia przy Rynku. Tereny parkowe porasta drzewostan liściasty (dąb, lipa, grab, buk) z podszytem składającym się głównie z młodych drzew liściastych oraz z gatunków krzewów ozdobnych charakterystycznych dla większości tego typu obiektów w Polsce. Cmentarze komunalne (Zasanie ul. B. Śmiałego oraz cmentarze rzymsko-katolicki, żydowski i wojskowy przy ul. Słowackiego i Przemysława) posiadają środowisko zbliżone do parkowego z dużą ilością starych drzew.

6. Tereny otwarte (rolnicze łąki, pola). Położone są głównie na obrzeżach. Jedyny większy kompleks łąk znajduje się pod Kruhelem Małym na starorzeczu rzeki San. Teren ten z rzadka porośnięty jest drzewami i krzewami, wśród których dominuje wierzba.
7. Lasy, zadrzewienia i aleje. Największe tego typu środowisko znajduje się w rejonie dzielnic Zielonka, Budy. Do tego biotopu zaliczono również zadrzewienia wierzbowe nad Sanem pod Kruhelem Małym.
8. Wody. Są to: rzeka San i Wiar, niewielkie zarośnięte stawy w rejonie osiedla Kmiecie oraz tzw. glinianki tereny pożwirowisk oraz starorzecze Sanu pod Kruhelem Małym powstałe na początku XX w. w wyniku przekopania koryta rzeki.

Metody i materiał

W latach 1993–1996 prowadzono obserwacje zaznaczając obserwowane gatunki w kwadratach. Przebadano łącznie 105 pól atlasowych na terenie całego miasta. W ciągu jednego roku kontrolowano 40–50% powierzchni, notując obserwowane gatunki i ich zachowanie lęgowe. Dla niektórych gatunków sporządzono mapy występowania. Zaznaczono na nich tylko te obserwacje, które dawały podstawę do wyciągnięcia wniosku o trwałym zajęciu „kwadratu" (rewiru lęgowego). Za trwałe stwierdzenie gatunku w kwadracie uznano taki kwadrat, na którego terenie znaleziono gniazdo, obserwowano słabo latające pisklęta, lub widziano śpiewające samce we wszystkich latach badań. W celach porównawczych w opisie gatunku przedstawiono obserwacje pochodzące z lat 1960–1992.

Rys. 1. Teren badań oraz ważniejsze miejsca dla ptaków: 1 – Starorzecze Sanu pod Kruhelem Małym, 2 – Park Zamkowy, 3 – Park na Lipowicy, 4 – Cmentarz przy ul. Słowackiego, 5 – Cmentarz na Zasaniu, 6 – Park na Bakończycach.

Układ systematyczny i nazewnictwo gatunków przyjęto za opracowaniem *„Ptaki Palearktyki Zachodniej”* (1994). Uzupełnieniem opracowania jest aneks "*Wykaz wszystkich gatunków ptaków stwierdzonych na obszarze miasta Przemyśla*". Aneks w sposób syntetyczny przedstawia aktualny stan wiedzy o awifaunie miasta ujęty w następującej formie: gatunek i charakter występowania.

Wykaz gatunków

Perkozek (*Podiceps griseigena*). W latach 1986–88 jedna para gniazdowała na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym (Hordowski, Czernicki 1994).

Bączek (*Ixobrychus minutus*). W 1995 i 1996 obserwowano parę ptaków na starorzeczu pod Kruhelem Małym.

Bocian biały (*Ciconia ciconia*). Do roku 1980 istniało jedno gniazdo na budynku przy ul. Grunwaldzkiej. W latach 1990–1996 1 para gniazdowała przy ul. Lwowskiej w pobliżu ZTP „Sanwil".

Krzyżówka (*Anas platyrhynchos*). Corocznie na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym obserwowana w liczbie 2–3 par.

Cyranka (*Anas querquedula*). W drugiej połowie lat 80 gniazdowała na starorzeczu pod Kruhelem Małym (Hordowski, Czernicki 1994).

Trzmielojad (*Pernis apivorus*). Prawdopodobnie jedna para występowała w parku na Lipowicy, gdzie w lipcu 1996 obserwowano 2 ptaki.

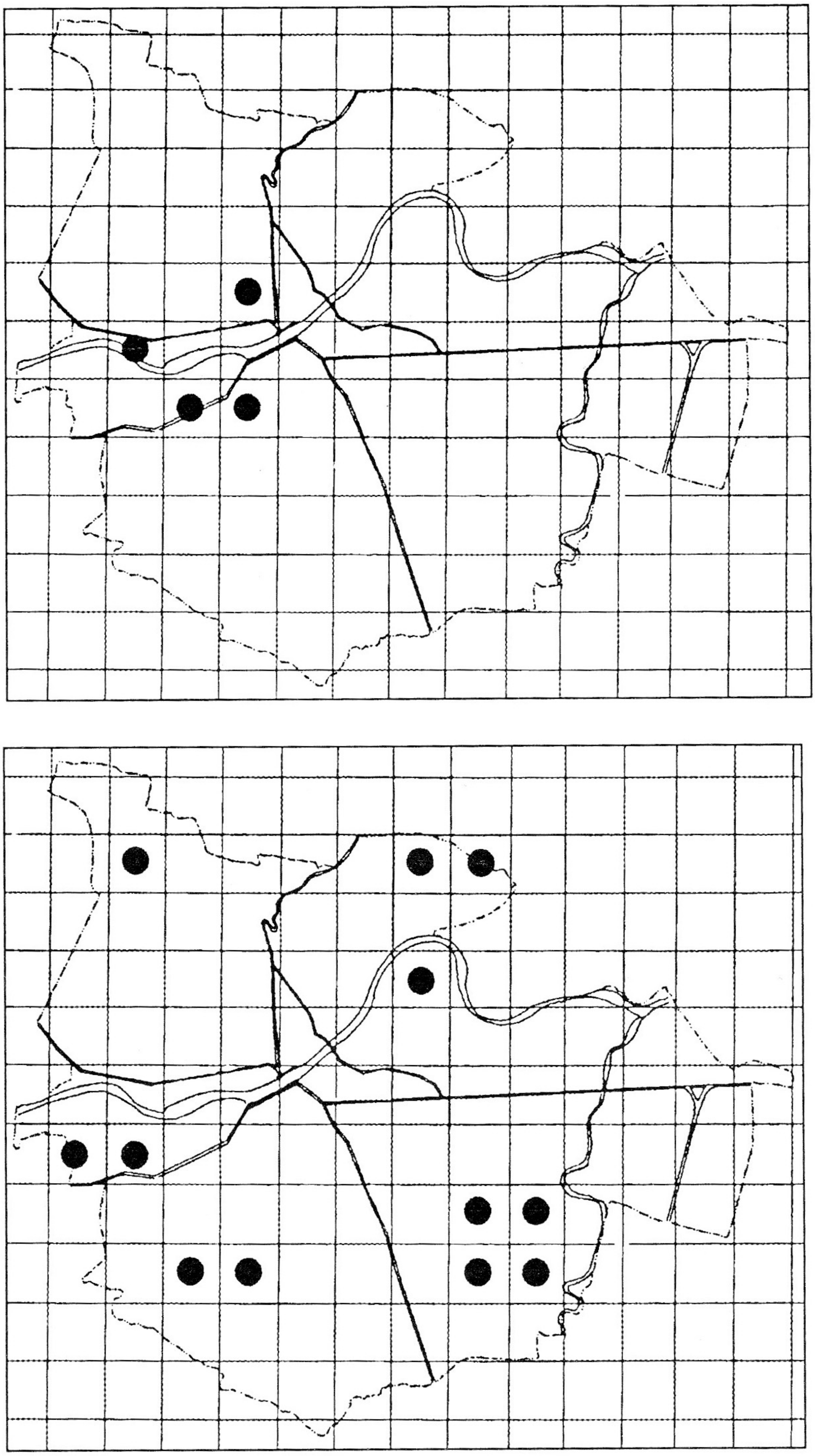
Myszołów (*Buteo buteo*). W początkach lat 70 znaleziono gniazdo na topolach w rejonie starorzecza pod Kruhelem Małym.

Pustułka (*Falco tinnunculus*). Stwierdzona na 4 stanowiskach (ryc. 2). Od 1987 roku gniazduje 1 para na kościele OO. Franciszkanów w wieży Katedralnej i na kościele Salezjanów. W latach 1990–1996 1 para corocznie gniazdowała na konstrukcji gazociągu w okolicy osiedla Kmiecie (Hordowski, Kunysz 1991, Kunysz 1997).

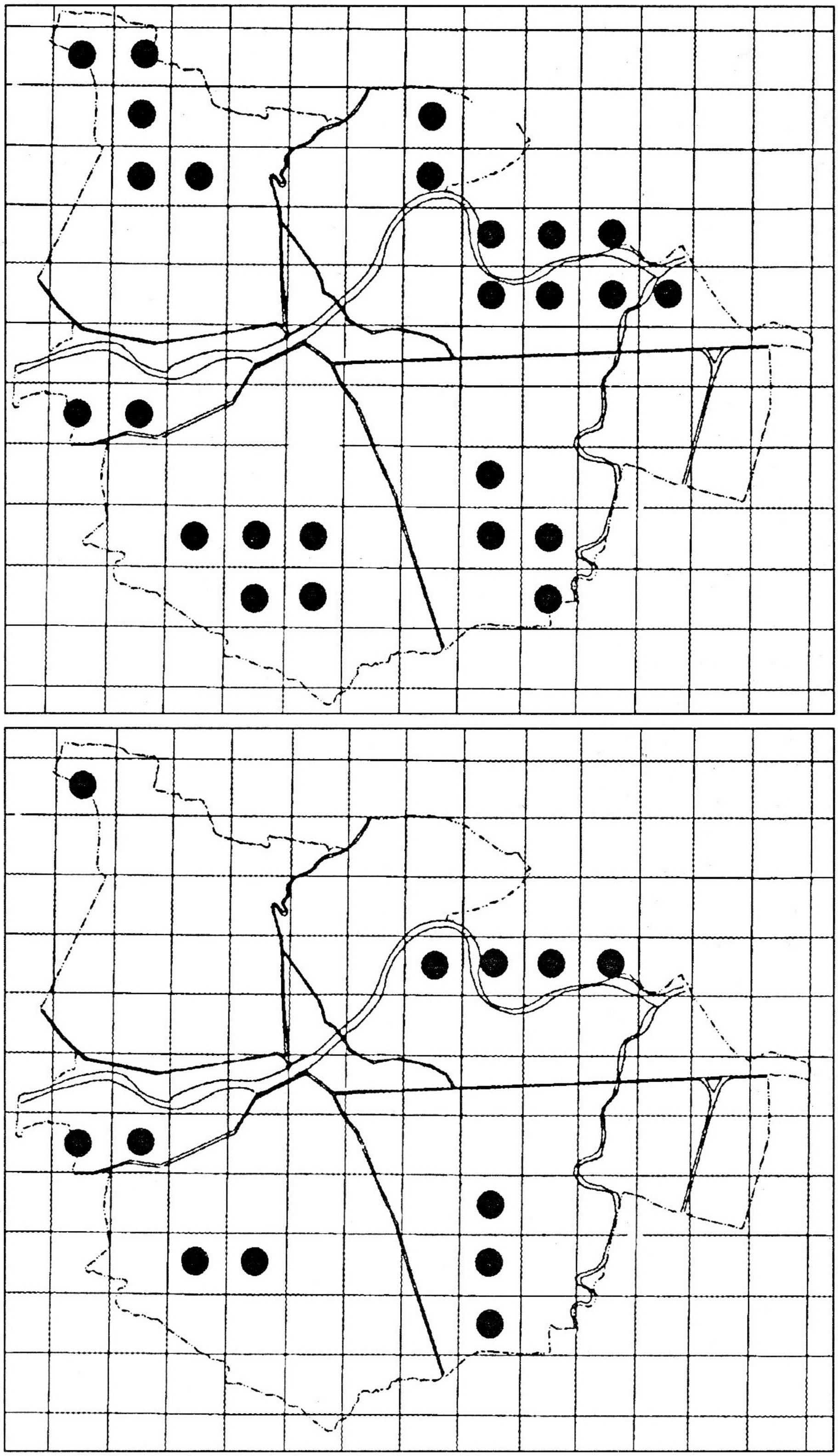
Kobuz (*Falco subbuteo*). W latach 1967–1969 i w 1982 stwierdzono gniazdowanie 1 pary ptaków w zadrzewieniu sosnowym przy ul. Bielskiego (Hordowski, Kunysz 1991).

Kuropatwa (*Perdix perdix*). Obserwowana na łąkach pod Kruhelem Małym, Pikulicami, na polach dzielnicy Zielonka, oraz w okolicy Nehrybki i Buszkowic (ryc. 2).

Przepiórka (*Coturnix coturnix*). Gatunek prawdopodobnie lęgowy na Wałach za Parkiem Zamkowym, gdzie w czerwcu 1985 i 1992 słyszano dwa odzywające się ptaki.

Ryc. 2. Występowanie pustulki (*Falco tinnunculus*) i kuropatwy (*Perdix perdix*)

Ryc. 3. Występowanie bażanta (*Phasianus colchicus*) i czajki (*Vanellus vanellus*)

Bażant. (*Phasianus colchicus*). Stwierdzony na 25 stanowiskach (ryc. 3). Główne tereny występowania to ogródki działkowe na Zasaniu, dolina rzeki San pod Kruhelem Małym, okolice dzielnicy Zielonka, oraz tereny polne w okolicy Nehrybki i Buszkowic.

Wodnik (*Rallus aquaticus*). W latach 1970–1985 występował na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym.

Derkacz (*Crex crex*). Prawdopodobnie lęgowy na dwóch stanowiskach: na łąkach przy starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym oraz na tzw. Wałach za Parkiem Zamkowym.

Kokoszka (*Gallinula chloropus*). Trzy pary corocznie gniazdują na starorzeczu pod Kruhelem Małym a jedna na stawach w okolicy osiedla Kmiecie.

Czajka (*Vanellus vanellus*). Lęgowa w liczbie 8 – 10 par (ryc. 3). W latach 1970 – 1980 na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym gniazdowała w liczbie około 10 par. Główne tereny lęgowe to łąki pod Kruhelem Małym, tereny polne pomiędzy ul. Bakończycką a ZAP "Polna". Obserwuje się wyraźne zmniejszenie liczebności tego gatunku.

Krwawodziób (*Tringa totanus*). Prawdopodobnie parę lęgową obserwowano w 1987 na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym (Hordowski, Kunysz 1991).

Gołąb skalny (*Columba livia*). Rozpowszechniony wśród zabudowy głównie centrum miasta, unika kontaktu z zielenią (ryc. 4).

Grzywacz (*Columba palumbus*). Stwierdzony na 14 stanowiskach (ryc. 4). Nie wnika w głąb zabudowy śródmieścia, a ogranicza występowanie jedynie do terenu parków, cmentarzy oraz starych zadrzewień i alei drzew (Kruhel Mały, Bakończyce, Budy Wielkie i Małe).

Sierpówka (*Streptopelia decaocto*). Występuje równomiernie na terenie całego miasta.

Turkawka (*Streptopelia turtur*). 1–2 pary gniazdowały do 1990 na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym.

Kukułka (*Cuculus canorus*). Obserwowana na 7 stanowiskach Park Zamkowy, na Lipowicy i Bakończycach, cmentarze oraz starorzecze Sanu pod Kruhelem Małym (ryc. 5).

Płomykówka (*Tyto alba*). W latach 1983–1984 prawdopodobnie lęgowego ptaka obserwowano wśród zabudowań ogrodów willowych przy ul. Tatarskiej.

Pójdźka (*Athene noctua*). W latach 1985–1990 słyszano wielokrotnie odzywającego się ptaka w rejonie rozebranego domu przy ul. Węgierskiej.

Puszczyk (*Strix aluco*). Stwierdzony na 19 stanowiskach (ryc. 5). W latach 1982–1992 stwierdzono 29–30 par lęgowych o zagęszczeniu w śródmieściu wynoszącym 8,8 terytorium na 10 km². Szacuje się iż teren Przemyśla zasiedla 40–50 par tych ptaków (Kunysz 1993a).

Puszczyk uralski (*Strix uralensis*). Od 1988 para ptaków gniazduje nieprzerwanie i wyprowadza młode w Parku Zamkowym (Kunysz 1989, 1993).

Sowa uszata (*Asio otus*). Gniazduje na 3 stanowiskach (ryc. 6). W 1995 obserwowano pisklęta w zadrzewieniu topolowym nad Sanem na wysokości osiedla Kmiecie. Gniazdowała w kolonii gawronów.

Jerzyk (*Apus apus*). Zasiedlający głównie centralne dzielnice miasta (ryc. 6). W latach 80. gniazdowało 150–250 par lęgowych (Hordowski, Kunysz 1991).

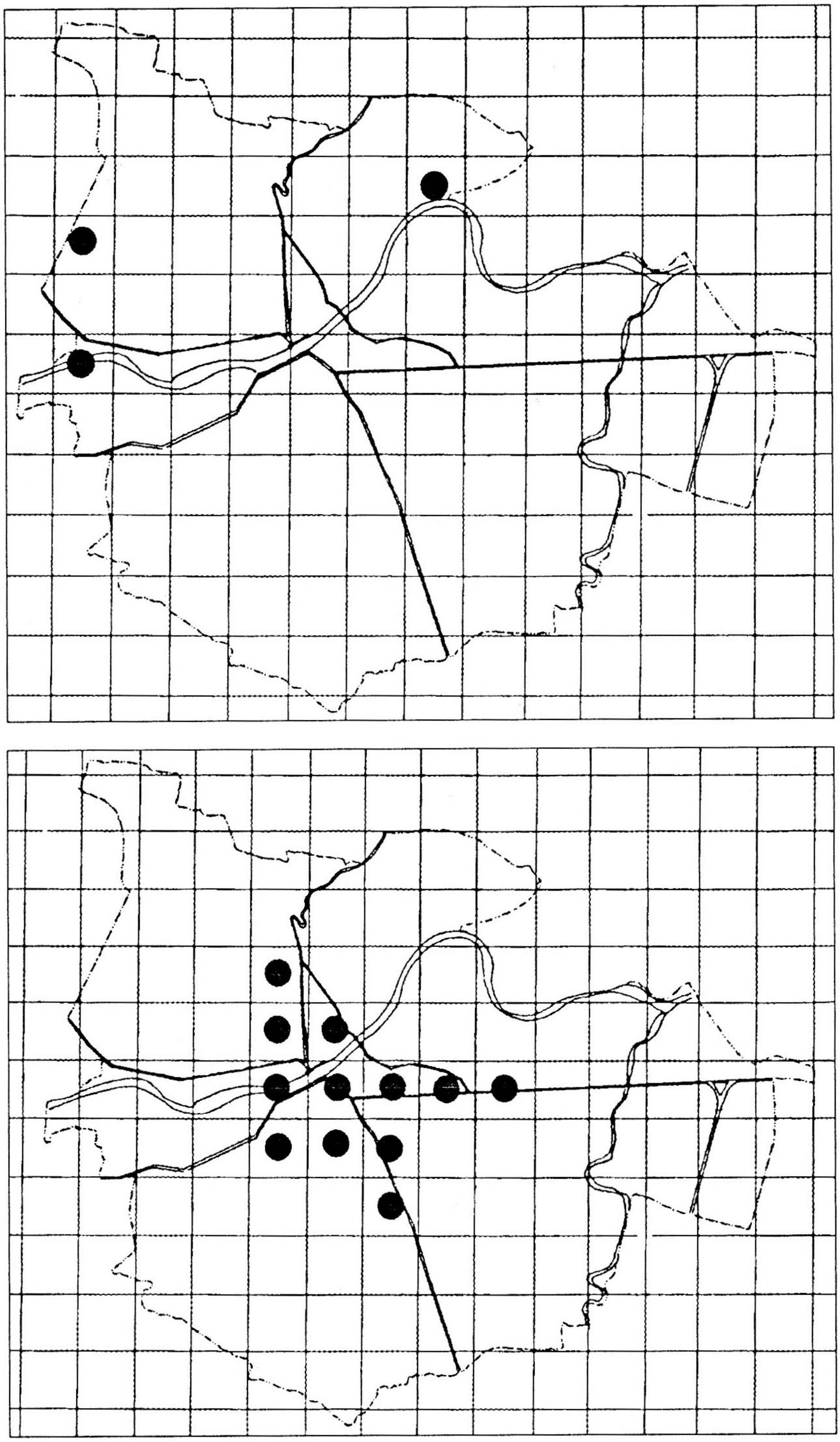
Żołna (*Merops apiaster*). Obserwowana na 10 miejscach: Buszkowice – cegielnia 2 stanowiska, Winna Góra – elektrociepłownia, ul. E. Plater, Budy Wielkie – zabudowania nowego szpitala, ul. Bielskiego, oś. Glazera, ul. Narutowicza, Kruhel Mały, Polna (Kurek 1994, Kunysz 1997). Obecnie najliczniejszym i jedynym miejscem występowania jest kolonia w okolicach ZAP "Polna" (cegielnia) – w 1996 gniazdowało tu 8 par (Kunysz 1997). Pierwszą kolonię na terenie Przemyśla stwierdzono w 1965 (Kurek 1967a).

Krętogłów (*Jynx torquilla*). Stwierdzony na 4 stanowiskach: park na Lipowicy, Park Zamkowy, zadrzewienia wierzbowe na Kruhelu Małym i teren starorzecza Sanu pod Kruhelem Małym oraz cmentarz przy ul. Słowackiego (ryc. 7).

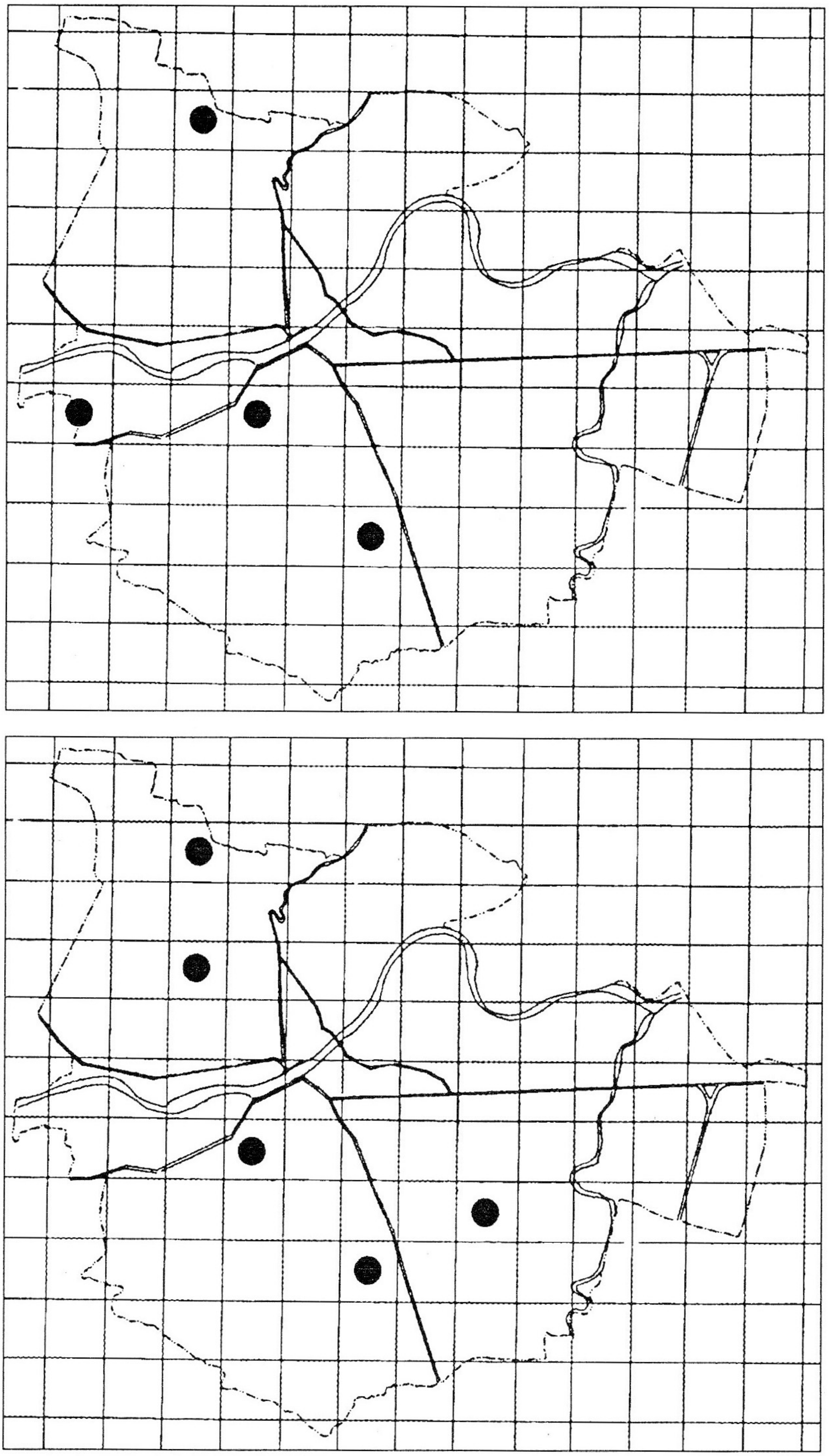
Dzięcioł zielonosiwy (*Picus canus*). Obserwowany na 5 stanowiskach (ryc 7). Po jednej parze gniazdował na obu Cmentarzach Komunalnych w Parku Zamkowym, na Lipowicy oraz w Parku na Bakończycach.

Dzięcioł zielony (*Picus viridis*). W latach 1980–1990 obserwowano parę ptaków na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym i na cmentarzu na Zasaniu. W 1996 parę ptaków obserwowano w rejonie osiedla przy ul. Lwowskiej 32 (E. Pietrusiak) i w parku na Bakończycach.

Dzięcioł czarny (*Dryocopus martius*). W latach 70–tych stwierdzono lęg jednej pary w zadrzewieniu sosnowym przy ul. Bielskiego.

Ryc. 6. Występowanie uszatki (*Asio otus*) i jerzyka (*Apus apus*)

Ryc. 7. Występowanie krętogłowa (*Jynx torquilla*) i dzięcioła zielonosiwego (*Picus canus*)

Dzięcioł duży (*Dendrocopos major*). Obserwowany na 6 stanowiskach (ryc. 8): park na Lipowicy, Park Zamkowy i na Bakończycach oraz cmentarze przy ul. Słowackiego i na Zasaniu.

Dzięcioł białoszyi (*Dendrocopos syriacus*). Populację zamieszkującą Przemyśl oszacowano na 10–15 par (ryc. 8). Pierwszy fakt gniazdowania stwierdzono w 1980 (Kurek 1984).

Dzięcioł średni (*Dendrocopos medius*). Stwierdzony na dwóch stanowiskach: park na Lipowicy i w Parku Zamkowym.

Dzięciołek (*Dendrocopos minor*). 1–2 pary prawdopodobnie lęgowe obserwowano w roku 1987 w parku na Lipowicy.

Skowronek (*Alauda arvensis*). W latach 1970–1980 pojedyncze pary gniazdowały na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym. Lęgowy na obrzeżach miasta, wśród pól i łąk.

Brzegówka (*Riparia riparia*). 10–15 zajętych nor stwierdzono w dolinie Sanu za mostem Orląt Przemyskich. Corocznie gniazduje 10 par na żwirowni pod Kruhelem Małym. Również w trakcie całego okresu badań obserwowano kolonię około 500 par w cegielni Buszkowicach i około 20 par w Pikulicach (ryc. 9).

Dymówka (*Hirundo rustica*). Obecnie obserwowana tylko w rejonie dzielnic: Budy Wielkie, Zielonka, Wilcze, Bakończyce (ryc. 9). W połowie lat 80. gniazdowała jeszcze w pobliżu centrum miasta we wnętrzu dworku S. Orzechowskiego.

Oknówka (*Delichon urbica*). Gatunek (ryc. 10) występujący wyspowo na całym obszarze badań. Regularnie gniazdujący w centrum miasta (ul. Kazimierzowska, Franciszkańska). Regularny na osiedlach: Rycerskie, Kmiecie, Kazanów.

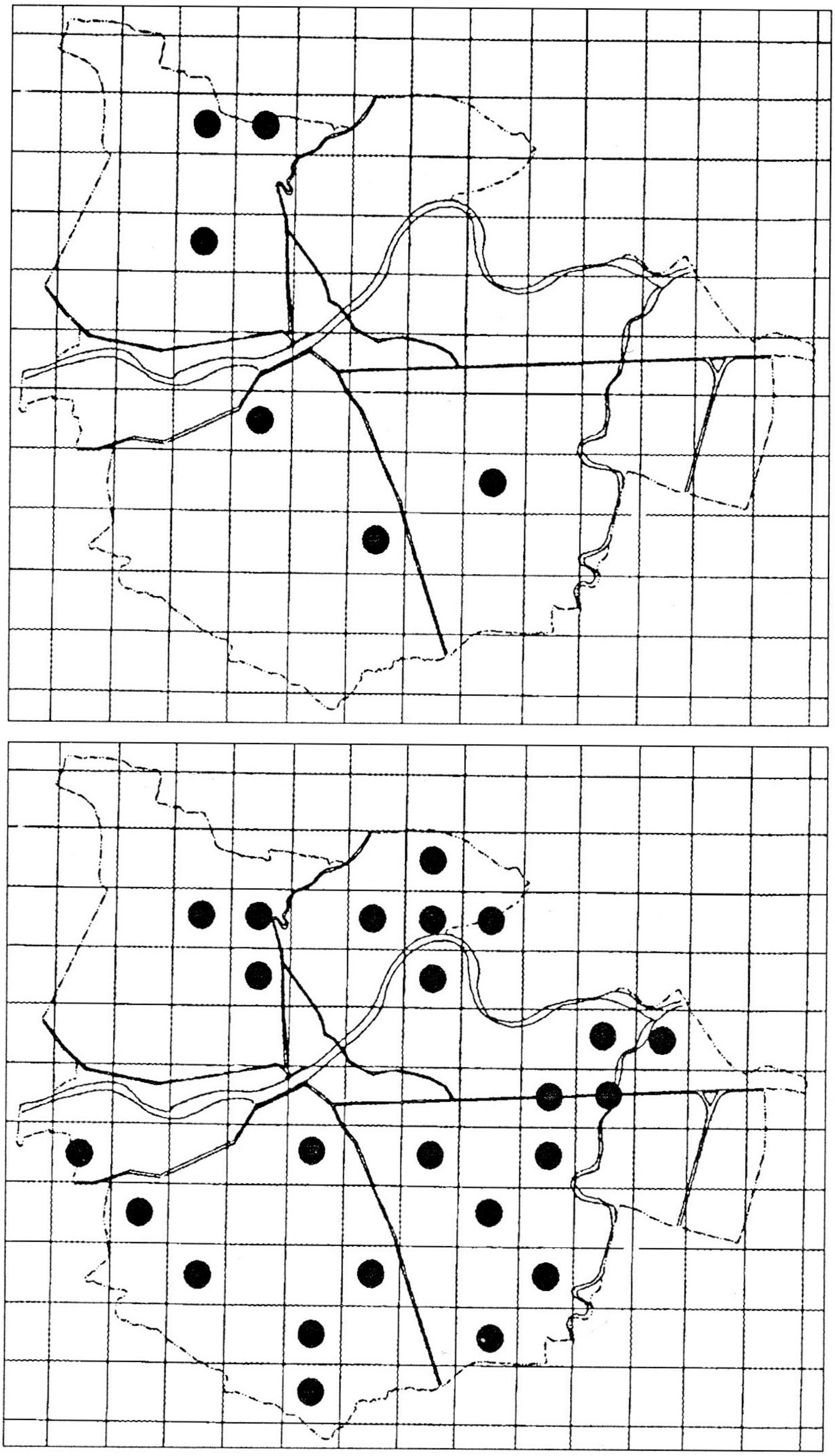
Świergotek drzewny (*Anthus trivialis*). W 1988 gniazdowała jedna para w Parku Zamkowym. Obserwowany w peryferyjnych dzielnicach miasta.

Pliszka żółta (*Motacilla flava*). Obserwowana na trzech stanowiskach. Głównym miejscem występowania było starorzecze Sanu pod Kruhelem Małym, w latach 80–tych występowało tu 4 pary.

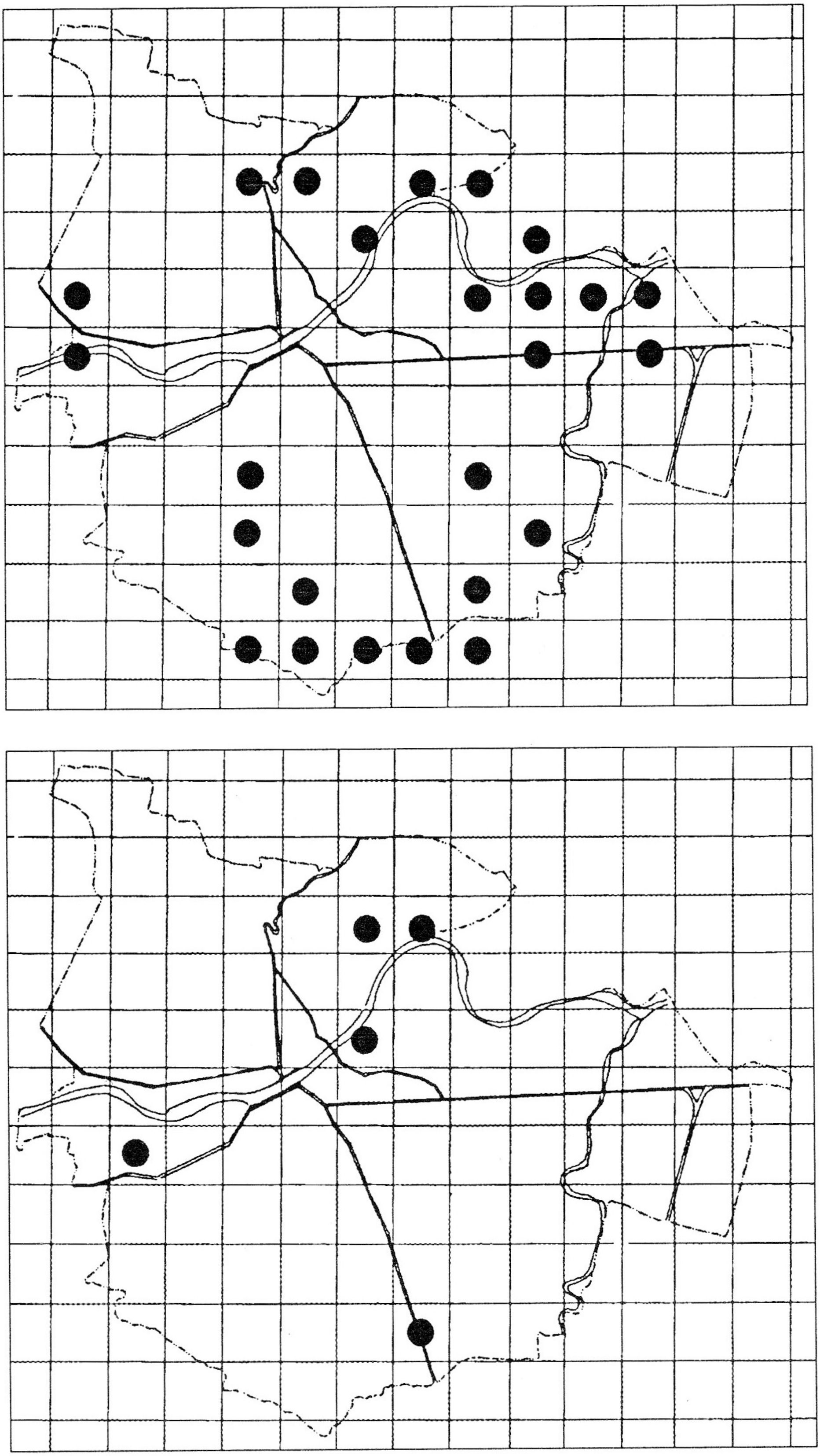
Pliszka siwa (*Motacilla alba*). Stwierdzona na 38 stanowiskach (ryc. 10), głównie w peryferyjnych dzielnicach. Najbliżej centrum obserwowana na terenie Seminarium Duchownego przy ul. Katedralnej.

Strzyżyk (*Troglodytes troglodytes*). Obserwowany na dwóch stanowiskach (park na Lipowicy i Park Zamkowy).

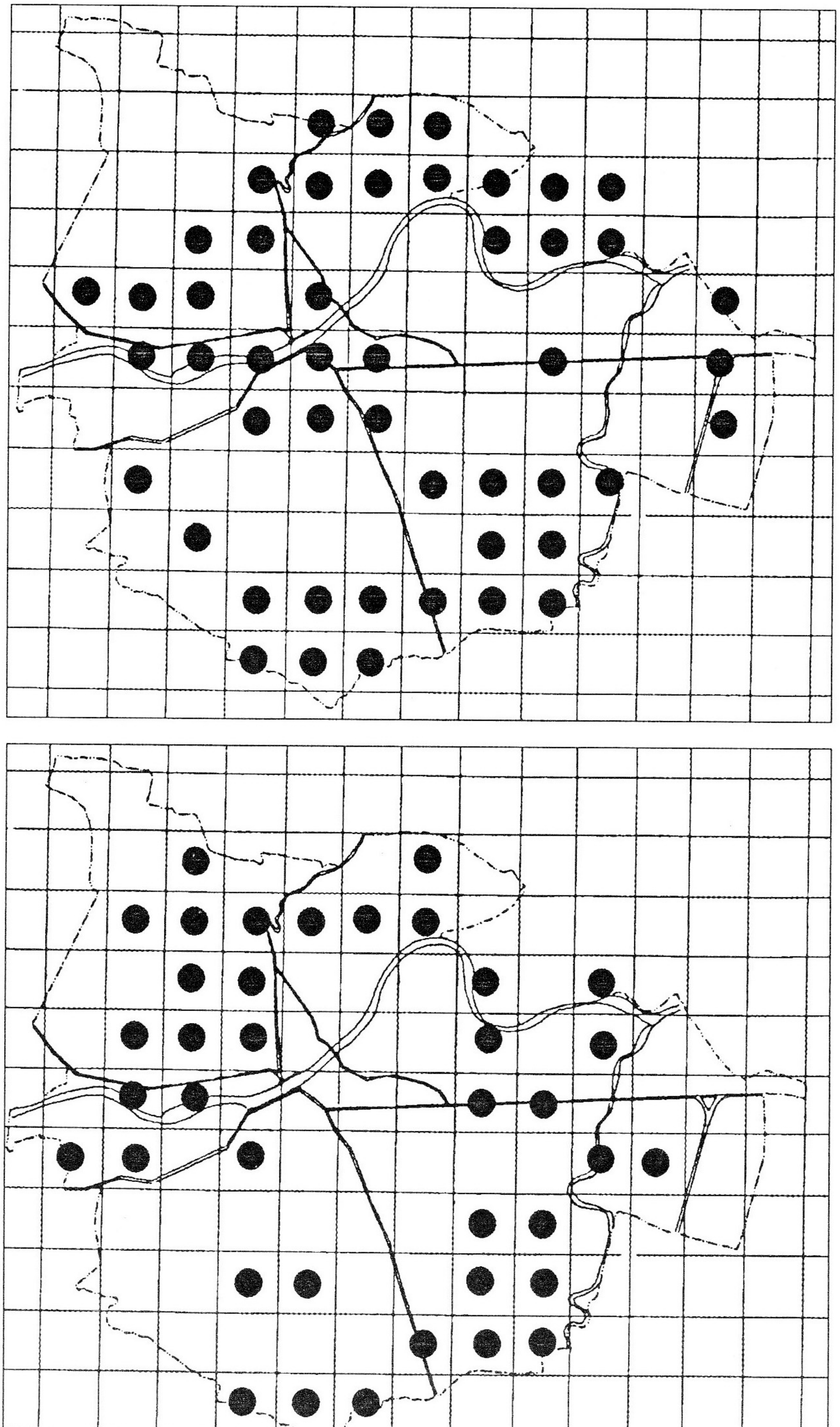
Pokrzywnica (*Prunella modularis*). Gniazduje 7–9 par na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Słowackiego.

Ryc. 8. Występowanie dzięcioła dużego (*Dendrocopos major*) i dzięcioła białoszyjego (*Dendrocopos syriacus*)

Ryc. 9. Występowanie dymówki (*Hirundo rustica*) i brzegówki (*Riparia riparia*)

Ryc. 10. Występowanie oknówki (*Delichon urbica*) i pliszki siwej (*Motacilla alba*)

Rudzik (*Erithacus rubecula*). Zasiedla głównie park na Lipowicy, Park Zamkowy, Cmentarz Komunalny przy ul. Słowackiego oraz stare ogrody (ryc. 11).

Słowik szary (*Luscinia luscinia*). Obserwowany na 43 stanowiskach (ryc. 11). Główne miejsca lęgowe to zadrzewienia starorzecza pod Kruhelem Małym, zadrzewienia forteczne, okolice dzielnicy Zielonka, Nehrybka, Wilcze i Buszkowice.

Słowik rdzawy (*Luscinia megarhynchos*). Po jednym śpiewającym, być może lęgowym, ptaku obserwowano w 1995 na starorzeczu rzeki San pod Kruhelem Małym i w zaroślach nad potokiem w rejonie ul. Pikulickiej.

Kopciuszek (*Phoenicurus ochruros*). Występuje na całym terenie badań o zwartej zabudowie.

Pleszka (*Phoenicurus phoenicurus*). Gatunek lęgowy peryferyjnych i ogrodowych dzielnic miasta. Liczniejszy w części zachodniej i południowej (ryc. 12).

Pokląskwa (*Saxicola rubetra*). Najliczniejsze stanowisko istniało do końca lat 80 (3–4 pary) na łąkach starorzecza pod Kruhelem Małym. Obecnie obserwowana na 5 stanowiskach (ryc. 12).

Kląskawka (*Saxicola torquata*). Występuje na obrzeżach miasta. Środowiskiem lęgowym były tereny otwarte z dużą ilością chwastów (ryc. 13).

Białorzytka (*Oenanthe oenanthe*). Lęgowa w pojedynczych parach na 4 stanowiskach w przemysłowej części miasta (ryc. 13).

Kos (*Turdus merula*). Nie obserwowano lęgów w centrum miasta. Występuje natomiast na terenie parków, cmentarzy i starych ogrodów.

Kwiczoł (*Turdus pilaris*). Obserwowany na 48 stanowiskach (ryc. 14). Najliczniejsze stanowiska to Park Zamkowy, zadrzewienia topolowe dzielnicy Bakończyce, park na Bakończycach, zadrzewienia wierzbowe nad Sanem i starorzecze Sanu pod Kruhelem Małym.

Śpiewak (*Turdus philomelos*). Stwierdzony na 5 stanowiskach (ryc. 14). Najbliżej centrum miasta lęgowy w Parku Zamkowym.

Świerszczak (*Locustella naevia*). W latach 1980–1990 obserwowano śpiewające samce na tzw. Wałach za Parkiem Zamkowym (1) i na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym.

Strumieniówka (*Locustella fluviatilis*). Ptaki obserwowano (ryc. 15) na podmokłych i zakrzewionych terenach, dolina rzeki San, starorzecze Sanu pod Kruhelem Małym, skraje zadrzewień na Zielonce.

Rokitniczka (*Acrocephalus schoenobaenus*). Lęgowa na starorzeczu Sanu pod Kruhelem Małym.

Łozówka (*Acrocephalus palustris*). Gatunek lęgowy peryferyjnych dzielnic miasta – zakrzewione obrzeża potoków, rowy melioracyjne, nieużytki porośnięte pokrzywą (ryc. 15).

Zaganiacz (*Hippolais icterina*). Gatunek lęgowy całego terenu badań. Wnika nawet do centrum, obserwowany corocznie wśród zadrzewień przy Pl. Dominikańskim (Kunysz 1997). Zasiedlał również ogrody, zadrzewienia, parki i cmentarze.

Piegża (*Sylvia curruca*). Zamieszkuje głównie peryferyjne dzielnice miasta, choć nie unika centrum, gdzie np. przy ul. Jagiellońskiej i na Rynku głównym obserwowano lęgowe pary (Kunysz 1997).

Cierniówka (*Sylvia communis*). Zasiedla głownie dzielnice okolic Zielonka, Budy Małe i Wielkie, Nehrybka. Nie wnika do centrum miasta.

Gajówka (*Sylvia borin*). Obserwowana na (ryc. 16) 15 stanowiskach: park na Lipowicy, starorzecze pod Kruhelem Małym, zadrzewienia okolic Zielonki, Bakończyce, zadrzewienia okolic Bud Małych i Wielkich, Park Zamkowy i parku na Bakończycach.

Kapturka (*Sylvia atricapilla*). Stwierdzona na 43 stanowiskach (ryc. 16). Najbliżej centrum miasta stwierdzona w rejonie ul. Piłsudskiego. Liczniej zamieszkuje zadrzewienia forteczne, parki, cmentarze komunalne i zadrzewione peryferie. W starych ogrodach obserwowana w okolicy Bud Małych i Wielkich

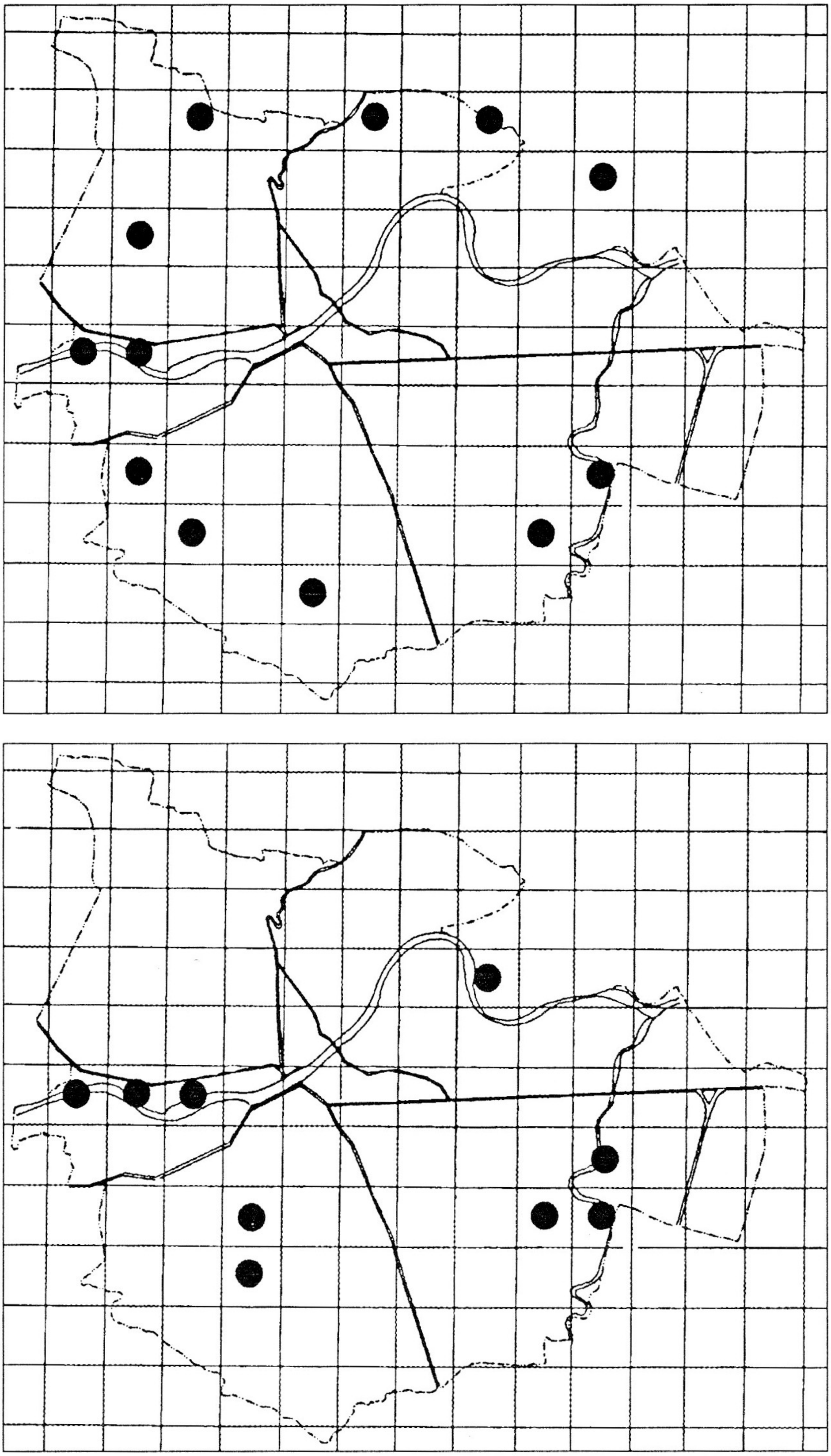
Świstunka (*Phylloscopus sibilatrix*). Obserwowano na 6 stanowiskach (ryc. 17). Występowała wyłącznie w Parku Zamkowym, w parku na Lipowicy i na Bakończycach oraz na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Słowackiego.

Pierwiosnek (*Phylloscopus collybita*). Obserwowany na całym terenie miasta, również w centrum przy Pl. Dominikańskim oraz na plantach przy ul. Jagiellońskiej. Rozpowszechniony wśród zadrzewień oraz ogrodów.

Piecuszek (*Phylloscopus trochilus*). Występował w peryferyjnych dzielnicach miasta.

Mysikrólik (*Regulus regulus*). W 1995 obserwowano 2 śpiewające samce na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Słowackiego (J. Hordowski).

Muchołówka szara (*Muscicapa striata*). Występuje na całym terenie miasta. Zasiedla parki, cmentarze i dzielnice ogrodowe.

Ryc. 15. Występowanie strumieniówki (*Locustella fluviatilis*) i lozówki (*Acrocephalus palustris*)

Ryc. 16. Występowanie gajówki (*Sylvia borin*) i kapturki (*Sylvia atricapilla*)

Raniuszek (*Aegithalos caudatus*). Obserwowany na 4 stanowiskach (ryc. 17). Występował po jednej parze w zadrzewieniach nad starorzeczem pod Kruhelem Małym (2 pary), w Parku Zamkowym, w parku na Bakończycach i na Lipowicy.

Szarytka (*Parus palustris*). Stwierdzona na 10 stanowiskach (ryc. 18). Zamieszkiwała w pojedynczych parach parki, cmentarze, stare ogrody dzielnic willowych.

Czarnogłówka (*Parus montanus*). Prawdopodobnie lęgowa na 4 stanowiskach. Pary obserwowano w zadrzewieniach na starorzeczu pod Kruhelem Małym, w Parku Zamkowym i na Lipowicy, na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Słowackiego.

Sosnówka (*Parus ater*). 3–4 pary gniazdowały prawdopodobnie w bogatym w drzewostan iglasty Cmentarzu Komunalnym przy ul. Słowackiego.

Modraszka (*Parus caeruleus*). Ptaki obserwowano głównie w rejonie Lipowicy, Bud Wielkich, Zielonki oraz w pasie: Park Zamkowy–Cmentarze Komunalne przy ul. Słowackiego (ryc. 18). Nie obserwowana w centralnych dzielnicach, wyjątkowo jedną parę corocznie obserwowano w zadrzewieniu przed Urzędem Wojewódzkim – Pl. Dominikański (Kunysz 1997).

Bogatka (*Parus major*). Występuje na całym terenie, stwierdzona w centrum miasta przy Pl. Dominikańskim i na plantach w rejonie ul. Jagiellońskiej (Kunysz 1997), w parkach i na cmentarzach. Pojedyncze pary równomiernie rozmieszczone były na obszarze dzielnic willowych.

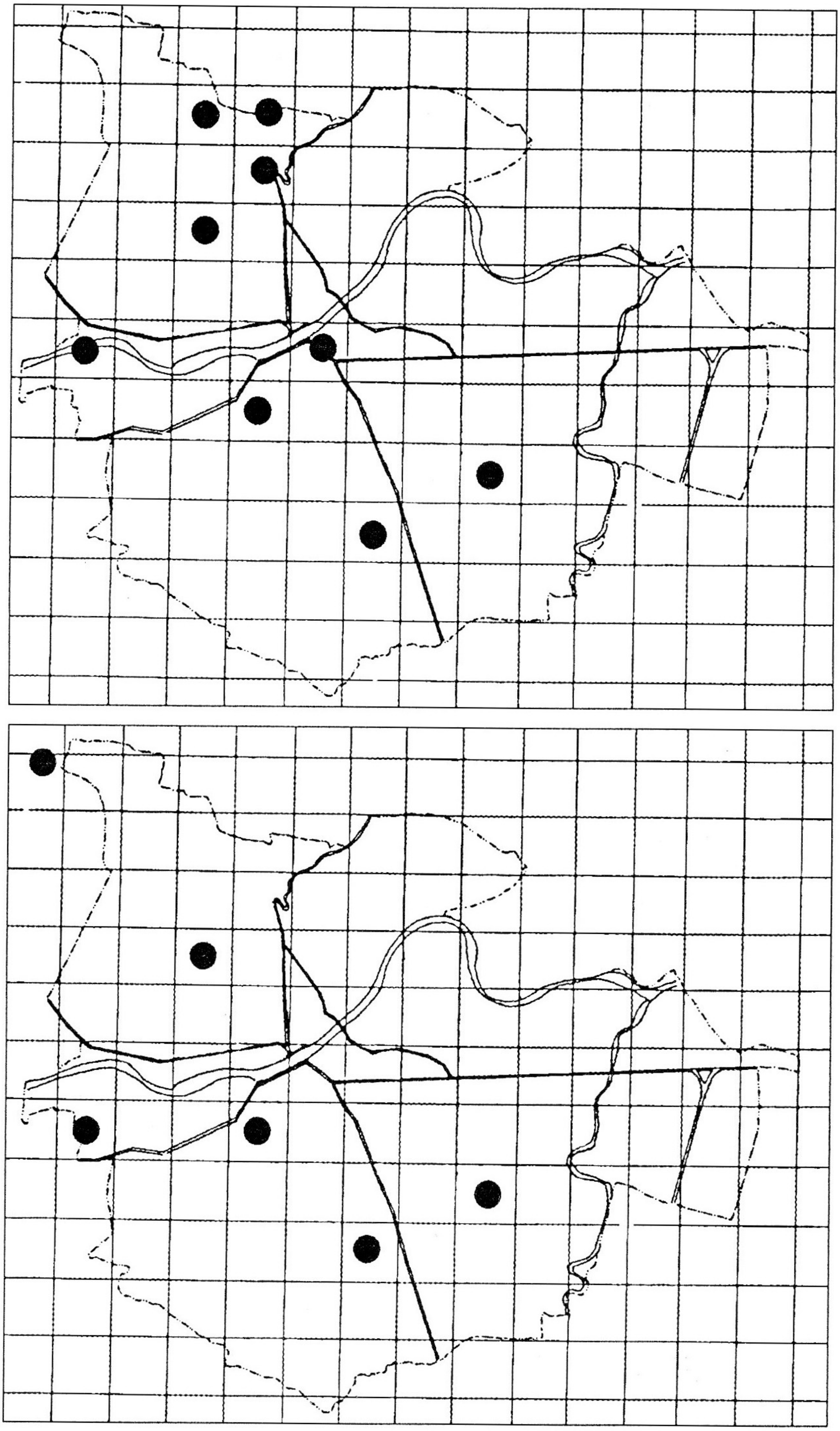
Kowalik (*Sitta europaea*). Notowany na 9 stanowiskach (ryc. 19). Obserwowany w parkach, na cmentarzach oraz wśród większych zadrzewień. W centrum obserwowano corocznie jedną parę lęgową w zadrzewieniu przy Pl. Dominikańskim.

Pełzacz leśny (*Certhia familiaris*). Lęgowy na dwóch stanowiskach w Parku Zamkowym i na Lipowicy.

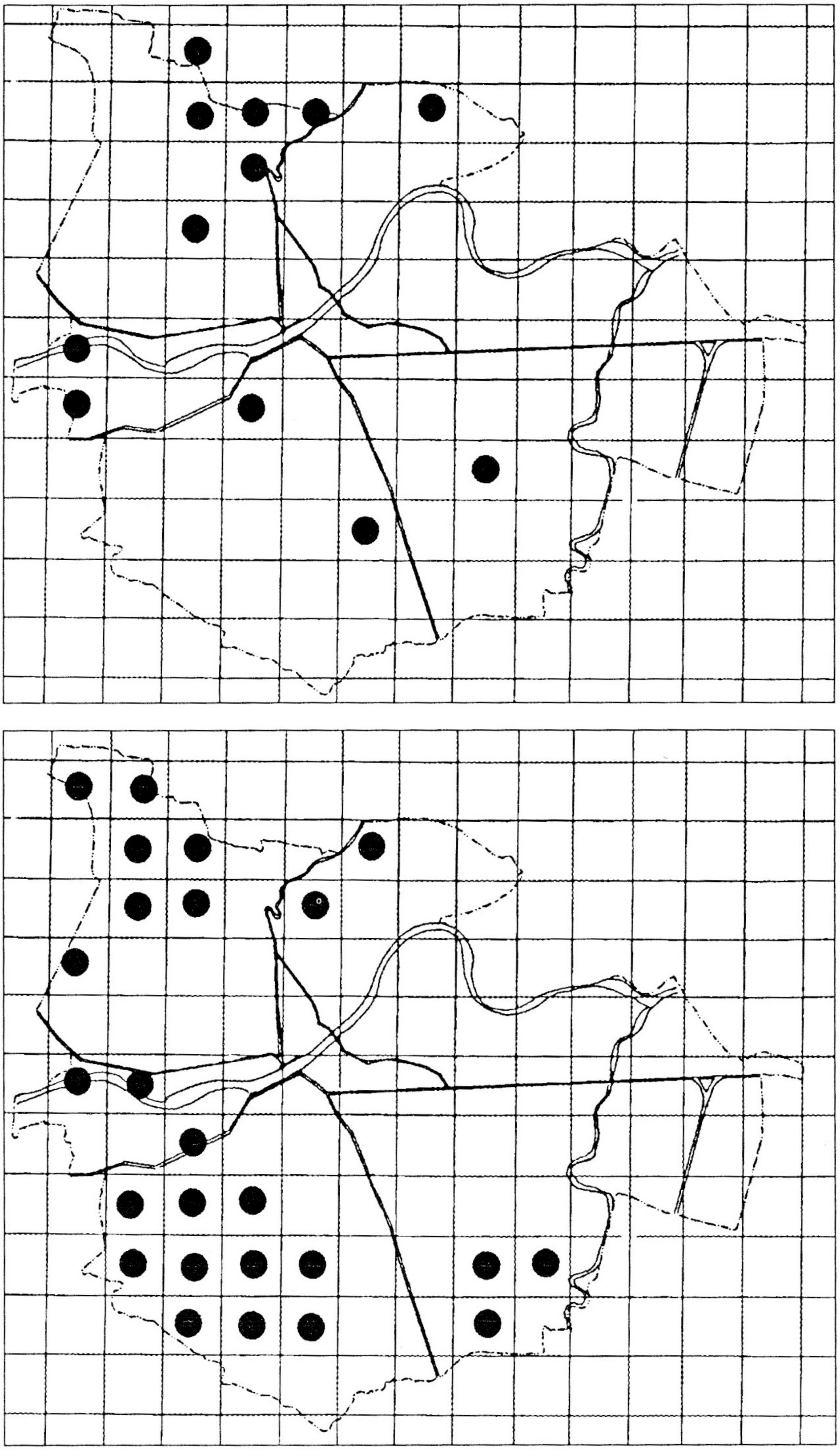
Pełzacz ogrodowy (*Certhia brachydactyla*). Stwierdzony na 6 stanowiskach (ryc. 19), w parku na Bakończycach, Parku Zamkowym, w alei kasztanowej przylegającej do starorzecza pod Kruhelem Małym, na obu cmentarzach komunalnych.

Remiz (*Remiz pendulinus*). W 1993 znaleziono gniazdo w zadrzewieniu nad starorzeczem pod Kruhelem Małym.

Wilga (*Oriolus oriolus*). Obserwowana na 12 stanowiskach (ryc. 20). Głównie w Parku Zamkowym i na Lipowicy. Zamieszkuje również zadrzewienia starorzecza pod Kruhelem Małym.

Ryc. 19. Występowanie kowalika (*Sitta europaea*) i pełzacza ogrodowego (*Certhia brachydactyla*)

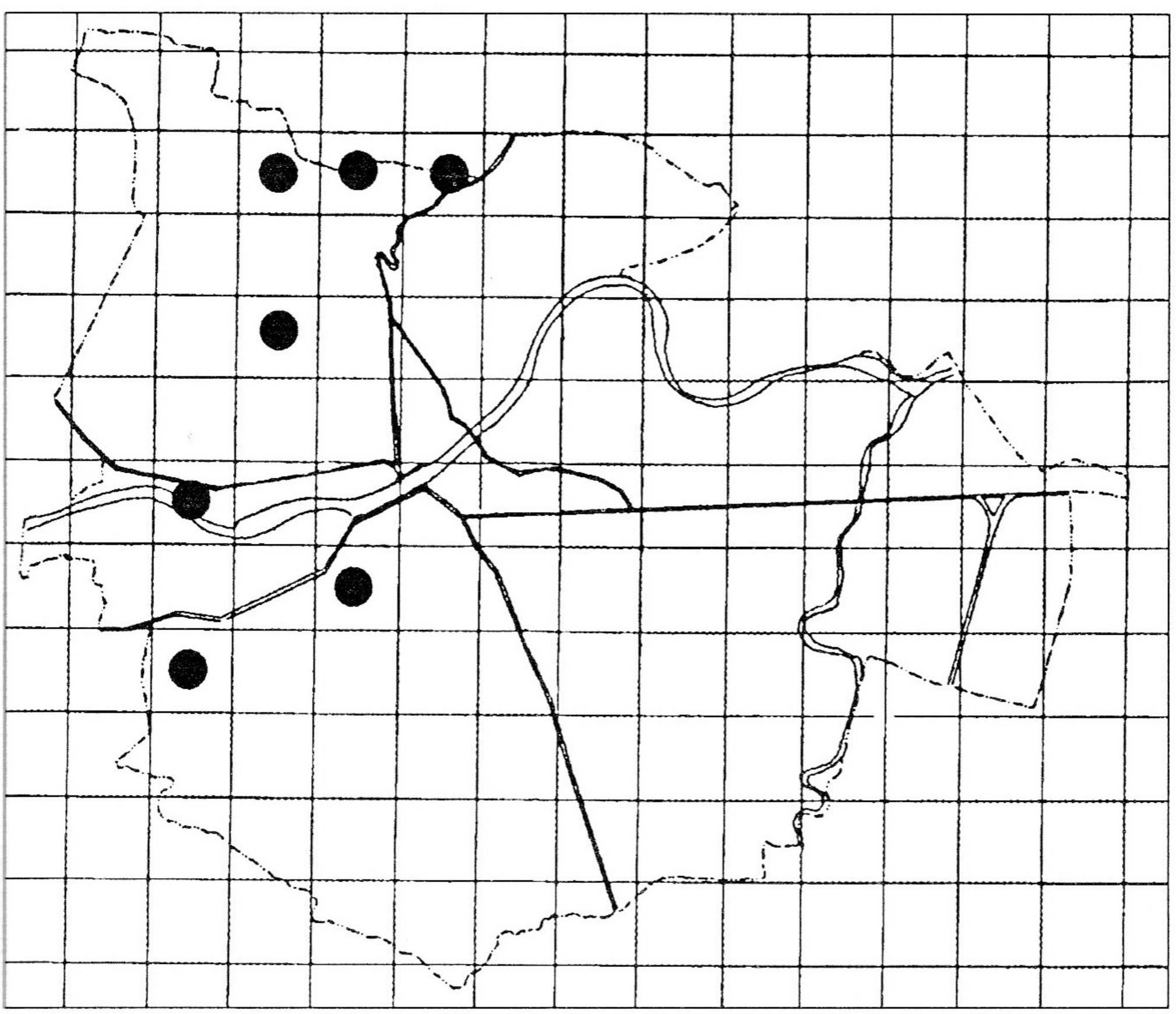
Ryc. 20. Występowanie wilgi (*Oriolus oriolus*) i gąsiorka (*Lanius collurio*)

Gąsiorek (*Lanius collurio*). Ptak lęgowy peryferyjnych dzielnic miasta. Najliczniej obserwowany w rejonie dzielnicy Zielonka. Ogółem stwierdzony na 25 stanowiskach (ryc. 20).

Sójka (*Garullus glandarius*). Lęgowa na 7 stanowiskach (ryc. 21). Gatunek jest prawdopodobnie w fazie zasiedlania miasta. W latach 1980–1990 gniazdowała w Parku Zamkowym i na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Słowackiego (Hordowski, Kunysz 1991). Pierwsze ptaki wnikające w zabudowania obserwowano na początku lat 90-tych (Osiedle Kmiecie, ogrody dzielnicy Kruhel Mały). Występuje ponadto w ogrodach w parku na Lipowicy.

Sroka (*Pica pica*). Występuje na całym terenie badań, nielicznie wnika w centrum (planty ul. Jagiellońska).

Kawka (*Corvus monedula*). Stwierdzona zarówno w centralnych, jak i w peryferyjnych dzielnicach miasta. W sprzyjających warunkach gniazdowała kolonijnie (stare kamienice w Rynku). Do czasu zakończenia remontu (przed 1990) Zamku Kazimierzowskiego około 10 par gniazdowało na basztach.

Ryc. 21. Występowanie sójki (*Garrulus glandarius*)

Gawron (*Corvus frugilegus*). Lęgowy, w niektórych latach bardzo liczny. Wykaz koloni z lat 1975–1990 zawiera tabela 1.

Wrona (*Corvus corone*). Lęgowa na 5 stanowiskach (ryc. 22). Gniazda znaleziono w parku na Lipowicy, Cmentarzu Komunalnym przy ul. Słowackiego, w zadrzewieniach przy starorzeczu pod Kruhelem Małym, w zadrzewieniu sosnowym przy ul. Bielskiego oraz w Parku Zamkowym.

Kruk (*Corvus corax*). W latach 1981–1983 gniazdowała jedna para na sośnie wejmutce w Parku Zamkowym.

Szpak (*Sturnus vulgaris*). Powszechny ptak lęgowy zarówno terenów peryferyjnych jak i centralnych dzielnic. Obserwowano lęgi we wnękach murów.

Tab. 1. Kolonie lęgowe gawrona na terenie miasta Przemyśla w latach 1975–1990. W 1990 kontrolowano tylko lewobrzeżną część miasta.

Kolonia	Liczba zajętych gniazd w poszczególnych latach								
	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1984	1985	1990
1. 1 Maja	10	13	26	53	68	29	3	25	–
2. Kilińskiego	6	4	18	10	11	9	6	2	–
3. Łukasińskiego	229	268	298	212	241	249	263	224	–
4. Smolki	2	–	–	–	–	25	–	–	8
5. Glazera (osie.)	35	47	6	37	60	58	59	51	–
6. Bakończyce	–	33	34	51	75	16	39	45	16
7. Okrzei	–	27	–	8	37	–	–	–	–
8. Plac na Bramie	–	–	10	11	–	–	–	–	–
9. Goszczyńskiego	–	–	2	–	–	–	–	–	–
10. Wapowskiego	–	–	–	3	13	27	26	27	–
11. Słowackiego	–	–	–	40	38	26	11	14	–
12. Lwowska	–	–	–	29	40	75	–	–	–
13. Mickiewicza	–	–	–	3	2	–	–	–	–
14. Leszczyńskiego	–	–	–	–	–	–	23	15	–
15. Findera	–	–	–	–	–	–	23	28	–
16. Z-dy Płyt Pilśniowych	–	–	–	–	–	–	79	120	–
17. Wyb. Kościuszki	–	–	–	–	–	–	–	3	71
18. Zamenhofa	–	–	–	–	–	5	–	–	–
19. Niemcewicza	–	–	–	–	–	–	–	–	28
20. Krasińskiego	–	–	–	–	–	–	–	–	2
Razem zajętych gniazd	282	392	394	457	585	519	532	554	125

Ryc. 22. Występowanie wrony (*Corvus corone*) i mazurka (*Passer montanus*)

Wróbel (*Passer domesticus*). Gatunek lęgowy całego obszaru. Unikał wyraźnie dużych parków, cmentarzy i zadrzewień, ściśle związany z zabudową zarówno wielkomiejską, jak i willową.

Mazurek (*Passer montanus*). Stwierdzony w 18 kwadratach. W centrum nie obserwowany (ryc. 22). Związany z zielenią peryferyjnych dzielnic.

Zięba (*Fringilla coelebs*). Lęgowa w większych zadrzewieniach, na cmentarzach, w parkach oraz w obrębie starych alei drzew. Sporadycznie w większych ogrodach. W kilku tylko miejscach wnikała w zwartą zabudowę miasta, obserwowana przy ul. Jagiellońskiej (planty) oraz wśród zadrzewień Pl. Dominikańskiego (Kunysz 1997), stadion Polonii i stacja PKS (J. Hordowski).

Kulczyk (*Serinus serinus*). Rozpowszechniony na całym terenie. Warunkiem występowania była obecność większych drzew (aleje, skwery). Przykładowe stwierdzenia, to Pl. Dominikański, planty przy ul. Jagiellońskiej (Kunysz 1997), wzdłuż drzew na ul. 22-go Stycznia.

Dzwoniec (*Carduelis chloris*). Częstszy w zachodniej i południowej, zadrzewionej i zakrzewionej części miasta. Wnika również do centrum, gdzie na plantach przy ul. Jagiellońskiej i przy Pl. Dominikańskim obserwowano lęgowe pary (Kunysz 1997).

Szczygieł (*Carduelis carduelis*). Obserwowany w peryferyjnych dzielnicach, nie unika również centrum na plantach przy ul. Jagiellońskiej i przy Pl. Dominikańskim obserwowano lęgowe pary (Kunysz 1997).

Makolągwa (*Carduelis cannabina*). W pojedynczych parach lęgowa peryferyjnych i brzeżnych centralnych dzielnic miasta. Bardzo chętnie gniazdowała w żywopłotach ligustru (przystanek MPK Budy Małe, okolice zajezdni MPK ul. Lwowska, ul. Wybrzeże Kościuszki) oraz w krzewach iglastych i wśród roślinności pnącej, porastającej płoty posesji dzielnic willowych. W latach 1990-91 3-4 pary lęgły się w żywopłotach przy stacji PKS (J. Hordowski).

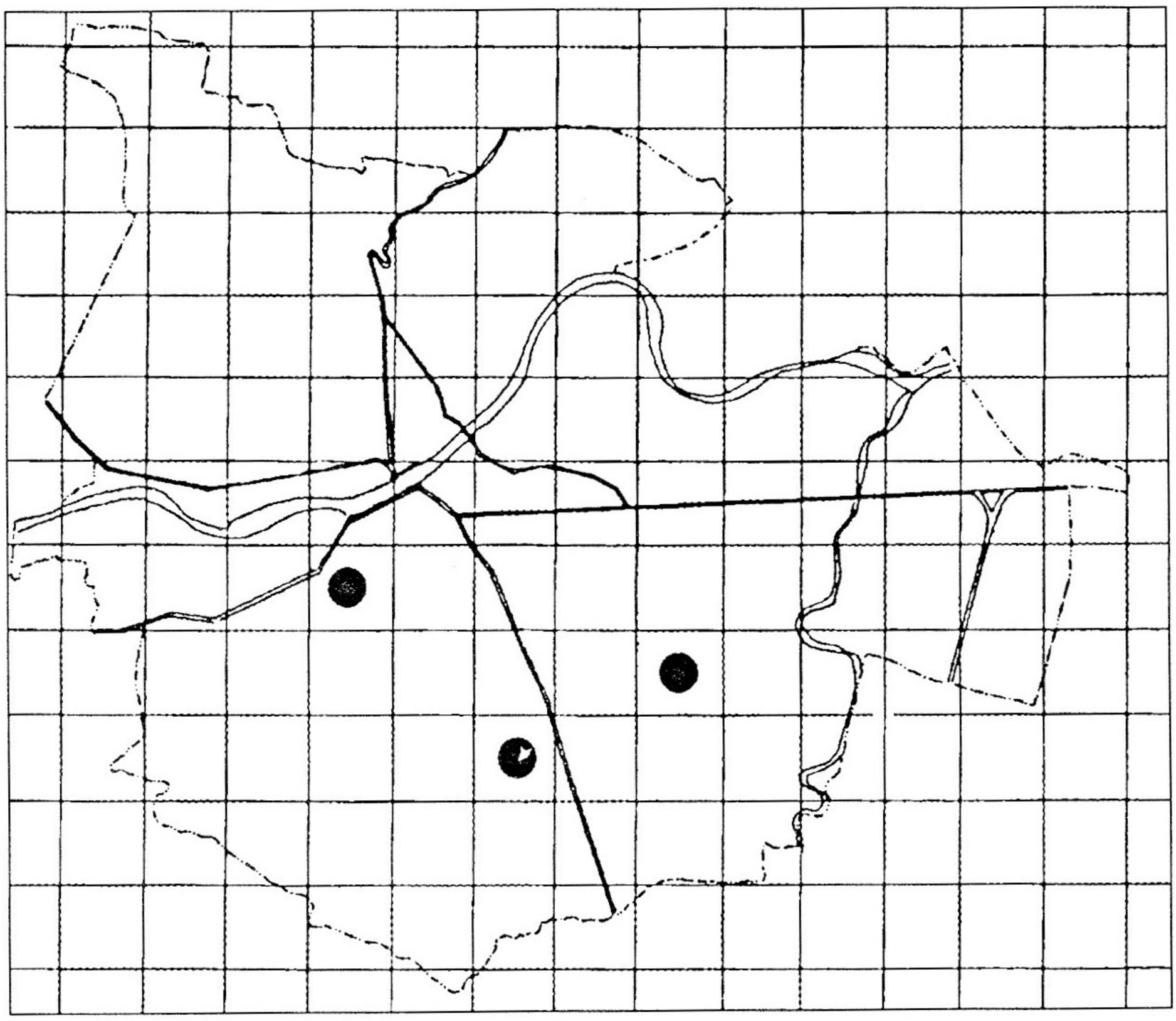
Dziwonia (*Carpadacus erythrinus*). W latach 1980–1985 lęgi obserwowano na starorzeczu pod Kruhelem Małym i wzdłuż miejskiego odcinka rzeki w kierunku do Ostrowa. Obecnie występuje tylko na starorzeczu pod Kruhelem Małym (1–2 pary).

Grubodziób (*Coccothraustes coccothraustes*). Obserwowany tylko na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Słowackiego, w Parku Zamkowym (znaleziono wielokrotnie gniazda), w parku na Lipowicy (ryc. 23).

Trznadel (*Emberiza citrinella*). Notowany głównie w peryferyjnych dzielnicach miasta. Warunkiem występowania jest wiejska zabudo-

wa z zadrzewieniami graniczącymi z otwartymi przestrzeniami. Wyraźnie unikał silnie zurbanizowanych terenów. Najbliżej położone miejsca lęgowe od centrum miasta (około 500 m) to tzw. Wały za Parkiem Zamkowym.

Potrzos (*Emberiza schoeniclus*). Lęgowy na starorzeczu pod Kruhelem Małym (3–4 pary).

Ryc. 23. Występowanie grubodzioba (*Coccothraustes coccothraustes*)

Charakterystyczne cechy awifauny oraz zmiany składu gatunkowego ptaków Przemyśla

Badania prowadzone w latach 1993–1996 wykazały 80 gatunków lęgowych, dalsze 8 to gatunki prawdopodobnie lęgowe. Przed 1993 stwierdzono gniazdowanie dalszych 13 gatunków. W latach 1993–1996 nie stwierdzono 7 gatunków: perkozek, cyranka, kobuz, wodnik, turkawka, dzięcioł czarny i kruk.

Do najcenniejszych ptaków, występujących aktualnie na terenie miasta, zaliczyć należy: bączka, pustułkę, żołnę, puszczyka uralskiego,

dzięcioła białoszyjego. Na tle danych z województwa przemyskiego, gdzie stwierdzono 163 gatunki lęgowe i 13 prawdopodobnie lęgowych (Hordowski 1991), awifauna lęgowa miasta przedstawia się ubogo. Wynika to z następujących faktów:

- brak zbiorników wodnych,
- brak większych powierzchni zieleni typu zadrzewień w centrum miasta, jak i na peryferiach,
- brak terenów podmokłych.

Do ptaków wędrownych zaliczono 107, a do zimujących 80 gatunków. Do gatunków wędrownych zaliczono również, obserwowane jeden raz, jaskółkę rudawą (Kurek 1984a) i krogulca krótkonogiego (Kunysz 1992).

Do terenów cennych pod względem ornitologicznym na terenie Przemyśla zaliczono 9 obiektów: Park Zamkowy, starorzecze pod Kruhelem Małym, park na Lipowicy, cmentarz komunalny przy ul. Słowackiego, zieleń centrum miasta, cegielnię w Buszkowicach i Nehrybce, stawy na osiedlu Kmiecie, miejski odcinek doliny Sanu i ogrody willowe na stokach wzgórz (Kunysz 1997).

Literatura

Hordowski J. 1991. *Rozmieszczenie i liczebność ptaków lęgowych w województwie przemyskim*. Zakład Fizjografii i Arboretum w Bolestraszycach.

Hordowski J. Czernicki M. 1994. *Ptaki lęgowe starorzeczy w dolinie środkowego Sanu*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 75–89.

Hordowski J., Kunysz P. 1991. *Ptaki Ziemi Przemyskiej*. Not. Orn. 32, 1–2: 5–90.

Kondracki J. 1978. *Geografia fizyczna Polski*. PWN. Warszawa.

Kunysz A. 1981. *Przemyśl w pradziejach i wczesnym średniowieczu*. Muzeum Okręgowe w Przemyślu. Biblioteka Muzealna, tom 1: 5–198.

Kunysz P. 1989. *Puszczyk uralski (Strix uralensis) w parku w Przemyślu*. Chroń. Przyr. Ojcz. 45, 3: 83–85.

Kunysz P. 1992. *Pierwsze stwierdzenie krogulca krótkonogiego (Accipiter brevipes) na ziemiach polskich*. Not Orn. 33, 1–2; 157–159.

Kunysz P. 1993. *Przyczynek do poznania biologii puszczyka uralskiego (Strix uralensis) w okolicach Przemyśla*. Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 145–148.

Kunysz P. 1993a. *Występowanie puszczyka (Strix aluco) w Przemyślu*. Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 121–127.

Kunysz P. 1997. *Tereny cenne faunistycznie na obszarze miasta Przemyśla*. Rocz. Przem. 33, 4: 109–126.

Kurek H. 1967. *Kolonia lęgowa żołny Merops apiaster L. w Buszkowicach pod Przemyślem*. Acta Orn. 10, 63–64.

Kurek H. 1967a. *Materiały do awifauny Polski V. Merops apiaster L. – żołna.* Acta. Orn. 15, 3–4: 132.

Kurek H. 1984. *Dzięcioł syryjski (Dendrocopos syriacus) w dolinie Sanu.* Not. Orn. 25, 3–4: 74.

Kurek H. 1984a. *Jaskółka rudawa (Hirundo daurica) – nowy gatunek awifauny Polski.* Not. Orn. 25, 3-4: 55-57.

Kurek H. 1994. *Przemyska populacja żołny (Merops apiaster) w latach 1965–1993.* Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 5–20.

Ptaki Palearktyki Zachodniej. 1994. Komisja Faunistyczna Sekcji Ornitologicznej PTZooL. Not. Orn. 35. Zeszyt specjalny: 1–37.

Aneks

Wykaz wszystkich gatunków ptaków stwierdzonych na obszarze miasta Przemyśla

Wykaz zawiera wszystkie gatunki ptaków obserwowane na obszarze miasta Przemyśl do roku 1997. Przy gatunkach lęgowych zaznaczono lęgowe - (L) i prawdopodobnie lęgowe - (PL). Gatunki lęgowe stwierdzone przed 1993 oznaczono - (D). Gatunki zaliczone do wędrujących i zimujących oznaczone +.

Gatunek	Lęgowy	Wędrujący	Zimujący
Nur rdzawoszyi (*Gavia stellata*)	-	+	+
Nur czarnoszyi (*Gavia arctica*)	-	+	+
Perkozek (*Tachybaptus ruficollis*)	D	-	+
Perkoz dwuczuby (*Podiceps cristatus*)	-	+	-
Zausznik (*Podiceps nigricollis*)	-	+	-
Bączek (*Ixobrychu minutus*)	L	-	-
Bąk (*Botaurus stellaris*)	-	+	-
Ślepowron (*Nycticorax nycticorax*)	-	+	-
Czapla siwa (*Ardea cinerea*)	-	+	-
Bocian biały (*Ciconia ciconia*)	L	+	+
Bocian czarny (*Ciconia nigra*)	-	+	-
Łabędź niemy (*Cygnus olor*)	-	+	+
Łabędź krzykliwy (*Cygnus cygnus*)	-	-	+
Gęś zbożowa (*Anser fabalis*)	-	-	+
Gęś białoczelna (*Anser albifrons*)	-	-	+
Świstun (*Anas penelope*)	-	+	+
Krzyżówka (*Anas platyrhynchos*)	L	+	+
Cyranka (*Anas querquedula*)	D	+	-
Głowienka (*Aythya ferina*)	-	+	+
Czernica (*Aythya fuligula*)	-	+	+
Markaczka (*Melanitta nigra*)	-	+	-
Uhla (*Melanitta fusca*)	-	+	-
Gągoł (*Bucephala clangula*)	-	+	+
Szlachar (*Mergus serrator*)	-	+	-
Nurogęś (*Mergus merganser*)	-	+	+
Trzmielojad (*Pernis apivorus*)	PL	+	-
Kania czarna (*Milvus migrans*)	-	+	-
Bielik (*Haliaetus albicilla*)	-	+	+
Gadożer (*Circaetus gallicus*)	-	+	-

Błotniak stawowy (*Circus aeruginosus*)	-	+	-
Błotniak zbożowy (*Circus cyaneus*)	-	+	+
Błotniak łąkowy (*Circus pygargus*)	-	+	-
Jastrząb (*Accipiter gentilis*)	-	+	+
Krogulec (*Accipiter nisus*)	-	+	+
Krogulec krótkonogi (*Accipiter brevipes*)	-	+	-
Myszołów (*Buteo buteo*)	L	+	+
Myszołów włochaty (*Buteo lagopus*)	-	+	+
Orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*)	-	+	-
Orzeł przedni (*Aquila chrysaetos*)	-	+	-
Rybołów (*Pandion haliaetus*)	-	+	-
Pustułka (*Falco tinnunculus*)	L	+	+
Drzemlik (*Falco columbarius*)	-	+	+
Kobuz (*Falco subbuteo*)	D	+	-
Kuropatwa (*Perdix perdix*)	L	+	+
Przepiórka (*Coturnix coturnix*)	PL	+	-
Bażant (*Phasianus colchicus*)	L	+	+
Wodnik (*Rallus aquaticus*)	D	-	-
Derkacz (*Crex crex*)	PL	-	-
Kokoszka wodna (*Gallinula chloropus*)	L	-	-
Żuraw (*Grus grus*)	-	+	-
Sieweczka rzeczna (*Charadrius dubius*)	-	+	-
Czajka (*Vanellus vanellus*)	L	+	-
Biegus malutki (*Calidris minuta*)	-	+	-
Kszyk (*Gallinago gallinago*)	-	+	+
Kulik mniejszy (*Numenius phaeopus*)	-	+	-
Kulik wielki (*Numenius aquata*)	-	+	-
Krwawodziób (*Tringa totanus*)	D	-	-
Kwokacz (*Tringa nebularia*)	-	+	-
Samotnik (*Tringa ochropus*)	-	+	-
Łęczak (*Tringa glareola*)	-	+	-
Brodziec piskliwy (*Actitis hypoleucos*)	-	+	-
Mewa śmieszka (*Larus ridibundus*)	-	+	+
Mewa pospolita (*Larus canus*)	-	+	+
Mewa srebrzysta (*Larus argentatus*)	-	+	+
Rybitwa wielkodzioba (*Sterna caspia*)	-	+	-
Rybitwa rzeczna (*Sterna hirundo*)	-	+	-
Rybitwa białoczelna (*Sterna albifrons*)	-	+	-
Rybitwa białowąsa (*Chlidonias hybridus*)	-	+	-
Rybitwa czarna (*Chlidonias niger*)	-	+	-
Rybitwa białoskrzydła (*Chlidonias leucopterus*)	-	+	-
Gołąb skalny (*Columba livia*)	L	-	-

Siniak (*Columba oenas*)	-	+	-
Grzywacz (*Columba palumbus*)	L	-	-
Sierpówka (*Streptopelia decaocto*)	L	-	-
Turkawka (*Streptopelia turtur*)	D	-	-
Kukułka (*Cuculus canorus*)	L	-	-
Płomykówka (*Tyto alba*)	D	-	-
Syczek (*Otus scops*)	DL	-	-
Pójdźka (*Athene noctua*)	D	-	-
Puszczyk (*Strix aluco*)	L	-	-
Puszczyk uralski (*Strix uralensis*)	L	-	+
Sowa uszata (*Asio otus*)	L	-	+
Lelek (*Caprimulgus europaeus*)	-	+	-
Jerzyk (*Apus apus*)	L	-	-
Zimorodek (*Alcedo atthis*)	-	+	+
Żołna (*Merops apiaster*)	L	-	-
Kraska (*Coracias garrulus*)	-	+	-
Krętogłów (*Jynx torquilla*)	L	-	-
Dzięcioł zielonosiwy (*Picus canus*)	L	-	+
Dzięcioł zielony (*Picus viridis*)	L	-	+
Dzięcioł czarny (*Dryocopus martius*)	D	+	-
Dzięcioł duży (*Dendrocopos major*)	L	-	+
Dzięcioł białoszyi (*Dendrocopos syriacus*)	L	-	+
Dzięcioł średni (*Dendrocopos medius*)	L	-	+
Dzięciołek (*Dendrocopos minor*)	PL	-	-
Skowronek polny (*Alauda arvensis*)	L	-	+
Dzierlatka (*Galerida cristata*)	D	-	-
Brzegówka (*Riparia riparia*)	L	+	-
Dymówka (*Hirundo rustica*)	L	+	-
Jaskółka rudawa (*Hirundo daurica*)	-	+	-
Oknówka (*Delichon urbica*)	L	+	-
Świergotek drzewny (*Anthus trivialis*)	L	+	-
Świergotek łąkowy (*Anthus pratensis*)	-	+	+
Pliszka żółta (*Motacilla flava*)	L	+	-
Pliszka cytrynowa (*Motacilla citreola*)	-	+	-
Pliszka górska (*Motacilla cinerea*)	-	+	-
Pliszka siwa (*Motacilla flava*)	L	+	-
Jemiołuszka (*Bombycilla garrulus*)	-	+	+
Pluszcz (*Cinclus cinclus*)	-	-	+
Strzyżyk (*Troglodytes troglodytes*)	L	-	+
Pokrzywnica (*Prunella modularis*)	L	+	+
Rudzik (*Erithacus rubecula*)	L	+	+
Słowik szary (*Luscinia luscinia*)	L	-	-

Słowik rdzawy (*Luscinia megarhynchos*)	PL	-	-
Kopciuszek (*Phoenicurus ochruros*)	L	-	+
Pleszka (*Phoenicurus phoenicurus*)	L	-	-
Pokląskwa (*Saxicola rubetra*)	L	-	-
Kląskawka (*Saxicola torquata*)		+	-
Białorzytka (*Oenanthe oenanthe*)	L	-	-
Kos (*Turdus merula*)	L	-	+
Kwiczoł (*Turdus pilaris*)	L	+	+
Śpiewak (*Turdus philomelos*)	L	+	-
Droździk (*Turdus iliacus*)	-	+	-
Świerszczak (*Locustella naevia*)	D	-	-
Strumieniówka (*Locustella fluviatilis*)	PL	-	-
Rokitniczka (*Acrocephalus schoenobaenus*)	L	-	-
Łozówka (*Acrocephalus palustris*)	L	-	-
Zaganiacz (*Hippolais icterina*)	L	-	-
Piegża (*Sylvia curruca*)	L	-	-
Cierniówka (*Sylvia communis*)	L	-	-
Gajówka (*Sylvia borin*)	L	-	-
Kapturka (*Sylvia atricapilla*)	L	-	-
Świstunka (*Phylloscopus sibilatrix*)	L	-	-
Pierwiosnek (*Phylloscopus collybita*)	L	-	-
Piecuszek (*Phylloscopus trochilus*)	L	-	-
Mysikrólik (*Regulus regulus*)	L	+	+
Muchołówka szara (*Muscicapa striata*)	L	-	-
Muchołówka mała (*Ficedula parva*)	-	+	-
Muchołówka białoszyja (*Ficedula albicollis*)	-	+	-
Muchołówka żałobna (*Ficedula hypoleuca*)	-	+	-
Raniuszek (*Aegithalos caudatus*)	L	-	+
Szarytka (*Parus palustris*)	L	-	+
Czarnogłówka (*Parus montanus*)	PL	-	+
Sosnówka (*Parus ater*)	PL	-	+
Modraszka (*Parus caeruleus*)	L	+	+
Bogatka (*Parus major*)	L	+	+
Kowalik (*Sitta europaea*)	L	-	+
Pełzacz leśny (*Certhia familiaris*)	L	+	+
Pełzacz ogrodowy (*Certhia brachydactyla*)	L	+	+
Remiz (*Remiz pendulinus*)	D	-	-
Wilga (*Oriolus oriolus*)	L	-	-
Gąsiorek (*Lanius collurio*)	L	-	-
Srokosz (*Lanius excubitor*)	-	+	+
Sójka (*Garrulus glandarius*)	L	+	+
Sroka (*Pica pica*)	L	-	+

Kawka (*Corvus monedula*)	L	+	+
Orzechówka (*Nucifraga caryocatactes*)	-	+	+
Gawron (*Corvus frugilegus*)	L	+	+
Wrona (*Corvus corone*)	L	+	+
Kruk (*Corvus corax*)	D	+	+
Szpak (*Sturnus vulgaris*)	L	+	+
Wróbel (*Passer domesticus*)	L	-	+
Mazurek (*Passer montanus*)	L	-	+
Zięba (*Fringilla coelebs*)	L	+	+
Jer (*Fringilla montifringilla*)	-	+	+
Kulczyk (*Serinus serinus*)	L	-	+
Dzwoniec (*Carduelis chloris*)	L	-	+
Szczygieł (*Carduelis carduelis*)	L	-	+
Czyż (*Carduelis spinus*)	-	+	+
Makolągwa (*Carduelis cannabina*)	L	+	+
Czeczotka (*Carduelis flammea*)	-	+	+
Krzyżodziób świerkowy (*Loxia curvirostra*)	-	+	+
Dziwonia (*Carpodacus erythrinus*)	L	-	-
Gil (*Pyrrhula pyrrhula*)	-	-	+
Grubodziób (*Coccothraustes coccothraustes*)	L	+	+
Śnieguła (*Plectrophenax nivalis*)	-	+	+
Trznadel (*Emberiza citrinella*)	L	-	+
Potrzos (*Emberiza schoeniclus*)	L	-	-
Ogółem	L - 80 PL - 8 D - 13	107	80

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 47-55.

Stanisław Tworek, Andrzej Hudy

Rzadkie gatunki ptaków obserwowane w okolicy Padwi 1983-1990 (woj. tarnobrzeskie)

Wstęp i opis terenu

Kotlina Sandomierska należy do ważnych obszarów ornitologicznych w Polsce (Wesołowski i Winiecki 1988, Tomiałojć 1990). Szerokie doliny rzeczne, a także duże kompleksy stawów rybnych w otoczeniu lasów powodują, że awifauna regionu jest bogata, a przy tym dość dobrze poznana (Walasz, Mielczarek 1992), choć niektóre tereny mogłyby z pewnością zyskać przy częstszej penetracji ornitologicznej. Przez obszar Kotliny wiodą szlaki wędrówkowe ptaków prowadzące wzdłuż Wisły, a następnie jej dopływów, głównie Sanu, Wisłoki i Dunajca. Wiele z nich pozostaje tu na zimę, przede wszystkim nad Wisłą (Dombrowski *et al.* 1993). Położenie na przedpolu Karpat w południowo-wschodniej Polsce powoduje, że klimat wykazuje tu wyraźne znamiona kontynentalizmu (Głowaciński, Michalik 1979).

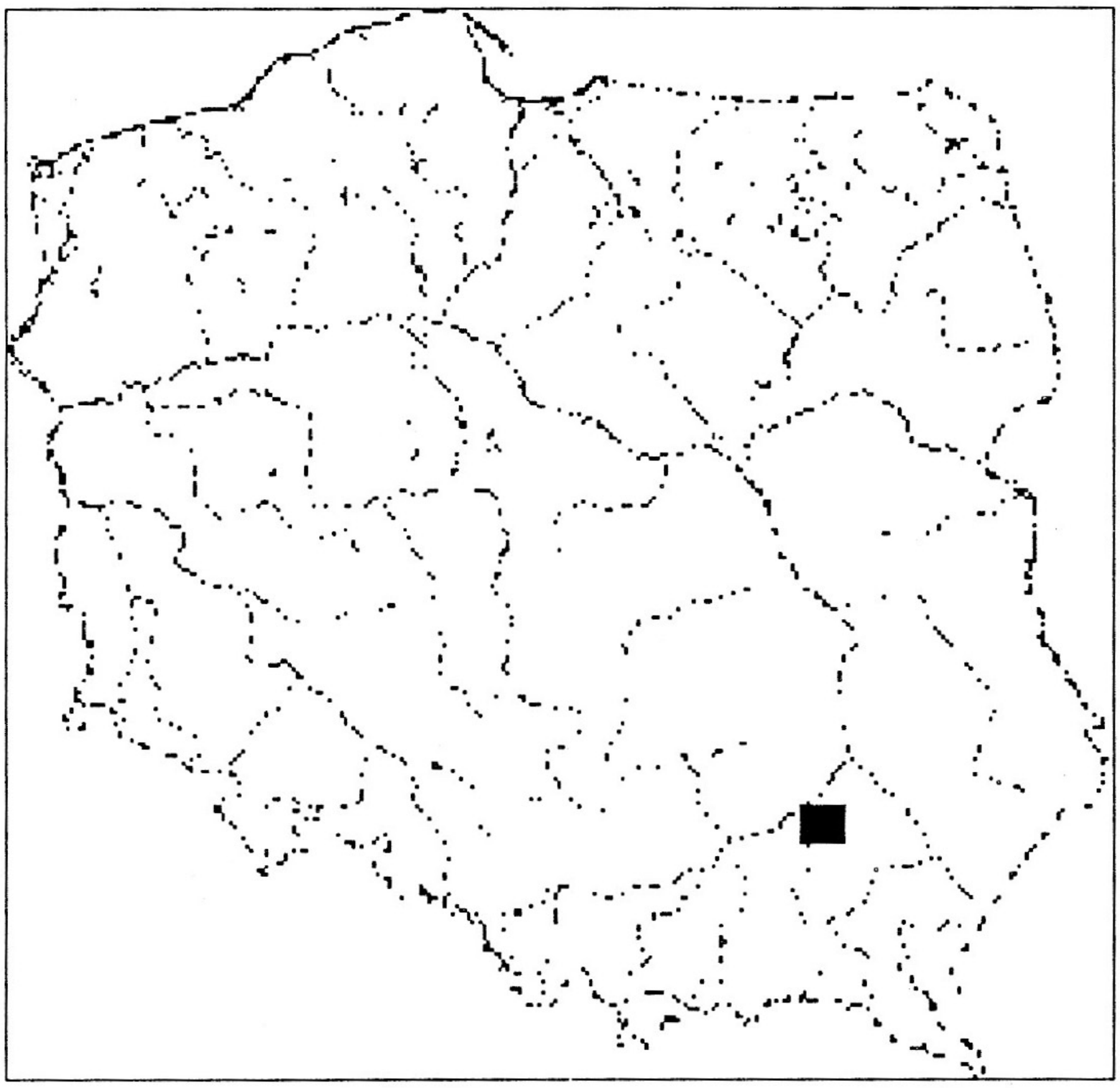
Badania prowadzono w latach 1983–1990, tylko pojedyncze informacje pochodzą z lat wcześniejszych. Większość obserwacji przeprowadzono na terenie gminy Padew, położonej nad Wisłą w środkowej części Kotliny, przy południowej granicy województwa tarnobrzeskiego z województwem rzeszowskim, ok. 120 km na północny-wschód od Przemyśla (ryc. 1). Regularnie kontrolowano również tereny przyległe, zwłaszcza ujściowy odcinek Wisłoki i okolice Baranowa Sandomierskiego. Największy obszar zajmują tu pola uprawne (ziemniaki, zboża, buraki) i łąki, poprzecinane zazwyczaj niewielkimi obszarowo borami sosnowymi, a nad rzekami zarośla łozowe i łęgi wierzbowo-topolowe. Zniknęły natomiast duże partie lasów

liściastych i mieszanych, głównie w następstwie dwu wojen światowych. Za tereny najbardziej interesujące pod względem ornitologicznym można uznać:

- ujściowy odcinek Wisłoki i odcinek Wisły do Baranowa Sandomierskiego wraz z przyległymi dolinami;
- stawy przy trasie Padew - Wojków, powstałe w końcu lat siedemdziesiątych przez wybieranie piachu pod wał torowiska powstającej linii kolejowej Hrubieszów–Huta Katowice;
- stawy rybne Osieczyska, koło miejscowości Babule, wraz z otaczającymi lasami mieszanymi, będącymi pozostałością dawnej Puszczy Sandomierskiej.

Ranga przytoczonych obserwacji jest różna. Obok gatunków rzadko lub nielicznie zalatujących do Polski uwzględniono niektóre gatunki, które są rzadkie w Małopolsce, a także kilka gatunków lęgowych, gnieżdżących się niezbyt licznie lub nieregularnie w różnych rejonach Polski.

Nazewnictwo oraz układ systematyczny podano według Komisji Faunistycznej Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (1994). Wszystkie obserwacje wymagające weryfikacji przez Komisję Faunistyczną zostały przez nią pozytywnie zaakceptowane.

Ryc. 1. Położenie terenu badań w Polsce

Występowanie poszczególnych gatunków

Nur rdzawoszyi (*Gavia stellata*). 26 I 1985 – 1 ptak nad Wisłą w pobliżu Rożniat.

Nur czarnoszyi (*Gavia arctica*). 13 XI 1985, 12 XI 1986 i 15 X 1988 pojedyncze ptaki na odcinku Wisły Rożniaty – Baranów Sandomierski.

Kormoran (*Phalacrocorax carbo*). 17 IX 1988 pojedynczy ptaka na Wiśle koło Rożniat.

Bączek (*Ixobrychus minutus*). W 1983 prawdopodobnie lęgowy na małym stawie w Wojkowie, gdzie w czerwcu kilkakrotnie obserwowano parę ptaków. Pozostałe 4 stwierdzenia pojedynczych ptaków pochodzą znad Wisły z okresu lipiec – sierpień.

Bąk (*Botaurus stellaris*). Przez cały okres jedna prawdopodobnie lęgowa para przebywała na stawach Osieczyska, gdzie corocznie od końca marca do czerwca słyszano lub widziano jednego osobnika. Najwcześniejszy przylot 24 III 1984.

Czapla modronosa (*Ardeola ralloides*). 25 IV 1986 - 1 *ad.* na stawach koło Wojkowa (Raport Komisji Faunistycznej 1988).

Czapla biała (*Egretta alba*). 5 V 1984 dwa osobniki na stawach Osieczyska i 10 VI 1989 jeden ptak na stawach koło Wojkowa.

Czapla purpurowa (*Ardea purpurea*). 18 IV 1988 – 2 osobniki i 27 VIII 1989 – 1 ptak na stawach Osieczyska (J. Smykla).

Bocian czarny (*Ciconia nigra*). Możliwe lęgi 1–2 par w lasach wokół stawów Osieczyska. Obserwowany również na stawach koło Wojkowa, gdzie w 14 stwierdzeniach odnotowano 21 osobników, a po lęgach również nad Wisłą (29 osobników w 15 spotkaniach). Najwcześniejsza obserwacja 5 IV 1985 – 1 osobnik na stawach koło Wojkowa, najpóźniejsza 23 IX 1990 – 2 osobniki nad Wisłą koło miejscowości Przykop.

Łabędź krzykliwy (*Cygnus cygnus*). Cztery stwierdzenia nad Wisłą na odcinku Rożniaty – Przykop. 12 I 1985 – 3 *ad.*, 19 I 1985 – 3 *ad.* koło Rożniat i 2 koło Przykopu widziane w tym samym czasie przez obu autorów oraz 13 III 1988 – 1 *imm.*

Gęś zbożowa (*Anser fabalis*). Wszystkie stwierdzenia pochodzą ze stawów koło Wojkowa z okresu październik – listopad. 30 X 1983 obserwowano jednego osobnika. Pozostałe cztery stwierdzenia to stada po 17, 38, 24 i 20 osobników (najpóźniej 10 XI 1984).

Gęgawa (*Anser anser*). Możliwe lęgi 1–2 par na stawach Osieczyska, gdzie prawie corocznie obserwowano pojedyncze ptaki w sezonie lęgowym. Pozostałe obserwacje pochodzą z wiosennego przelotu na stawach koło Wojkowa, 29 III 1986 – 14 osobników, a 27 III 1987 – ok. 80 osobników.

Gęś białoczelna (*Anser albifrons*). 30 X 1983 jeden ptak na stawach koło Wojkowa.

Świstun (*Anas penelope*). Obserwowany nieregularnie na przelocie wiosennym na stawach koło Wojkowa, stawach Osieczyska i nad Wisłą. Najliczniejszy pojaw miał miejsce w 1986 na stawach koło Wojkowa, gdzie ptaki przebywały stale od 27 III do 25 IV (najwięcej 2 IV - 19 samców i 15 samic). Łącznie w 28 stwierdzeniach odnotowano ok. 360 osobników. Najwcześniejsza obserwacja 13 III 1988 - 16 samców i 5 samic nad Wisłą.

Krakwa (*Anas strepera*). Trzy stwierdzenia ze stawów koło Wojkowa: 18 VII i 25 VII 1985 obserwowano samicę, a 30 IV 1987 - 3 pary ptaków. Jedno natomiast z odcinka Wisły 17 IX 1988 - 16 osobników koło Dymitrowa Małego.

Rożeniec (*Anas acuta*). Podobnie jak świstun obserwowany nieregularnie, najczęściej na przelocie wiosennym nad Wisłą i na stawach koło Wojkowa (ok. 80 osobników w 9 spotkaniach). Dwa kolejne stwierdzenia znad Wisły pochodzą z okresu jesienno - zimowego: 12 XI 1986 i 13 XII 1986 obserwowano parę w pobliżu Baranowa Sandomierskiego.

Płaskonos (*Anas clypeata*). Możliwe lęgi 1-2 par na stawach Osieczyska. Na przelotach nieliczny, ale obserwowany corocznie. Łącznie w 30 stwierdzeniach w okresach marzec - kwiecień i lipiec - sierpień widziano ok. 80 ptaków, przy czym 14 razy obserwowano parę ptaków. Jedno stwierdzenie zimowe: 13 XII 1986 obserwowano samicę nad Wisłą koło Baranowa.

Podgorzałka (*Aythya nyroca*). Prawdopodobnie 1-2 pary lęgowe na stawach Osieczyska. Obserwowana również na stawach koło Wojkowa na wiosennym przelocie w marcu - kwietniu, gdzie w 7 stwierdzeniach zanotowano 13 ptaków. Jedno stwierdzenie zimowe: 23 XII 1985 obserwowano parę ptaków na Wiśle koło Dymitrowa Małego.

Lodówka (*Clangula hyemalis*). 11 XII 1987 para ptaków nad Wisłą koło Rożniat.

Uhla (*Melanitta fusca*). Trzykrotnie stwierdzona nad Wisłą: 23 XII 1985 - 2 samice, a 15 II 1986 para ptaków koło Baranowa oraz 14 XII 1987 - 2 samce między Zadusznikami i Przykopem.

Gągoł (*Bucephala clangula*). Lęgowy na stawach Osieczyska, gdzie 27 VI 1986 obserwowano samicę z 9 pisklętami. Ponadto występuje regularnie na przelotach i w zimie, najliczniej nad Wisłą.

Bielaczek (*Mergus albellus*). Gatunek nielicznie zimujący nad Wisłą. Łącznie w 20 spotkaniach widziano 143 osobniki. Wszystkie stwierdzenia pochodzą z okresu listopad - marzec.

Szlachar (*Mergus serrator*). Trzy stwierdzenia nad Wisłą: 13 II 1987 i 14 XII 1987 obserwowano parę ptaków koło Baranowa, a 5 V 1990 widziano samicę w pobliżu Zadusznik.

Nurogęś (*Mergus merganser*). Corocznie zimuje nad Wisłą. Najliczniejszy pojaw miał miejsce 19 I 1985, kiedy to na odcinku od ujścia Wisłoki do Baranowa Sandomierskiego (16 km) zanotowano ok. 1200 osobników, z

czego zdecydowaną większość stanowiły samce. Najwcześniejsza obserwacja 14 XI 1987 jeden samiec. Ostatnie osobniki odlatują w kwietniu, najpóźniej 25 IV 1986 jedna samica.

Trzmielojad (*Pernis apivorus*). W latach 1985-90 obserwowany w sierpniu 7 razy. 5 VIII 1985 obserwowano parę między miejscowościami Kębłów, Zaduszniki i Wojków, gdzie jeszcze trzykrotnie widziano pojedyncze ptaki. Pozostałe stwierdzenia pojedynczych osobników miały miejsce nad Wisłą.

Kania czarna (*Milvus migrans*). 30 IV 1983 – 1 osobnik, 14 V 1983 – para ptaków, 5 V 1984 i 27 V 1984 jeden osobnik na stawach Osieczyska. Możliwe w tych latach było gniazdowanie jednej pary w lasach wokół stawów.

Bielik (*Haliaeetus albicilla*). Jedno stwierdzenie ze stawów koło Wojkowa – 21 II 1987 widziano tu jednego ptaka w upierzeniu młodocianym. Pozostałe obserwacje (19) miały miejsce nad Wisłą, gdzie łącznie odnotowano 45 osobników. Większość stwierdzeń przypada na okres styczeń – luty, trzy są marcowe i jedna grudniowa. Dwukrotnie, 12 I i 19 I 1985 na odcinku od ujścia Wisłoki do Zadusznik widziano 5 osobników, a 21 I 1986 koło Dymitrowa Małego obserwowano 4 osobniki podczas polowania na ptactwo wodne.

Gadożer (*Circaeetus gallicus*). Pojedyncze ptaki; 7 IV 1984 w pobliżu Batul, 6 IV 1986 na zachód od Padwi i 19 VIII 1990 nad Wisłą koło Przykopu.

Błotniak zbożowy (*Circus cyaneus*). Gatunek obserwowany prawie przez cały rok z wyjątkiem okresu lęgowego (V–VII). Stwierdzony 24 razy (11 samców i 17 samic). 18 stwierdzeń pochodzi z okresu luty – kwiecień. Najczęściej widywany był w pobliżu stawów koło Wojkowa (15 stwierdzeń).

Błotniak łąkowy (*Circus pygargus*). Pojedyncze ptaki; 17 V 1987 samica koło Wojkowa, 1 V 1988 samiec nad Wisłą w Zadusznikach, 3 V i 5 V 1989 samiec koło Zarównia.

Myszołów włochaty (*Buteo lagopus*). Obserwowany na wiosennych i jesiennych przelotach oraz zimą. Łącznie w 31 stwierdzeniach zanotowano 37 osobników. Najwięcej, 6 ptaków widziano 7 I 1984 między miejscowościami Padew, Pierzchne i Jaślany. Najwcześniej obserwowany 25 IX 1984, najpóźniej – 19 IV 1985.

Orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*). Prawdopodobnie lęgowy w lasach wokół stawów Osieczyska, gdzie do 1986 łącznie 13 razy obserwowano jednego osobnika lub parę w sezonie lęgowym (najwcześniej 7 IV 1984). Ponadto dwukrotnie stwierdzony nad Wisłą: 14 VIII 1988 i 2 XI 1984 – 1 osobnik koło Zadusznik.

Rybołów (*Pandion haliaeetus*). Pięć stwierdzeń pojedynczych ptaków. Jedna obserwacja, 12 IV 1986 na stawach Osieczyska, pozostałe nad Wisłą między Roźniatami i Przykopem (14 VIII 1986, 19 VIII 1989, 28 VIII 1989 i 17 IX 1990).

Drzemlik (*Falco columbarius*). 14 III 1987 – samica koło Dymitrowa Małego.

Sokół wędrowny (*Falco peregrinus*). 5 VIII 1984 - 1 ptak w Padwi.

Wodnik (*Rallus aquaticus*). W 1983 lęgowy na niewielkim, zarośniętym stawie w Wojkowie. Ponadto stwierdzony 5 razy (VII-IX) na stawach koło Wojkowa lub na małych stawkach nad Wisłą.

Żuraw (*Grus grus*). Obserwowany corocznie na przelotach, znacznie częściej wiosną, na przełomie marca i kwietnia niż jesienią w październiku. Największe natężenie przelotu zanotowano 4 IV 1988 między miejscowościami Padew i Wola Baranowska - ok. 500 ptaków w ciągu trzech godzin obserwacji.

Ostrygojad (*Haematopus ostralegus*). 19 VIII 1989 młody ptak nad Wisłą koło Rożniat.

Szczudłak (*Himantopus himantopus*). 22 V 1982 - 2 ptaki na stawach koło Wojkowa.

Sieweczka obrożna (*Charadrius hiaticula*). Pojedyncze osobniki widziano 29 IX 1984 i 13 X 1984 na stawach koło Wojkowa oraz 19 VIII 1989 i 21 IX 1989 nad Wisłą w Zadusznikach.

Siewka złota (*Pluvialis apricaria*). 28 V 1986 jeden ptak w szacie godowej w Zadusznikach nad Wisłą.

Siewnica (*Squtarola squatarola*). 29 IX 1984 na stawach koło Wojkowa 7 ptaków i 6 X 1984 - 2 osobniki, 30 IX 1989 - 2 ptaki w Zadusznikach nad Wisłą.

Biegus rdzawy (*Calidris canutus*). 9 VIII 1985 - 1 ptak na stawach koło Wojkowa i 19 VIII 1989 - 2 ptaki koło Rożniat nad Wisłą.

Biegus malutki (*Calidris minuta*). 17 V 1985 - 1 osobnik na stawach koło Wojkowa i 19 VIII 1989 - 2 osobniki nad Wisłą koło Zadusznik.

Biegus krzywodzioby (*Calidris ferruginea*). 18 VII 1990 - 3 osobniki na stawach koło Wojkowa.

Biegus zmienny (*Calidris alpina*). Pięć stwierdzeń: dwie obserwacje pojedynczych osobników na stawach koło Wojkowa 25 IX 1984 i 9 VIII 1988 i trzy stwierdzenia nad Wisłą na odcinku Zaduszniki - Rożniaty 28 V 1986 - 4 ptaki, 12 X 1986 - 13 osobników i 10 VIII 1988 - 2 ptaki.

Batalion (*Philomachus pugnax*). Obserwowany corocznie na stawach koło Wojkowa i nad Wisłą w okresie przelotów (kwiecień - maj oraz sierpień - wrzesień). Łącznie w 18 spotkaniach ponad 200 osobników.

Bekasik (*Lymnocryptes minimus*). 23 IV 1985, 19 X 1985 i 17 IV 1987 - pojedyncze ptaki na stawach koło Wojkowa.

Dubelt (*Gallinago media*). 3 V, 11 V i 25 V 1990 - pojedyncze ptaki na stawach koło Wojkowa.

Kulik mniejszy (*Numenius phaeopus*). 12 VIII 1985 - 2 ptaki na stawach koło Wojkowa i 28 VIII 1989 - 1 ptak nad Wisłą koło Rożniat.

Kulik wielki (*Numenius arquata*). Nad Wisłą w 15 spotkaniach odnotowano 29 osobników w okresie sierpień – wrzesień, ponadto 27 VII 1985 – 1 ptak na stawach koło Wojkowa.

Brodziec śniady (*Tringa erythropus*). Obserwowany corocznie na stawach koło Wojkowa i nad Wisłą w okresie kwiecień – sierpień (15 stwierdzeń). Najczęściej widywano pojedyncze osobniki, a w większych grupach pojawiał się na jesiennym przelocie (np. ok. 20 osobników 28 VIII 1989 na Wiśle od ujścia Wisłoki do Zadusznik.

Kwokacz (*Tringa nebularia*). Stwierdzany corocznie w okresie kwiecień – wrzesień, najliczniej nad Wisłą. W sumie 107 osobników w 23 spotkaniach.

Samotnik (*Tringa ochropus*). Gatunek obserwowany regularnie w okresie kwiecień – wrzesień, najczęściej pojedynczo lub po kilka ptaków (maks. 4). Łącznie 30 osobników w 16 spotkaniach. Możliwe jest gniażdżenie w lasach koło stawów Osieczyska, gdzie widywany był w sezonie lęgowym.

Mewa mała (*Larus minutus*). W 7 spotkaniach (4 x Wisła, 2 x stawy Osieczyska, 1 x stawy koło Wojkowa) stwierdzono 14 osobników. Ponadto dwie obserwacje zimowe nad Wisłą: 12 I 1985 – 3 osobniki przy ujściu Wisłoki i 21 I 1986 – 2 ptaki koło Baranowa.

Mewa żółtonoga (*Larus fuscus*). 9 V 1987 – 1 *ad.* nad Wisłą koło Baranowa Sandomierskiego.

Rybitwa białoczelna (*Sterna albifrons*). Gatunek lęgowy nad Wisłą (3–8 par na odcinku ujście Wisłoki – Przykop), a w latach 1985–90 możliwe również gniazdowanie 1 pary na stawach koło Wojkowa.

Rybitwa białowąsa (*Chlidonias hybrida*). 18 V 1985 – 1 ptak na stawach koło Wojkowa (Raport Komisji Faunistycznej 1988a).

Rybitwa białoskrzydła (*Chlidonias leucopterus*). Na stawów Osieczyska 30 IV 1983 – 1 ptak i 5 V 1984 – 4 osobniki, ponadto 9 V 1985, 9 V 1986 i 4 V 1987 pojedyncze ptaki na stawach koło Wojkowa.

Pójdźka (*Athene noctua*). 9 stwierdzeń pojedynczych osobników w różnych okresach roku (5 z Padwi i 4 z Woli Zdakowskiej).

Lelek (*Caprimulgus europaeus*). 13 VIII 1986 – 1 ptak w pobliżu stawów koło Wojkowa.

Zimorodek (*Alcedo atthis*). Obserwowany w ciągu całego roku, przede wszystkim na Wiśle lub Wisłoce. Łącznie w 33 spotkaniach odnotowano 51 ptaków. Ponadto 21 X 1986 widziany na stawach koło Wojkowa.

Żołna (*Merops apiaster*). 17 VI 1985 - 1 ptak nad Wisłą koło Rożniat.

Kraska (*Coracias garrulus*). Gatunek obserwowany do roku 1986. Stwierdzono 84 osobniki w 33 spotkaniach, głównie między Jaślanami i Tuszowem Narodowym, gdzie gatunek ten regularnie pojawiał się na przelotach. Ponadto jedna obserwacja (14 V 1983 – 1 osobnik) pochodzi z okolic Babul,

dwie z okolic Padwi (29 VI 1983 i 19 VII 1985 – po 1 osobniku). Większość stwierdzeń (24) pochodzi z września. Najpóźniej 17 IX 1985 obserwowano 2 osobniki, najwięcej po 7 ptaków widziano 30 VIII 1984, 10 IX 1985 i 3 IX 1986. Intensywny przelot krasek zarejestrowano również przed omawianym okresem, w sierpniu 1981 koło miejscowości Pierzchne.

Dudek (*Upupa epops*). Gatunek prawdopodobnie lęgowy w okolicach Padwi. Łącznie w 48 stwierdzeniach zanotowano 108 osobników. Najwcześniej obserwowany 5 IV 1988, najpóźniej 27 VIII 1988. Najwięcej (10 osobników) widziano 6 V 1989 między Padwią, Wojkowem i Kębłowem.

Dzięcioł białoszyi (*Dendrocopos syriacus*). Pierwsze pewne stwierdzenie samca zanotowano 11 IV 1984 w Padwi, chociaż już rok wcześniej prawdopodobnie słyszano głosy tego gatunku (Raport Komisji Faunistycznej 1986). W 1985 stwierdzony trzykrotnie. Pojawiał się częściej, np. kilkakrotnie w ciągu dnia widywano samca wykuwającego dziuplę w starym wiązie. Od roku 1987 gatunek stał się częstszy (ok. 20 stwierdzeń) i był widywany także w sąsiednich miejscowościach. Zapewne na zwiększenie liczby obserwacji miało wpływ nabycie umiejętności rozpoznawania głosu tego gatunku. Tendencja wzrostowa utrzymywała się dalej (1988 – ok. 30 spotkań) i chociaż liczba obserwacji zaczęła spadać (w 1989 – 13 stwierdzeń, a w 1990 – 11) to z pewnością wynikało to z rzadszych kontroli terenowych.

Lerka (*Lullula arborea*). 1–2 pary lęgowe w lasach między Padwią a stawami koło Wojkowa, i 1–2 pary między miejscowościami Padew, Kębłów i Tarnówek.

Świergotek polny (*Anthus campestris*). 2–3 pary lęgowe w pobliżu wału torowiska linii Hrubieszów – Huta Katowice, na odcinku Wojków – Zachwiejów.

Świergotek rdzawogardły (*Anthus cervinus*). 6 V 1987 – 5 osobników w upierzeniu godowym na polach przy stawie koło Wojkowa.

Jemiołuszka (*Bombycilla garrulus*). W omawianym okresie obserwowana prawie każdej zimy, lecz w poszczególne lata występowały duże wahania liczebności. Wszystkie stwierdzenia pochodzą z okresu grudzień – luty. Największe stado, ok. 80 osobników widziano 4 I 1990 w Padwi.

Drozdzik (*Turdus iliacus*). Obserwowany dość regularnie na przelotach, najliczniej około 50 osobników 19 X 1985.

Paszkot (*Turdus viscivorus*). Trzykrotnie stwierdzono na przelotach po 4 osobniki: 14 X 1986 i 4 IV 1987 koło Padwi i 19 IV 1987 w pobliżu miejscowości Pierzchne.

Jarzębatka (*Sylvia nisoria*). 1–3 pary koło stawów Osieczyska w Babulach, a od 1988 2–3 pary w zagajnikach między miejscowościami Padew i Kębłów.

Muchołówka mała (*Ficedula parva*). 7 V 1988 – śpiewający samiec koło Padwi.

Muchołówka białoszyja (*Ficedula albicollis*). 7 V 1988 – śpiewający samiec w lasach między Padwią a Wojkowem.

Dzierzba czarnoczelna (*Lanius minor*). Dwa stwierdzenia. 23 VI 1985 obserwowano jednego dorosłego ptaka koło Padwi, a 17 VII 1990 widziano dwa młode osobniki między Wolą Zdakowską, Krzemienicą, Młodochowem i Borkami Nizińskimi. Z inf. ustnej A. Osuchy wiadomo, że gatunek ten gnieździł się w latach 80. w oddalonym o kilka kilometrów Kliszowie.

Jer (*Fringilla montifringilla*). Dość nieregularnie spotykany zimą i na przelotach (łącznie 17 stwierdzeń). Najliczniejszy pojaw miał miejsce w Padwi 23–27 IV 1985 około 30–50 osobników.

Rzepołuch (*Carduelis flavirostris*). Stwierdzony trzykrotnie nad Wisłą: 17 I 1987 jeden ptak koło Przykopu, 15 X 1988 – 22 osobniki, a 27 I 1989 około 60 ptaków na odcinku od ujścia Wisłoki do Zadusznik.

Krzyżodziób świerkowy (*Loxia curvirostra*). Obserwowany w latach 1988–90 w okresie maj – lipiec. Łącznie w 7 spotkaniach widziano ok. 90 osobników. Najliczniejszy pojaw zanotowano 19 VII 1989 – ok. 40 osobników.

Śnieguła (*Plectrophenax nivalis*). 2 XII 1983 około 20 ptaków koło Padwi i 18 I 1986 - 1 samiec koło Wojkowa.

Ortolan (*Emberiza hortulana*). Dość liczny gatunek lęgowy. Obszary najliczniejszego występowania rozciągają się między miejscowościami Padew, Wojków, Zaduszniki oraz Padew, Wola Baranowska, Zarównie, gdzie w 1990 na powierzchni około 3 km² zanotowano 21 śpiewających samców.

Literatura

Dombrowski A., Kot H., Zyska P. 1993. *Liczebność ptaków wodnych zimujących w Polsce w latach 1988–1990.* Not. Orn. 34: 5–21.

Głowaciński Z., Michalik S. 1979. *Kotlina Sandomierska.* Wiedza Powszechna, Warszawa.

Komisja Faunistyczna 1986. *Raport Komisji Faunistycznej o stwierdzeniach w roku 1984.* Not. Orn. 27: 169–176.

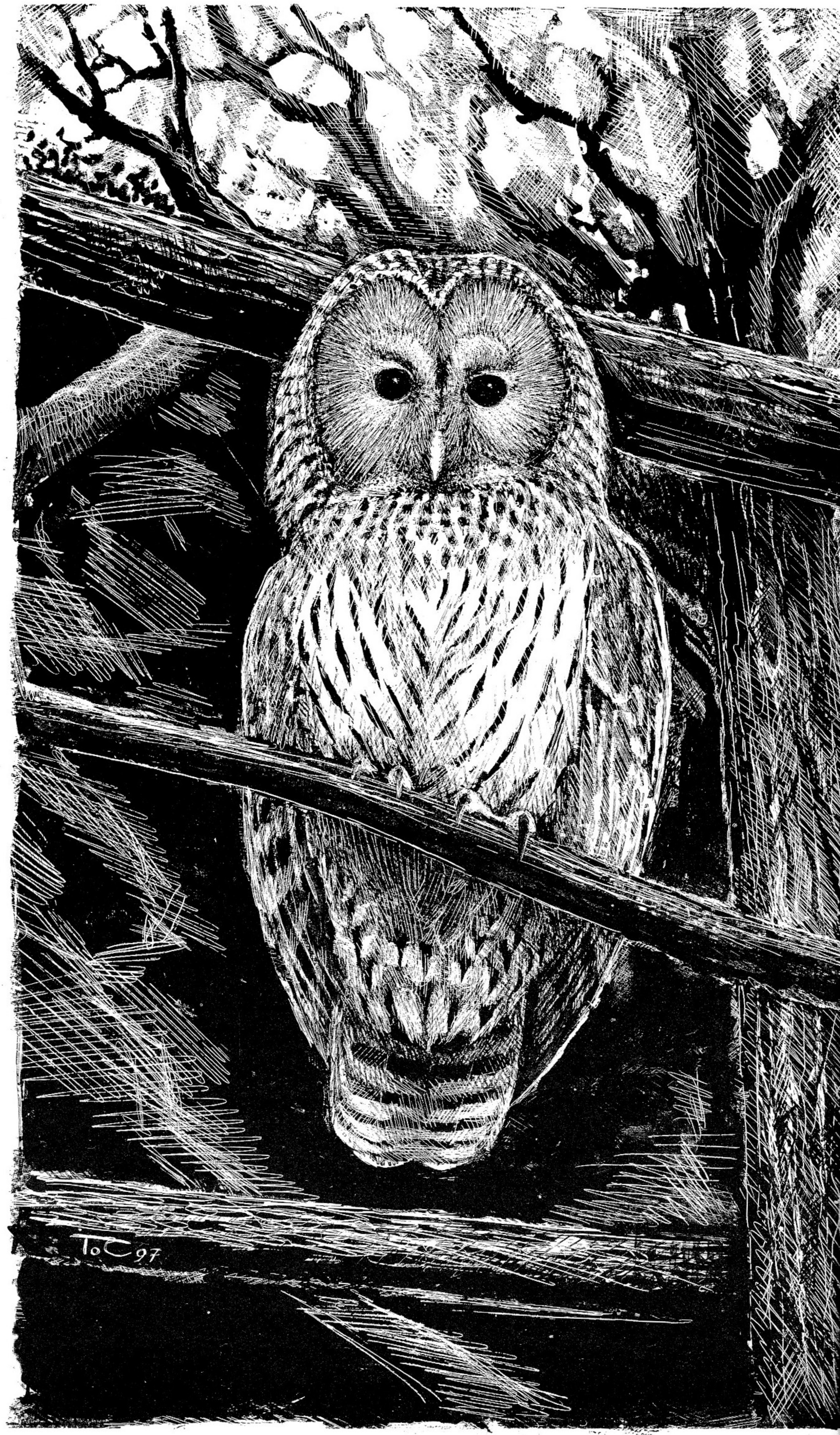
Komisja Faunistyczna 1988a. *Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w 1985.* Not. Orn. 29: 53–65.

Komisja Faunistyczna 1988b. *Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 1986.* Not. Orn. 29: 135–149

Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność.* PWN, Warszawa.

Walasz K., Mielczarek P. (red.) 1992. *Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1991.* Biologica Silesiae. Wrocław.

Wesołowski T., Winiecki A. 1988. *Tereny o szczególnym znaczeniu dla ptaków wodnych i błotnych w Polsce.* Not. Orn. 29: 3–25.

ToC 97

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 57-64.

Cezary Ćwikowski

Stwierdzenia martwych i okaleczonych sów oraz ptaków drapieżnych na obszarze województwa krośnieńskiego

Wstęp

Jedną z przyczyn spadku liczebności sów i ptaków drapieżnych jest wysoka śmiertelność i okaleczenia spowodowane porażeniem prądem na liniach energetycznych, kolizjami z pojazdami oraz kłusownictwo. W przypadku gatunków rzadkich, jak np. orzeł przedni i puchacz prowadzi to do poważnych strat w krajowej populacji i zagrożenia bytu tych gatunków. Skala tego zjawiska widoczna jest dopiero przy analizie przypadków odnotowanych w perspektywie kilku czy kilkunastu lat, bowiem pojedyncze obserwacje nie dają pełnego obrazu zagrożeń. Mimo wielu prób ratowania rannych ptaków zarówno przez osoby prywatne jak i specjalnie przystosowane ośrodki rehabilitacji zaledwie niewielki procent udaje się przywrócić naturze. Znaczna część niestety nie przeżywa lub trafia do ogrodów zoologicznych.

Niniejsze opracowanie ukazuje 63 przypadki różnego typu okaleczeń i upadków sów oraz ptaków drapieżnych w województwie krośnieńskim odnotowane głownie w ciągu ostatnich 7 lat. Jest to bez wątpienia lista niepełna, przedstawiająca na przykładzie jednego województwa zaledwie wycinek strat w krajowej ornitofaunie.

Metodyka i materiał

Materiały do pracy zebrano dzięki informacjom uzyskanym od pracowników Bieszczadzkiego Parku Narodowego, Zespołu Karpackich Parków Krajobrazowych i Nadleśnictwa Brzegi Dolne, danych z prowadzonego przez dr inż. M. Stója schroniska dla ptaków w Jaśle oraz obserwacji własnych. Wykorzystano również dane z publikowanych prac ornitologicznych dotyczących omawianego terenu (Cichoń i Zając 1991, Kunysz 1994, Mizera i Wacławek 1995). Prezentowany materiał dotyczy lat 1991-1997. Jedynie w przypadku gatunków bardzo rzadkich i zagrożonych wykorzystano informacje z lat wcześniejszych, dotyczące województwa przemyskiego.

SOWY (*STRIGIFORMES*)

Data i miejsce znalezienia	**Wiek, płeć**	**Stan i los ptaka**	**Przyczyna upadku lub okaleczenia**
Puszczyk uralski ***Strix uralensis***			
28 II 1993 Rozstajne	*ad.*	uszkodzone skrzydło; przekazany do Ośrodka Rehabilitacji Ptaków w Krakowie	nieznana
23 VIII 1993 Polana	*ad.*	martwy	potrącony przez samochód
27 IX 1993 ok. Jasła	*ad.*	uszkodzone skrzydło; przekazany do ZOO w Krakowie	potrącony przez samochód
III 1994 Krościenko	*ad.*	martwy	nieznana
30 V 1995 Ustrzyki Górne	*ad.*	martwy	nieznana
X 1995 Ustrzyki Górne	*ad.*	martwy	zderzenie z linią energetyczną
12 IV 1996 Suche Rzeki	*ad.*	martwy	nieznana
V 1996 Suche Rzeki-Zatwarnica	*ad.*	martwy	nieznana
23 I 1997 Zadwórze	*ad.*	martwy	nieznana
II-III 1997 Polana	*ad.*	uszkodzone skrzydło; wypuszczony w maju	nieznana

Data i miejsce znalezienia	Wiek, płeć	Stan i los ptaka	Przyczyna upadku lub okaleczenia
Puszczyk *Strix aluco*			
4 X 1991 Brzegi Dolne	*ad.*	Po rehabilitacji wypuszczony	Potrącony przez samochód
8 XI 1994 Ustrzyki Dolne	*ad.*	Złamane skrzydło i noga; po operacji i rehabilitacji wypuszczony	Potrącony przez samochód
6 III 1995 Stefkowa	3 *pull.*	Osłabione padły	Wycięcie drzewa - miejsca gniazdowania
VI 1995 Myczkowce	*ad.*	Martwy	Naturalna (drapieżnictwo puchacza)
12 IV 1996 Suche Rzeki	*ad.*	Martwy	Nieznana
V 1996 Połonina Wetlińska	*ad.*	Martwy	Nieznana
26 VII 1996 Jawor	*juv.*	Osłabiony; Wypuszczony	Nieznana
28 IX 1996 Lipinki	*ad.*	Wypuszczony 14 X 1996	Potrącony przez samochód
13 IV 1994 Wołosate	*ad.*	martwy	Nieznana
Puchacz *Bubo bubo*			
1 X 1987 Tarnawa Dolna	*ad.*	martwy	zderzenie z linią energetyczną
4 VI 1995 Myczkowce	*juv.*	martwy	nieznana
16 VI 1996 Myczkowce	*ad.*	martwy	porażenie prądem na słupie energetycznym
Pójdźka *Athene noctua*			
18 VI 1994 Jasło	*juv.*	zdrowy podlot odniesiony w miejsce lęgowe	zbędna ingerencja człowieka
7 VI 1995 Jasło	*juv.*	bardzo osłabiona; przekazana do ZOO w Krakowie	nieznana
Płomykówka *Tyto alba*			
wiosna 1996 Wetlina	*ad.*	martwa	nieznana

JASTRZĘBIOWE (*ACCIPITRIFORMES*) I SOKOŁOWE (*FALCONIFORMES*)

Data i miejsce znalezienia	Wiek, płeć	Stan i los ptaka	Przyczyna upadku lub okaleczenia
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*			
zima 1988-1989 Leszczyny (woj. przemyskie)	*imm.*	martwy	nieznana
zima 1988-1989 Leszczyny (woj. przemyskie)	*imm.*	martwy	prawdopodobnie umyślnie zabity przez wyłożenie padliny na transformator wysokiego napięcia
29 X 1991 ok. Barwinka	3-4 lata ♀	uszkodzone skrzydło i dziób; przekazany do Ośrodka Hodowli Ptaków Drapieżnych w Czempiniu	postrzelenie z broni palnej
6 III 1994 Tyrawa Solna	*juv.*	bardzo osłabiony padł; obrączkowany w Finlandii 5 VI 1993	nieznana
31 III 1994 Pisarowce	*imm.*	Osłabiony, złamane skrzydło; przekazany do ZOO w Krakowie	nieznana
16 XII 1995 ok. Birczy	*ad.*	martwy	kolizja z linią energetyczną
10 IV 1996 ok. Lutowisk	5-6 lat	martwy	nieznana
25 VI 1996 ok. Nowego Łupkowa	*juv.* nielot.	martwy	spadł z gniazdem
14 X 1996 ok. Korczyny	*ad.*	martwy	zastrzelony
6 I 1997 ok. Wietlin III (woj. przemyskie)	*subad.*	martwy	kolizja z linią energetyczną
15 IV 1997 ok. Sanoka	*ad.*	martwy	prawdopodobnie zderzenie z linią energetyczną

Data i miejsce znalezienia	Wiek, płeć	Stan i los ptaka	Przyczyna upadku lub okaleczenia
Myszołów *Buteo buteo*			
21 VIII 1994 ok. Krosna	*ad.*	poważnie okaleczony, uśpiony przez weterynarza	postrzelony
VI 1995 Myczkowce	*ad.*	martwy	naturalna (drapieżnictwo puchacza)
25 IX 1995 ok. Sanoka	*ad.*	złamane skrzydło; przekazany do ZOO w Krakowie	nieznana
VI 1996 Myczkowce	*pull.*	martwy	naturalna (drapieżnictwo puchacza)
9 IX 1996 Wisłoczek	*ad.*	uszkodzone skrzydło i noga; przekazany do ZOO w Krakowie	kolizja z linią energetyczną
13 X 1996 Berehy Dolne	*ad.*	martwy	kolizja z linią energetyczną
13 X 1996 Berehy Dolne	*juv.*	martwy	kolizja z linią energetyczną
II 1997 Ustrzyki Górne-Wołosate	*ad.*	złamane skrzydło	nieznana
Krogulec *Accipiter nisus*			
5 III 1993 Lipnica Dolna	♀	zdrowy, odebrany kłusownikom, wypuszczony	złapany przez kłusowników
9 X 1993 ok. Jasła	♀	osłabiony, 9 X 1993 wypuszczony	nieznana
21 VIII 1996 Polana	*juv.*	martwy	zderzenie z linią energetyczną
8 X 1996 Łodyna	*juv.* ♀	stłuczone skrzydło wypuszczony 14 X 1996	nieznana
5 II 1997 Ustrzyki Dolne	*juv.* ♂	martwy	nieznana
II 1997 ok. Krosna	*ad.*	złamane skrzydło, przekazany do UW w Krośnie	nieznana

Data i miejsce znalezienia	Wiek, płeć	Stan i los ptaka	Przyczyna upadku lub okaleczenia
Jastrząb *Accipiter gentilis*			
lato 1994 Wetlina	*ad.*	martwy	uderzenie w ścianę budynku podczas pogoni za ofiarą
10 X 1996 Jałowe	*juv.*	martwy	zderzenie z linią energetyczną
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*			
6 IX 1994 ok. Bukowska	*juv.*	uszkodzone skrzydło i noga, przekazany do Ośrodka Rehabilitacji Ptaków AR w Krakowie	postrzelenie z broni palnej
VIII 1996 Liszna	*ad.*	martwy	zastrzelony
Rybołów *Pandion haliaetus*			
5 IX 1982 Izdebki	*juv.*	martwy (złamana noga); obrączkowany w Finlandii 14 VII 1982	nieznana
Trzmielojad *Pernis apivorus*			
10 VIII 1996 Wisłoczek	*ad.*	silnie osłabiony; wypuszczony po rekowalescencji 29 VIII 1996	kolizja z linią energetyczną
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*			
22 IX 1995 ok. Zarszyna	*ad.* ♀	złamane skrzydło; przekazany do ZOO w Krakowie	nieznana
Pustułka *Falco tinnunculus*			
2 IX 1995 Skołoszyn	*ad.* ♀	silnie osłabiona padła po 2 godz.	prawdopodobnie zatrucie pokarmowe
19 VII 1997 Suchodół	*juv.*	martwa	kolizja z linią energetyczną

Dyskusja

Do głównych przyczyn upadków i okaleczeń ptaków, które udało się ustalić, zajmują przede wszystkim kolizje z liniami energetycznymi (13 przypadków), postrzelenia i inne przejawy kłusownictwa (7 przypadków) oraz kolizje z samochodami (5 przypadków). W 7 przypadkach stwierdzono, że śmierć ptaków nastąpiła z przyczyn naturalnych, głównie drapieżnictwa ptaków i ssaków. Jednak w znacznej części obserwacji (27 przypadków) przyczyn nie udało się ustalić. Prawdopodobnie niektóre z nich należą do opisanych powyżej.

Spośród sów najwięcej znaleziono puszczyków uralskich (10 przypadków). Nie stanowi to jednak większego zagrożenia dla licznej i dobrze funkcjonującej populacji tego gatunku w województwie krośnieńskim. Natomiast niepokojące jest znalezienie 3 martwych puchaczy, z których dwa zginęły porażone prądem elektrycznym.

Wśród ptaków drapieżnych najwięcej doniesień dotyczy orła przedniego. W 4 przypadkach nie ustalono przyczyn upadków, natomiast odnotowano po 3 przypadki kłusownictwa i kolizji z liniami energetycznymi. W jednym przypadku młody osobnik zginął spadając z gniazdem na ziemię. Dla populacji szacowanej w Małopolsce na 21-24 pary (Stój *et al.* 1995) jest to poważny ubytek, tym bardziej, że Karpaty stanowią jego główną ostoję.

Wydaje się, że jedynym skutecznym sposobem zapobiegania kłusownictwu jest stosowanie rygorystycznych w naszym kraju przepisów prawnych (art. 57.1 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 roku). Nie może mieć miejsca umarzanie (ze względu na znikomą szkodliwość społeczną czynu) spraw kierowanych do sądów. Ponadto dla ochrony przed porażeniem prądem elektrycznym należałoby w miejscach częstych obserwacji ptaków stosować specjalne konstrukcje metalowo-plastikowe z poprzeczną listwą, umieszczoną około 0,5-1 m nad izolatorami. Okazuje się bowiem, że najwięcej ptaków ginie w momencie startu z poprzecznej konstrukcji nośnej słupa. Dotknięcie skrzydłem przewodów powoduje przeskok iskry elektrycznej i śmiertelne porażenie (Głowaciński *et al.* 1995). Niemniej ważnym elementem ochrony ptaków drapieżnych jest edukacja lokalnej społeczności, młodzieży szkolnej, oraz współpraca z leśnikami i Polskim Związkiem Łowieckim.

Serdecznie dziękuję K. Kryście, J. Kranzowi, R. Nowakowi i L. Pukasowi za przekazane informacje. Szczególne podziękowania składam M. Stójowi za przekazanie obszernych danych.

Literatura

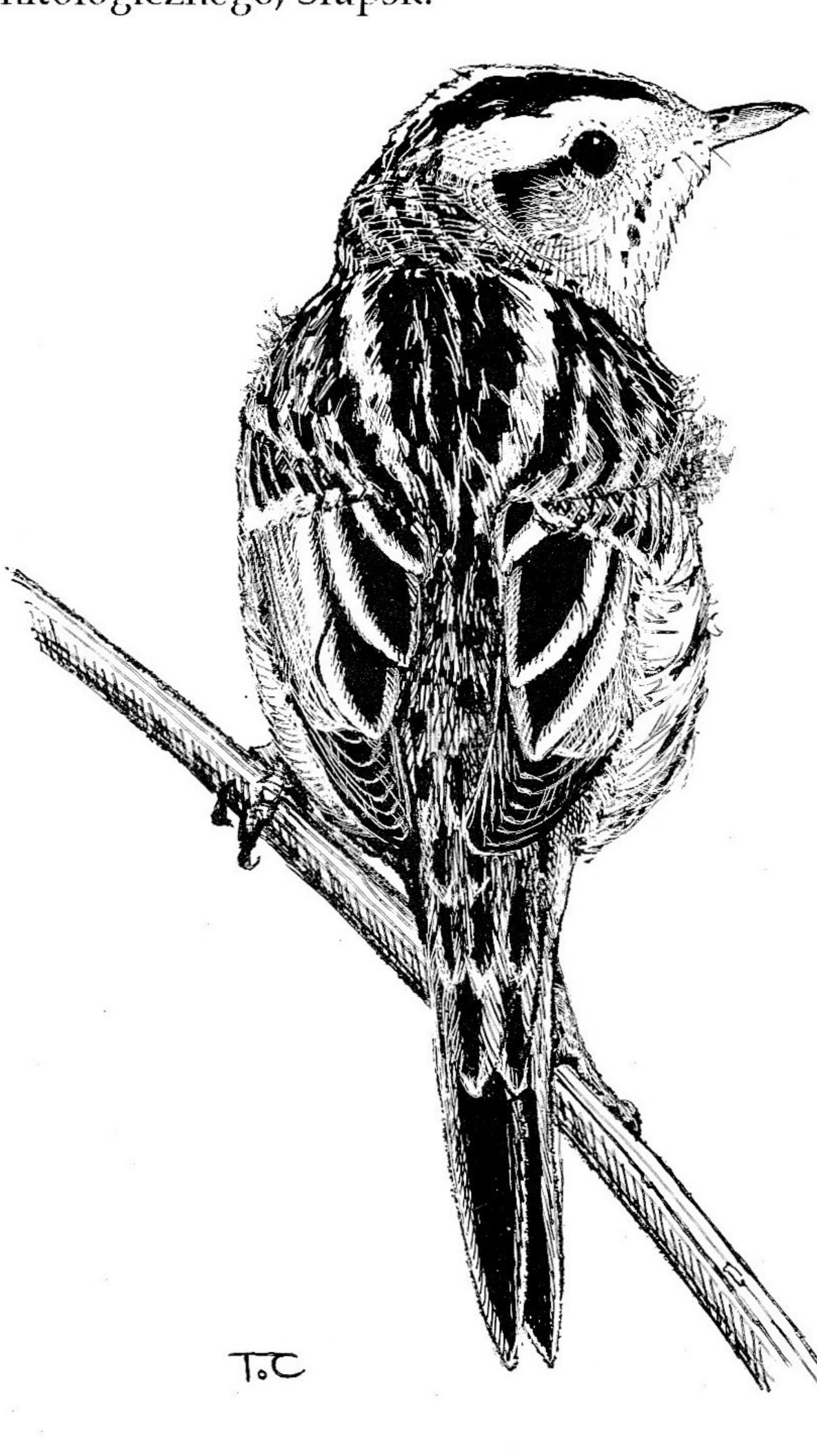
Cichoń M., Zając T. 1991. *Avifauna of Bieszczady National Park (SE Poland) in 1987 and 1988 - quantitative and qualitative data.* Acta Zool. Cracov. 34 (2): 497-517.

Głowaciński Z., Profus P., Wuczyński A. 1995. *Ptaki Bieszczadzkiego Parku Narodowego i jego otoczenia - ocena stanu i problemy ich ochrony.* [w:] *Plan Ochrony Bieszczadzkiego Parku Narodowego, 8. Operat ochrony fauny BdPN.* red. Z. Głowaciński. Bieszczadzki Park Narodowy - PAN Kraków (manuskrypt).

Kunysz P. 1994. *Awifauna lęgowa Parków Krajobrazowych: Pogórza Przemyskiego, Południoworoztoczańskiego i Puszczy Solskiej.* Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 21-42.

Mizera T., Wacławek K. 1995. *Informacje o martwych i osłabionych ptakach drapieżnych stwierdzonych w roku 1994.* Biuletyn KOO Nr 7: 21-24.

Stój M., Ćwikowski C., Wacławek K. 1997. *Wstępne wyniki monitornigu populacji orła przedniego Aquila chrysaetos w Karpatach (Polska SE) w latach 1993-1996.* [w:] *Ptaki jako wskaźnik zmian środowiska – monitornig, waloryzacja, ochrona.* Mat. Sympozjum Ornitologicznego, Słupsk.

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 65-78.

Józef Hordowski, Mariusz Czernicki

Awifauna lęgowa na powierzchni „Wielkie Błonia" w dolinie środkowego Sanu

Wstęp

Celem pracy jest przedstawienie składu gatunkowego oraz liczebności awifauny lęgowej na powierzchni krajobrazowej „Wielkie Błonia" położonej w dolinie Sanu. Dotychczasowe badania na dużych powierzchniach próbnych wykonano w okolicach Przemyśla na Progu Lessowym (Hordowski 1994, 1997).

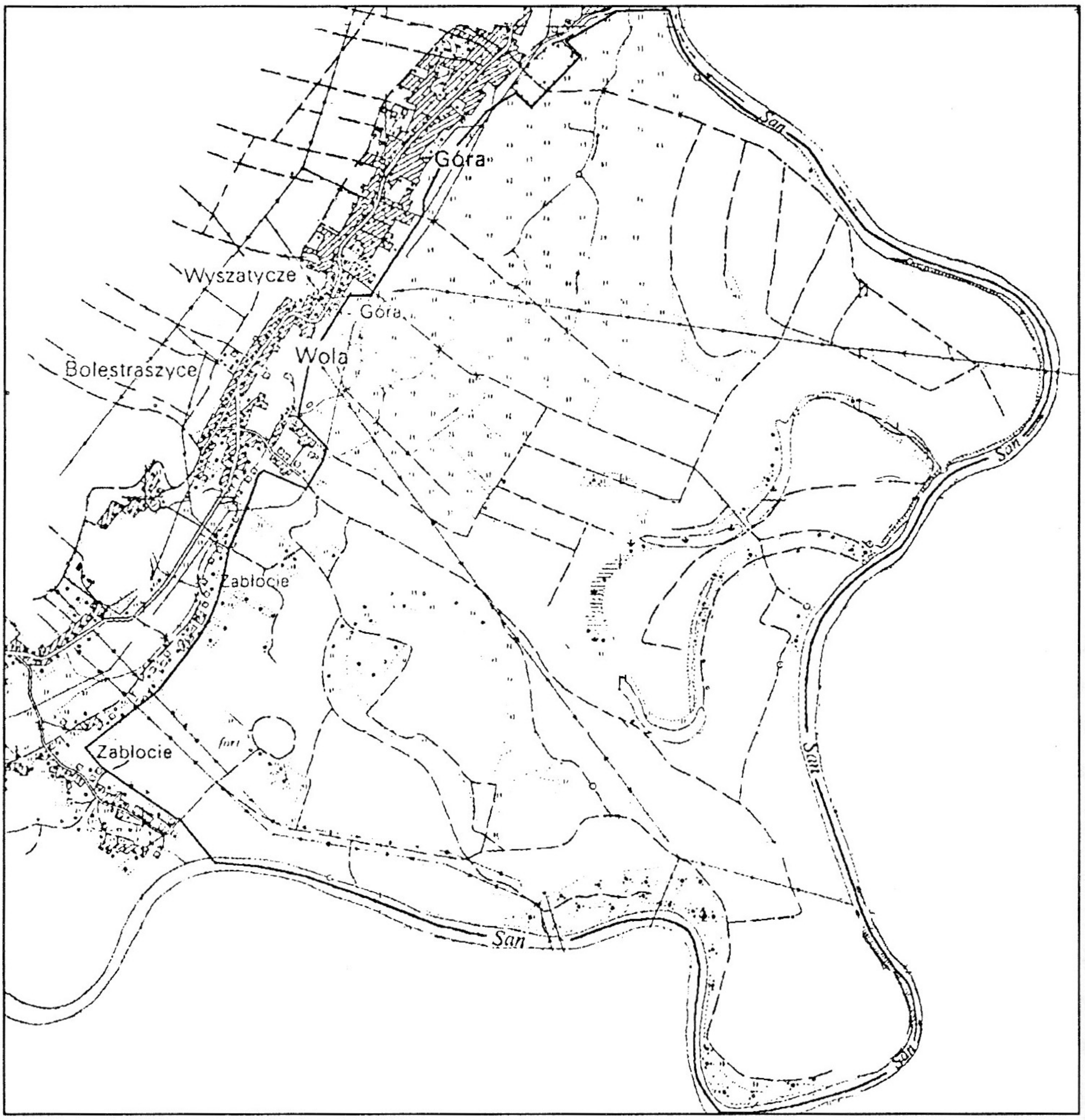
Metodyka i opis terenu badań

Według geobotanicznego podziału Polski i województwa przemyskiego obszar badań znajduje się na terenie Doliny Dolnego Sanu wchodzącej w skład Kotliny Sandomierskiej (Kondracki 1978). Udział poszczególnych siedlisk w obrębie powierzchni był następujący: pola uprawne 735 ha (80,8%), pastwiska 155 ha (17%) i zadrzewienia 20 ha (2,2%); łącznie 910 ha. Brak jest lasów.

Powierzchnia badań obejmowała swoim zasięgiem obszary między miejscowościami Bolestraszyce-Wyszatyce a rzeką San (ryc. 1). Teren jest nizinny i płaski, przerywany niewielkimi skupieniami drzew na brzegach starorzeczy, wzdłuż Sanu oraz fortu XIIIb „Zabłocie".

1. Pola - około 735 ha. W uprawie na całym obszarze dominowały zboża, rośliny okopowe (buraki i ziemniaki) i kukurydza. Gleby żyzne i bardzo żyzne należące z reguły do II i III klasy, miejscami nawet do I klasy.

2. Pastwiska - 155 ha. Położone są wzdłuż zabudowań wsi Wyszatyce; są ogrodzone i podzielone na kwatery oraz zmeliorowane. Prowadzony jest tu intensywny wypas w okresie od maja do października, głównie przez krowy. Większość kwater jest w czerwcu koszona.

Ryc. 1. Mapa terenu badań, linią ciągłą oznaczono granice badanej powierzchni

3. Starorzecza, fort i sad. Na powierzchni znajdują się pozostałośc dwóch starorzeczy Sanu. Pierwsze jest całkowicie wyschnięte i dno, ni ski brzeg prawie w całości zamieniony na pola. Natomiast w drugir znajduje się niewielkie lustro wody zarośnięte trzciną pospolitą i turzy cami (35 ha). Jedynie w suche lata woda zupełnie wysycha. Wysoki brzegi na obu starorzeczach porośnięte są mniej lub bardziej zwartym drzewami i krzewami. Dominują topole, wierzby oraz krzewy tarniny.

Fort XIIIb „Zabłocie" (5 ha) porasta zwarty płat robinii akacjowe z niewielką domieszką wierzb. W warstwie krzewów dominuje be czarny, leszczyna, na obrzeżu tarnina i głóg.

Niewielki sad (1,8 ha) znajdujący się na styku ze starorzeczem jest obecnie całkowicie zdziczały i zarośnięty przez krzewy głogu, bzu czarnego, akacji i tarniny. Z wysokopiennych drzew owocowych dominują jabłonie, poza tym pojedynczo rosną czereśnie, śliwy, grusze i akacje. W przeszłości sad był intensywnie użytkowany.

4. Rzeka San. Do badanej powierzchni wliczono zadrzewienia wzdłuż lewego brzegu rzeki. Są to nadrzeczne wikliny zaliczane do zespołu *Trindrio-viminalis*. Prawie na całej długości był to wąski pas szerokości do 10 metrów, jedynie w kilku miejscach pas się rozszerzał i tworzyły się gęste zarośla do 30 m szerokości.

Do gatunków lęgowych nie zaliczono ptaków zamieszkujących koryto rzeki, jak np. sieweczka rzeczna lub piskliwiec. Natomiast wliczono do powierzchni badawczej gatunki gniazdujące w wiklinach lub urwistych brzegach, jak brzegówkę, zimorodka, dziwonię i remiza.

Badania prowadzono w 1997 na powierzchni 910 ha. Wykonano 19 liczeń, podczas pojedynczej wizyty kontrolowano tylko część powierzchni. Liczenia wykonywały z reguły dwie osoby, penetrując jednocześnie inne jej fragmenty. W latach 1984-95 wielokrotnie przebywano na tym terenie, a w 1984 wykonano badania ilościowe metodą kartograficzną na wyschniętym starorzeczu.

Przynajmniej 3-4 razy penetrowano fragmenty jednolitych pól położone w centrum powierzchni, pozostałe pola oraz pastwiska 5 razy, zadrzewienia wokół starorzeczy i fort 6 razy, wikliny wzdłuż Sanu 3 razy. Pierwsze liczenie wykonano 30 IV, ostatnie 14 VII 1997. Czas pojedynczej kontroli wynosił przeciętnie 4-8 godzin. Wykonano trzy liczenia (w czerwcu) późnowieczorne w celu wykrycia odzywających się samców przepiórki i derkacza. Łącznie na powierzchni przebywano ponad 90 godzin. Ocenę liczebności szpaka dokonano tylko na podstawie znalezionych zajętych dziupli w okresie karmienia.

Za parę lęgową przyjęto stwierdzenia terytorialnych (głównie śpiewających) samców, par i par z młodymi. Za terytorialne uznawano ptaki stwierdzone co najmniej dwukrotnie na stanowisku. W przypadku ptaków drapieżnych, krukowatych liczebność oceniono na podstawie znalezionych gniazd. Na starorzeczu wykonano liczenia kombinowaną odmianą metody kartograficznej (Tomiałojć 1980) i wykonano 6 liczeń. Stanowiska nanoszono na mapę topograficzną w skali 1:5 000 i 1:10 000.

Wyniki

W 1997 na powierzchni Wielkie Błonia (9,1 km²) stwierdzono występowanie 58 gatunków ptaków lęgowych. Oprócz gatunków wymienionych w tab. 1. stwierdzono: *Acrocephalus palustris*, *Alauda arvensis* i *Perdix perdix* - były to gatunki, które z uwagi na wysoką liczebność lub niską wykrywalność nie objęto oceną liczebności.

Tab. 1. Liczebność niektórych gatunków ptaków na powierzchni próbnej „Wielkie Błonia" (9,1 km²) w 1997

Gatunek	L. par	p/km²
Riparia riparia	150	6,5
Emberiza citrinella	98-103	10,3-11,3
Sylvia communis	70-73	7,7-8,0
Motacilla flava	54-56	5,9-6,1
Pica pica	38-40	4,2-4,4
Sturnus vulgaris	38	4,2
Saxicola rubetra	37-38	4,1-4,2
Luscinia luscinia	36-37	4,1
Sylvia atricapilla	25-26	2,7-2,8
Vanellus vanellus	22-25	2,4-2,7
Turdus pilaris	21-24	2,3-2,6
Lanius collurio	17	1,9
Turdus merula	16-18	1,7-2,0
Locustella fluviatilis	16-17	1,7-1,9
Phylloscopus collybita	15-16	1,6-1,7
Carduelis cannabina	13-15	1,4-1,6
Phylloscopus trochilus	13	1,3
Coturnix coturnix	12	1,3
Carpodacus erythrinus	9-10	1,0-1,1
Fringilla coelebs	9	1,0
Carduelis carduelis	8-10	0,9-1,1
Phasianus colchicus	8	0,9
Prunella modularis	8	0,9
Sylvia curruca	7,5	0,8
Remiz pendulinus	7-8	0,8-0,9
Anthus pratensis	7	0,8
Passer montanus	7	0,8
Miliaria calandra	6	0,6
Saxicola torquata	6	0,7

Columba palumbus[1]	5-10?	0,5-1,1
Carduelis chloris	5-6	0,5-0,6
Cuculus canorus	5?	0,5
Hippolais icterina	5	0,5
Sylvia borin	5	0,5
Anas platyrhynchos	3	0,3
Crex crex	3	0,3
Gallinula chloropus	3	0,3
Oriolus oriolus	3	0,3
Serinus serinus	3	0,3
Acrocephalus arundinaceus	2	0,2
Emberiza schoeniclus	2	0,2
Muscicapa striata	2	0,2
Parus caeruleus	2	0,2
Parus major	2	0,2
Streptopelia decaocto	2	0,2
Alcedo atthis	1	0,1
Anthus trivialis	1	0,1
Buteo buteo	1	0,1
Circus aeruginosus	1	0,1
Dendrocopos minor	1	0,1
Erithacus rubecula	1	0,1
Lanius excubitor	1	0,1
Locustella naevia	1	0,1
Phoenicurus ochruros	1	0,1
Streptopelia turtur	1	0,1

Błotniak stawowy (*Circus aeruginosus*). Jedna para gniazdowała na starorzeczu w wysokich trzcinach (ryc. 2).

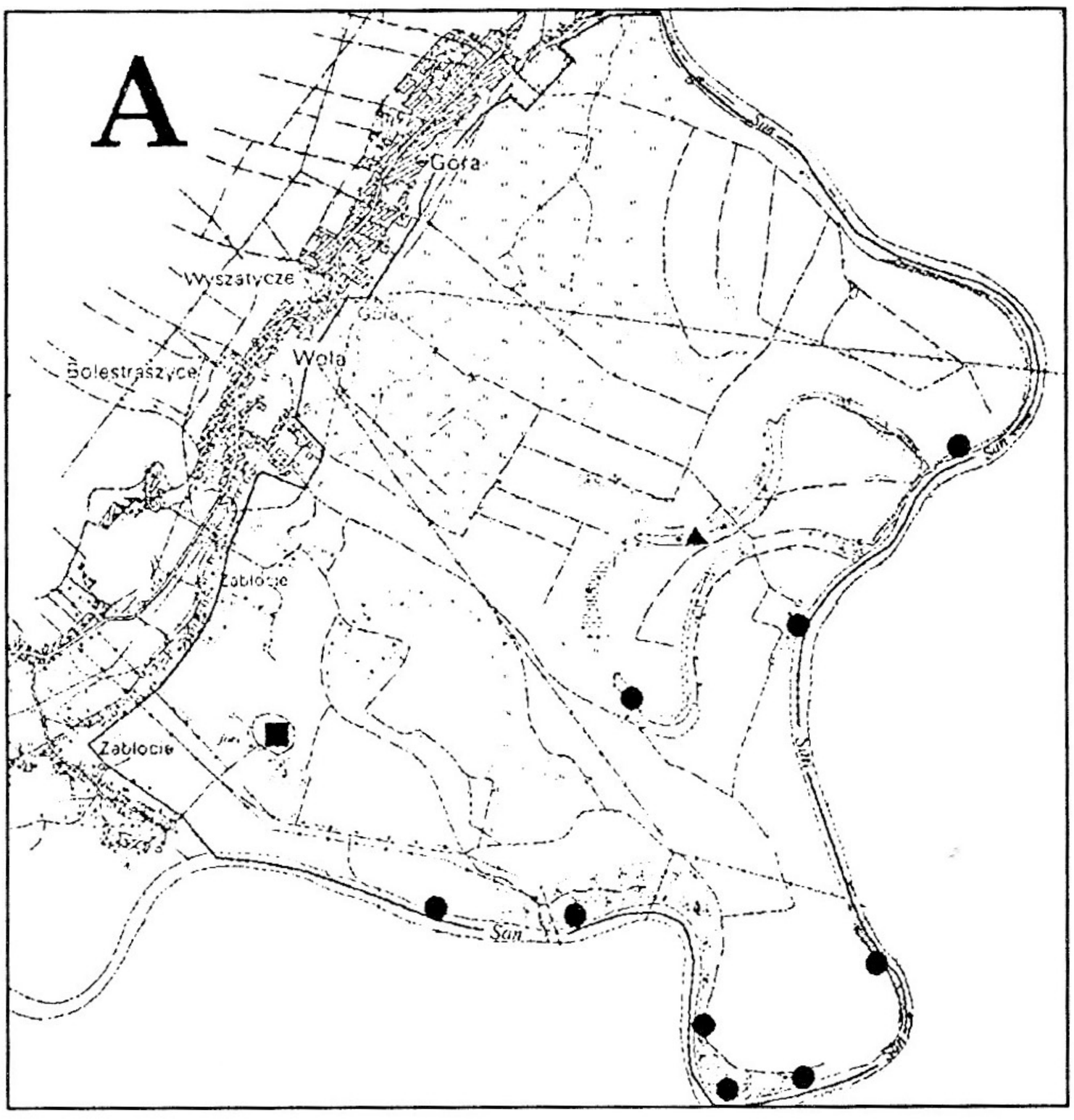
Brzegówka (*Riparia riparia*). Kolonia składająca się z około 150 norek znajdowała się na brzegu Sanu opodal domów przysiółka Zabłocie.

Derkacz (*Crex crex*). Stwierdzono jedynie 3 odzywające się samce w zagęszczeniu 0,3 p/km² (ryc. 2). Występował jedynie w miejscach, gdzie znajdowały się tereny porośnięte wysokimi trawami lub inną roślinnością zielną, użytki zielone położone wśród pól uprawnych.

Dziwonia (*Carpodacus erythrinus*). Występowała w szerokich pasach widliny nadrzecznej Sanu oraz jedna para na starorzeczu (ryc. 2).

---

[1] Prawdopodobnie część osobników była nielęgowa, bowiem takie stadka spotykane były regularnie w trakcie badań prowadzonych na innych starorzeczach w dolinie Sanu

Ryc. 2. Stanowiska lęgowe: A. • - dziwonia (*Carpodacus erythrinus*), ■ - kobu (*Falco subbuteo*), ▲ - błotniak stawowy (*Circus aeruginosus*); B. • - gąsiorek (*Lani collurio*), ■ - srokosz (*Lanius excubitor*)

Gąsiorek (*Lanius collurio*). Stwierdzono 17 par, w zagęszczeniu 1,9 p/km². Związany wyłącznie z obszarami porośniętymi niskimi drzewami i krzewami, zarówno w otoczeniu łąk, jak i pól (ryc. 2).

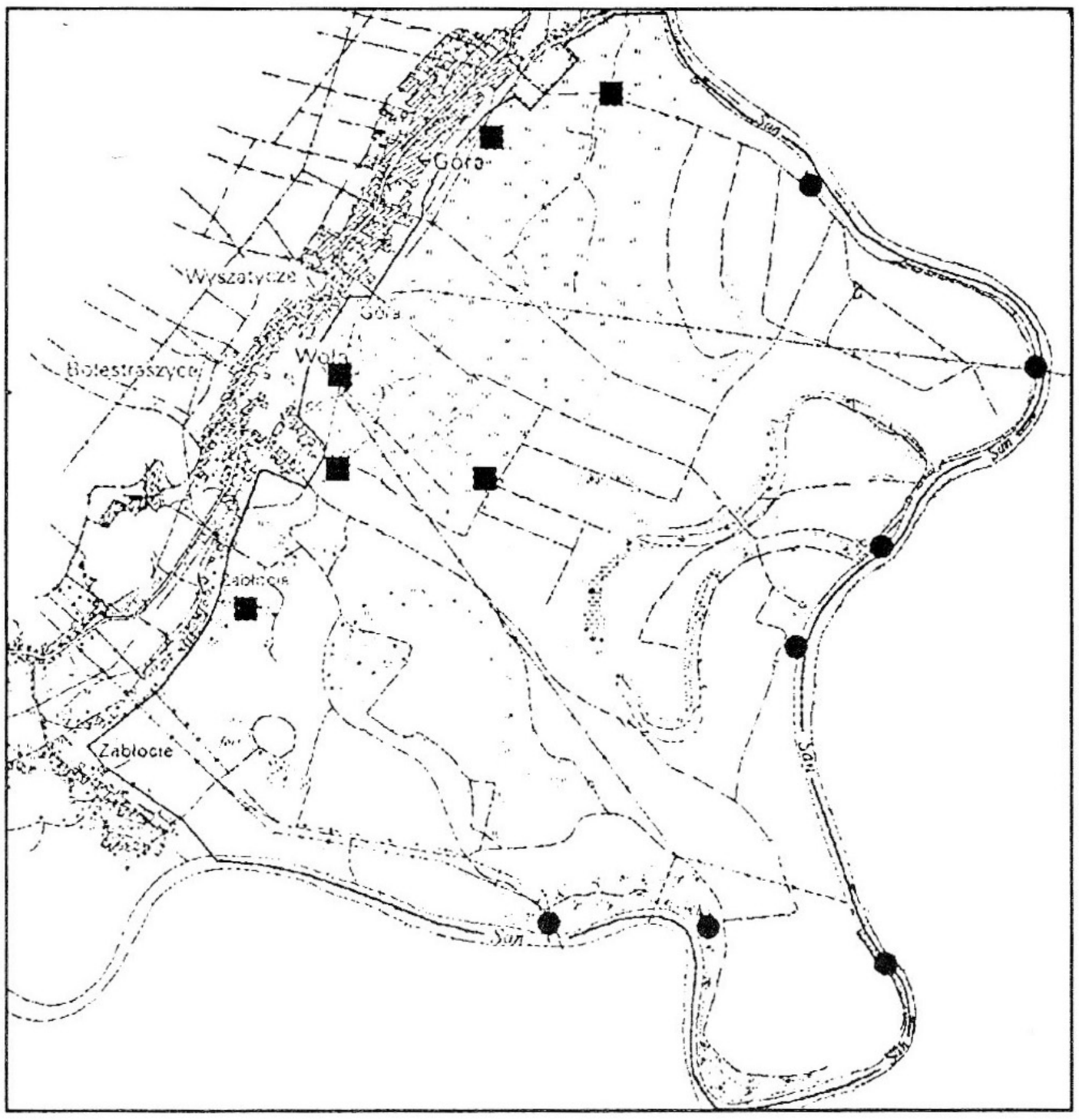
Kląskawka (*Saxicola torquata*). Nieliczna, a jej stanowiska znajdowały się głównie na styku osiedli ludzkich oraz pól uprawnych i pastwisk (ryc. 3). Stwierdzono 6 par w zagęszczeniu 0,7 p/km².

Kobuz (*Falco subbuteo*). Para ptaków gniazdowała w starym gnieździe kruka na forcie XIIIb (ryc. 2). W poprzednich latach nie stwierdzono występowania tego gatunku na tym obszarze.

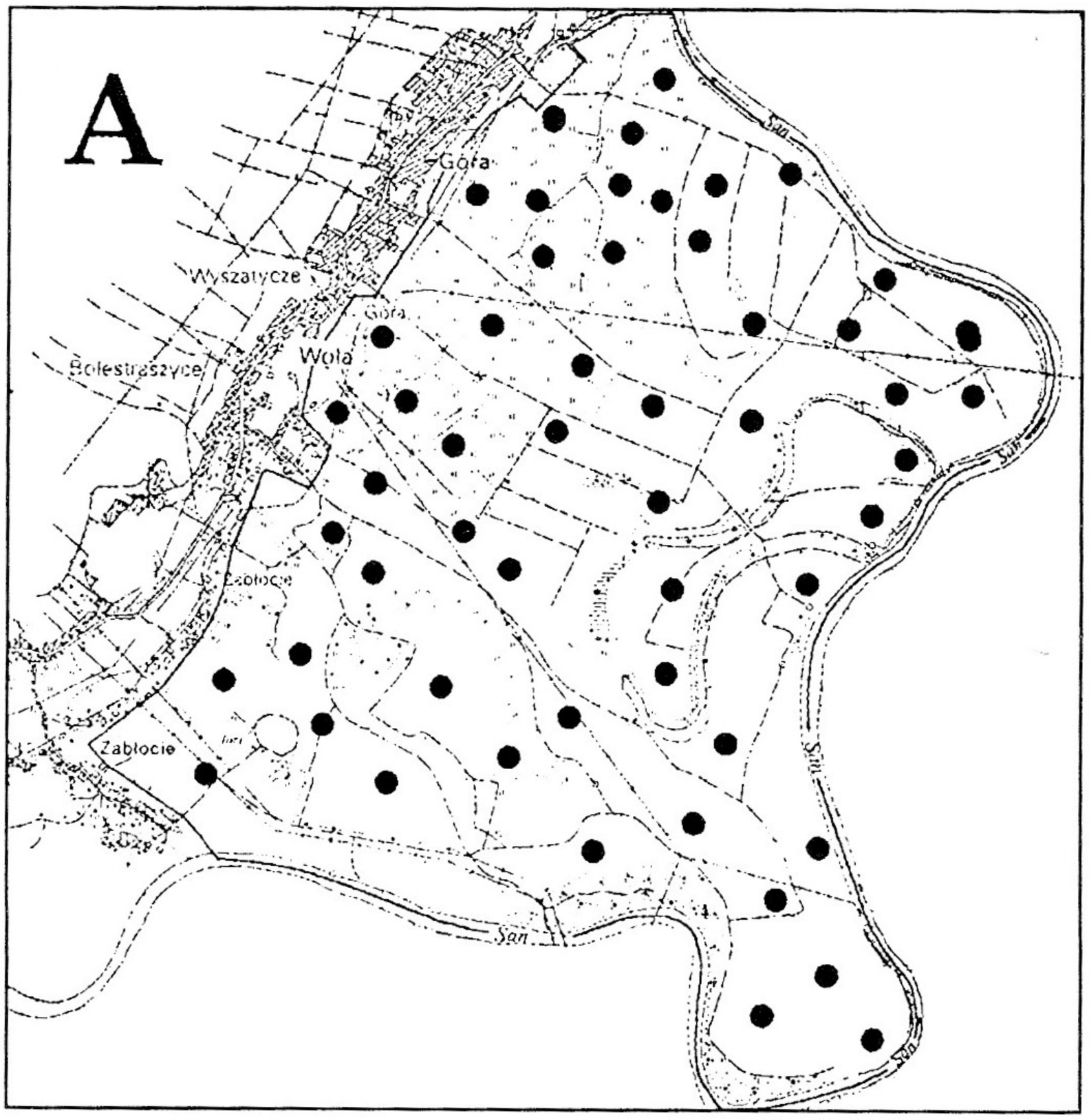
Kurka wodna (*Gallinula chloropus*). Trzy pary stwierdzono na starorzeczu (ryc. 6).

Myszołów (*Buteo buteo*). Jedna para gniazdowała na pojedynczo rosnącej wierzbie znajdującej się na skraju starorzecza.

Pliszka żółta (*Motacilla flava*). Stwierdzono 54-56 par, w zagęszczeniu 5,9-6,1 p/km². Stanowiska rozmieszczone były stosunkowo równomiernie na całej powierzchni badawczej (ryc. 4). Jednak najwięcej par koncentrowało się na pastwisku, gdzie zagęszczenie na tym obszarze wynosiło ponad 14 p/km².

Ryc. 3. Stanowiska lęgowe: • - remiz (*Remiz pendulinus*), ■ - kląskawka (*Saxicola torquata*)

Ryc. 4. Stanowiska lęgowe: A. • - pliszka żółta (*Motacilla flava*), B. • - pokląskw (*Saxicola rubetra*), ■ - trzciniak (*Acrocephalus arundinaceus*)

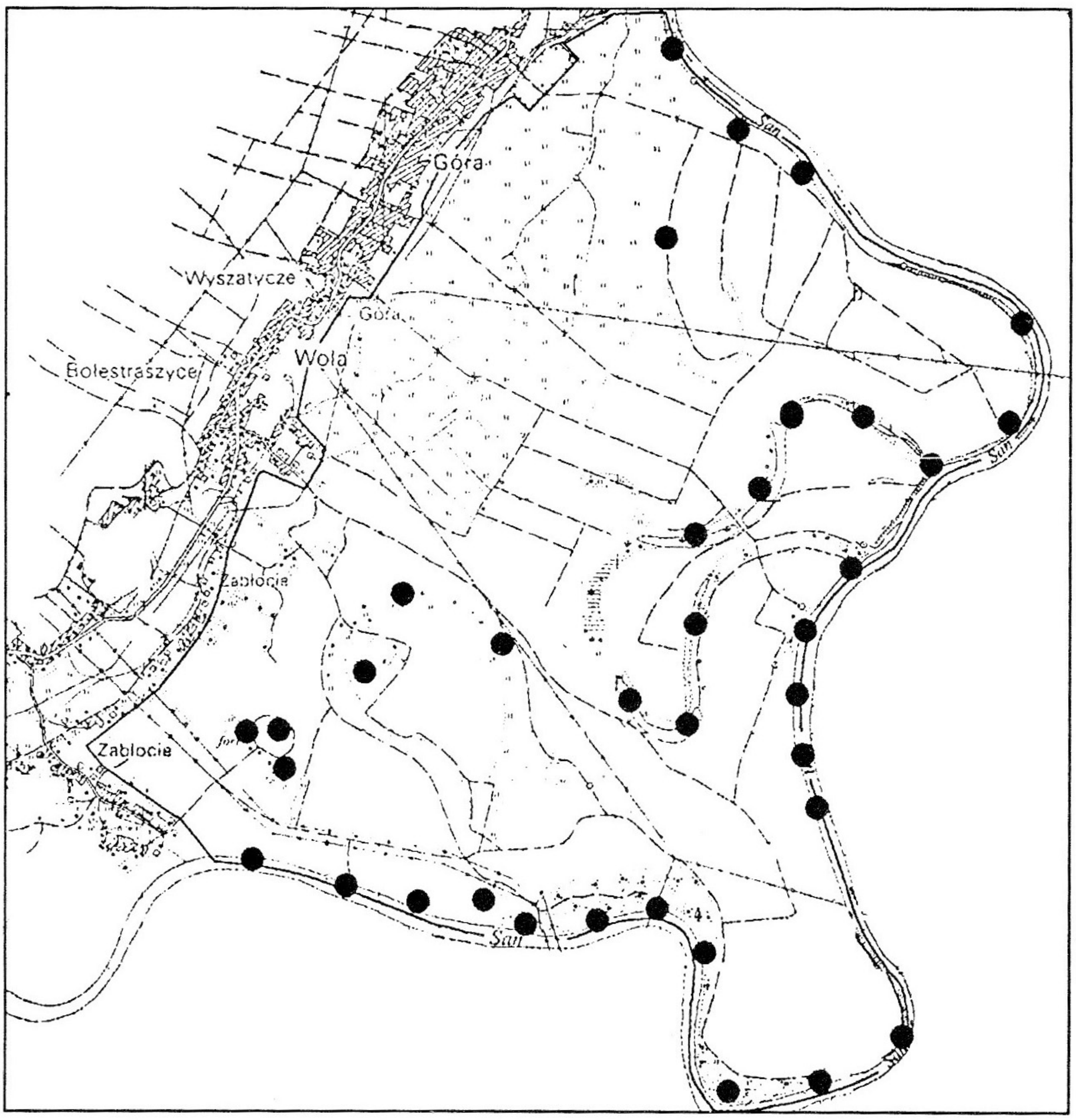
Pokląskwa (*Saxicola rubetra*). Występowała prawie wyłącznie na pastwiskach. Pojedyncze pary zasiedlały użytki zielone wśród pól uprawnych (ryc. 4). Na całym obszarze stwierdzono 37-38 par (4,1-4,2 p/km²), Natomiast zagęszczenie na pastwisku wynosiło, aż 22,5 p/km².

Pokrzywnica (*Prunella modularis*). Stwierdzono 8 par, w zagęszczeniu 0,9 p/km². Związana z terenami porośniętymi dość wysokimi drzewami i krzewami, wzdłuż starorzeczy i rzeki San (ryc. 6).

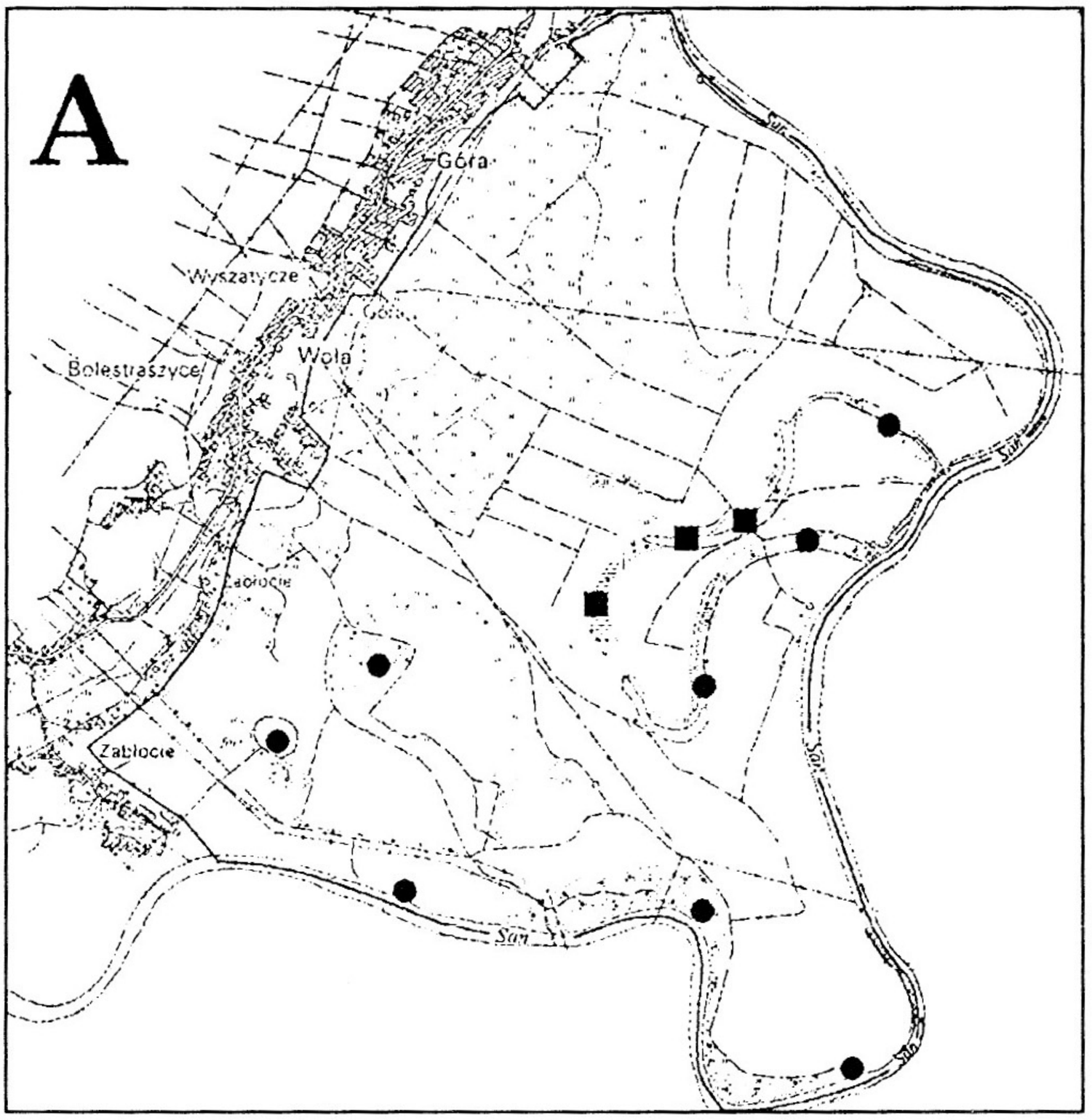
Potrzeszcz (*Miliaria calandra*). Sześć stale śpiewających samców notowano w północnej części pastwiska (ryc. 7).

Przepiórka (*Coturnix coturnix*). Stwierdzono 12 stacjonarnych samców, w zagęszczeniu 1,3 p/km².

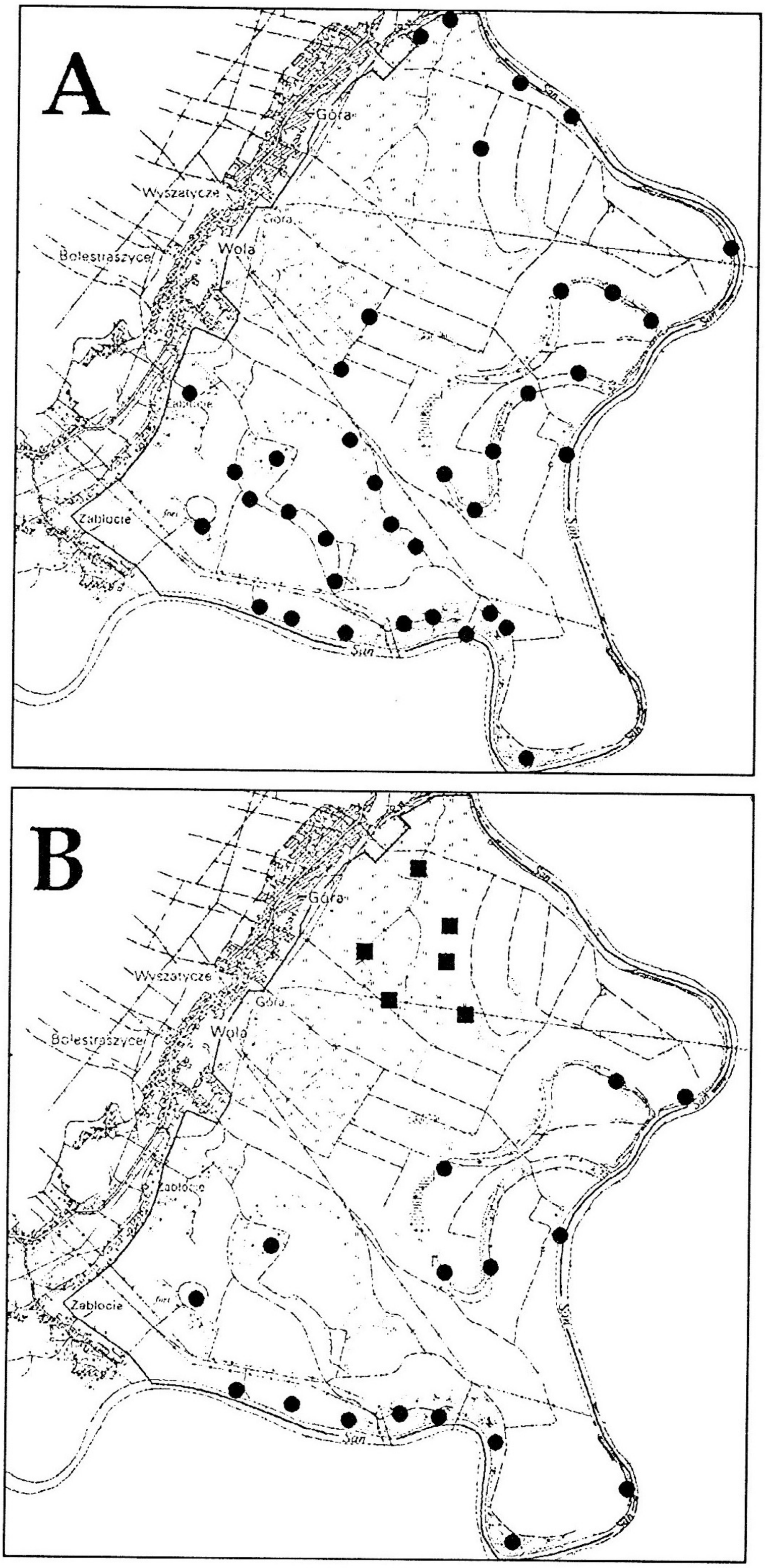
Remiz (*Remiz pendulinus*). Notowany tylko w wiklinach wzdłuż Sanu, gdzie stwierdzono 7 par (ryc. 3).

Ryc. 5. Stanowiska lęgowe: • - słowik szary (*Luscinia luscinia*)

Ryc. 6. Stanowiska lęgowe: A. • - pokrzywnica (*Prunella modularis*), ■ - kurk (*Gallinula chloropus*), B. • - piecuszek (*Phylloscopus trochilus*), ■ - turkawka (*Strept pelia turtur*)

Ryc. 7. Stanowiska lęgowe: A • - sroka (*Pica pica*); B. • - strumieniówka (*Locustella fluviatilis*), ■ - potrzeszcz (*Miliaria calandra*)

Słowik szary (*Luscinia luscinia*). Stwierdzono występowanie 36-37 śpiewających samców, w zagęszczeniu 4,1 p/km². Głównym miejscem występowania były wikliny wzdłuż Sanu oraz zadrzewienia wokół starorzeczy (ryc. 5).

Sroka (*Pica pica*). Najliczniej notowana w wiklinach nadrzecznych oraz zadrzewieniach wokół starorzeczy (ryc. 7). Stwierdzono 38-40 par w zagęszczeniu 4,2-4,4 p/km².

Srokosz (*Lanius excubitor*). Jedna para założyła gniazdo w zadrzewieniach wśród pól uprawnych, niedaleko Sanu (ryc. 2).

Strumieniówka (*Locustella fluviatilis*). Stwierdzono 16-17 śpiewających samców, przede wszystkim w zadrzewieniach wiklinowych wzdłuż Sanu oraz na starorzeczu (ryc. 7).

Świerszczak (*Locustella naevia*). Kilkakrotnie słyszano śpiewającego samca w wiklinach nad Sanem opodal przysiółku Zabłocie.

Trzciniak (*Acrocephalus arundinaceus*). Dwie pary występowały na starorzeczu (ryc. 4).

Turkawka (*Streptopelia turtur*). Jedna para zasiedlała zadrzewienia fortu XIIIb (ryc. 6).

Wilga (*Oriolus oriolus*). Stwierdzono 4 pary, w tym jedna para zasiedlała kilka rosnących topól znajdujących się na skraju pastwisk, położonych ok. 700 m od większych zadrzewień.

Charakterystyka awifauny starorzecza Sanu pod Bolestraszycami

W 1984 i 1997 wykonano metodą kartograficzną (Tomiałojć 1980) liczenia wyschniętego starorzecza położonego na powierzchni badawczej opodal fortu. Oprócz brzegów starorzecza oraz wyschniętego dna (9,2 ha) wliczono także niewielki sad owocowy (1,8 ha), który częściowo zachodził na dno starorzecza. W 1984 sad był stosunkowo młody oraz intensywnie użytkowany. Natomiast w 1997 w wyniku kilkuletniego odłogowania, sad zdziczał oraz zarósł młodymi drzewami i krzewami tarniny, głogu, akacji i bzu czarnego. Zewnętrzne brzegi starorzecza w porównaniu do 1984 zmieniły się stosunkowo niewiele. W miejscu dawniej rosnących wysokich topól pojawiły się równie wysokie wierzby. Ilość krzewów również nie uległa większym zmianom. Dno prawie na całym obszarze jest już zajęte pod pola uprawne, jedynie od południowej części znajdują się jeszcze niewielkie łąki.

W 1984 stwierdzono 19 gatunków w zagęszczeniu 42,7 p/10 ha, natomiast w 1997 - 22 gatunki w zagęszczeniu 61,8 p/10 ha (tab. 2).

Do dominantów w obu latach zaliczyć można cierniówkę 1984 - 29,8% i 1997 - 16,3%, srokę odpowiednio 10,6% i 13,2%, trznadla 6,4% i 19,1% oraz łozówkę 8,5 i 7,4% (tab. 2.)

Tab. 2. Zagęszczenie (p/10 ha) oraz udział procentowy (%) lęgowych gatunków ptaków na wyschniętym starorzeczu Sanu pod Bolestraszycami w 1984 i 1997

Gatunek	Liczba par		p/10 ha		%	
	1984	1997	1984	1997	1984	1997
Sylvia communis	14	11	12,7	10,0	29,8	16,2
Pica pica	5	9	4,5	8,2	10,6	13,2
Acrocephalus palustris	4	5	3,6	4,5	8,5	7,4
Alauda arvensis	4	2	3,6	1,8	8,5	2,9
Emberiza citrinella	3	13	2,7	11,8	6,4	19,1
Sturnus vulgaris	2	5	1,8	4,5	4,3	7,4
Saxicola rubetra	2		1,8		4,3	
Saxicola torquata	2		1,8		4,3	
Falco tinnunculus	1		0,9		2,1	
Corvus cornix	1		0,9		2,1	
Columba palumbus	1	1	0,9	0,9	2,1	1,5
Anthus trivialis	1		0,9		2,1	
Hippolais icterina	1	1	0,9	0,9	2,1	1,5
Parus major	1	1	0,9	0,9	2,1	1,5
Phylloscopus collybita	1	1	0,9	0,9	2,1	1,5
Phylloscopus trochilus	1		0,9		2,1	
Prunella modularis	1	1	0,9	0,9	2,1	1,5
Lanius collurio	1	2	0,9	1,8	2,1	2,9
Luscinia luscinia	1	3	0,9	2,7	2,1	4,4
Passer montanus		4		3,6		5,9
Carduelis cannabina		2		1,8		2,9
Locustella fluviatilis		1		0,9		1,5
Turdus merula		1		0,9		1,5
Sylvia curruca		1		0,9		1,5
Sylvia atricapilla		1		0,9		1,5
Carduelis carduelis		1		0,9		1,5
Oriolus oriolus		1		0,9		1,5
Parus caeruleus		1		0,9		1,5
RAZEM	**47**	**68**	**42,7**	**61,8**	**100,0**	**100,0**

Wzrost ogólnego zagęszczenia, jak również pojawienie się 9 nowych gatunków spowodowane zostało sukcesją szaty roślinnej sadu owocowego. Pojawiły się tu m.in. wilga, strumieniówka, makolągwa,

dzwoniec, mazurek. Przestało gniazdować 6 gatunków, m.in. dwa gatunki z rodzaju *Saxicola* oraz wrona siwa i pustułka.

Silny wzrost liczebności zanotowano u trznadla z 3 do 13 par, sroki z 5 do 9 par, mazurka z 0 do 4 par i szpaka z 2 do 5 par. Zmniejszeniu uległa liczebność cierniówki z 14 do 11 par i skowronka z 4 do 2 par.

Podsumowanie

Na obszarze 9,1 km² krajobrazu rolniczego doliny Sanu stwierdzono występowanie 58 gatunków ptaków lęgowych.

W porównaniu do wyników liczeń przeprowadzonych na dwóch powierzchniach próbnych Kosienice i Dobkowice, położonych na Progu Lessowym zwraca uwagę wysokie zagęszczenie pliszki żółtej, pokląskwy, sroki, natomiast niskie kląskawki i gatunków z rodzaju *Carduelis*.

Na starorzeczu Sanu pod Bolestraszycami nastąpił wzrost zarówno zagęszczenia z 42,7 do 61,8 p/10 ha, jak i liczby lęgowych gatunków z 19 do 22 gatunków.

Podziękowania

Serdecznie dziękuję Kolegom Andrzejowi Dombrowskiemu i Piotrowi Tryjanowskiemu za krytyczne przejrzenie pierwszej wersji pracy i wniesienie do niej wielu cennych uwag.

Literatura

Hordowski J. 1994. *Ptaki lęgowe w krajobrazie wiejskim Progu Lessowego*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2, 43-73.

Hordowski J. 1997. *Awifauna lęgowa Progu Lessowego na powierzchni „Dobkowice"*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 79-86.

Kondracki J. 1978. *Geografia fizyczna Polski*. Warszawa

Tomiałojć L. 1980. *Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych*. Not. Orn. 21, 1-4: 33-54.

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 79-96.

Józef Hordowski

Awifauna lęgowa Progu Lessowego na powierzchni „Dobkowice"

Wstęp

Celem pracy jest przedstawienie składu gatunkowego oraz liczebności niektórych gatunków ptaków lęgowych na powierzchni krajobrazowej „Dobkowice" położonej w obszarze rolniczym na Progu Lessowym między Przemyślem a Jarosławiem. Podobne badania wykonano w latach 1988–1992 na położonej we wschodniej części Progu – powierzchni „Kosienice" (Hordowski 1994) oraz Wielkie Błonia w dolinie Sanu (Hordowski, Czernicki 1997).

Dla kilku gatunków wysokość zagęszczeń porównano z wynikami uzyskanymi w agrocenozach położonych w innych rejonach kraju.

Opis terenu badań i metodyka

Według geobotanicznego podziału Polski teren badań znajduje się na obszarze Progu Lessowego będącego częścią Kotliny Sandomierskiej (Kondracki 1978).

Udział poszczególnych siedlisk w obrębie powierzchni badawczej był następujący: pola uprawne i łąki – 1095 ha (84,4%), lasy – 110 ha (8,5%), zabudowania wraz z otaczającymi je sadami – 95 ha (7,1%); łącznie 1300 ha. Obejmowała swoim zasięgiem obszary wokół wsi Dobkowice oraz częściowo Łowce. Fizjografia terenu jest dość urozmaicona, a teren łagodnie pofalowany (203–261 m npm), przecinany laskami i łąkami.

1. Pola i łąki. W uprawie na całym obszarze dominowały zboża ora rośliny okopowe (buraki i ziemniaki). Pola pozbawione były na więk szości obszaru jakichkolwiek zadrzewień. Jedynie wzdłuż dróg rosł wysokie topole.

Największy kompleks łąk znajduje się wzdłuż doliny potoku Rc kietnicki Łęg. Są to obecnie zmeliorowane łąki porośnięte pojedynczym drzewami i krzewami wierzby (*Salix* sp.), zwłaszcza wzdłuż rowó melioracyjnych. Jedynie opodal wsi Łowce od strony Chłopic znajdo wało się kilkuarowe skupienie olch szarych (*Alnus incana*) i wierzb, kto re tworzą niewielką i nieco podmokłą kępę śródpolną.

Na polach znajdują się gleby żyzne i bardzo żyzne, należące z re guły do II, rzadziej III klasy. Fragmentami występowały gleby należąc do I klasy klasyfikacji glebowej zwane czarnoziemami leśno-stepowym zdegradowanymi.

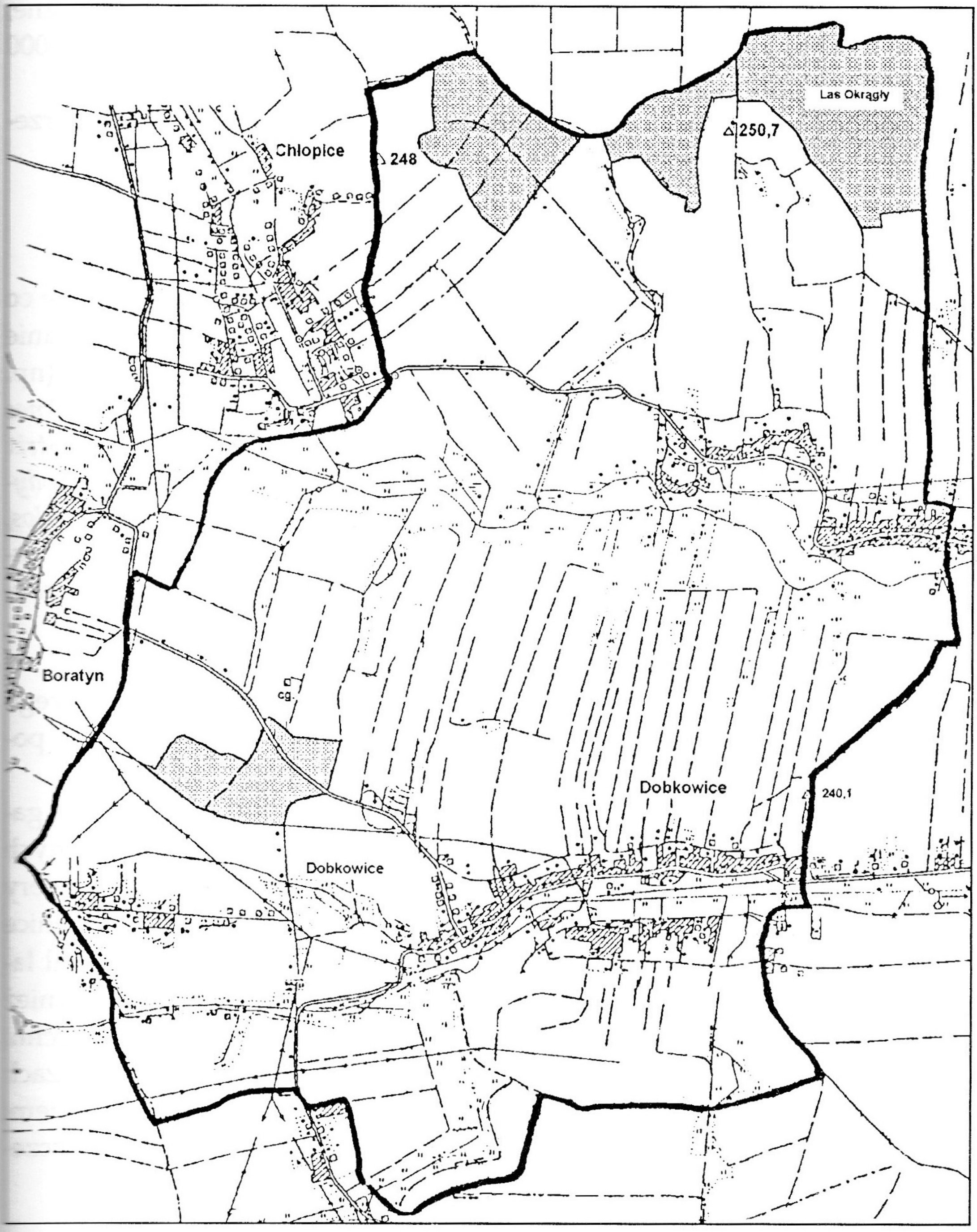
2. Lasy. Na terenie badań znajdowały się cztery niewielkie lask o powierzchni 42, 28, 22, 19 ha (łącznie 110 ha). Ich skład gatunkow jest tak zmieniony i przekształcony, że praktycznie nie można je za kwalifikować do jakichkolwiek znanych zbiorowisk roślinnych. Są t silnie odmłodzone lasy, sadzone głównie po II wojnie światowe W składzie gatunkowym dominowały głównie drzewa liściaste dęb szypułkowe (*Quercus robur*), graby pospolite (*Carpinus betulus*), topol (*Populus* sp.), sosny zwyczajne (*Pinus silvestris*). Duże powierzchnie za jęte są przez sadzone w latach 60. rzędowe lasy topolowe, które w runi porośnięte były większości ostrężynami (*Rubus* sp.). Obecnie (1996–97 są one wycinane, a na ich miejscu sadzone nowe lasy. Niewielką część zajmują młodniki i zręby całkowite.

3. Tereny zabudowane. W obrębie powierzchni znajdowały si fragmenty dwóch miejscowości Dobkowice i Łowce. Domy skupione s wzdłuż głównych dróg dojazdowych. Wokół zabudowań znajdują si liczne, wysokopienne sady owocowe, sadzone w latach 50–70. XX w.

Badania prowadzono w 1996 r., na powierzchni 13 km². Wykonano 1 liczeń, podczas pojedynczej wizyty kontrolowano tylko część powierzchn Za każdym razem liczenie rozpoczynano w innej części powierzchn W większości po świcie kontrolowane były najpierw poszczególne lask następnie łąki i pola. Tereny wzdłuż dróg penetrowano rowerem zatrzy mując się co 200–300 m i przy każdych zadrzewieniach. Najmniej 3–4 raz penetrowano fragmenty jednolitych pól położone w centrum powierzchn lasy i łąki 8–9 razy, obszary wzdłuż głównych dróg asfaltowych i polnyc 10–14 razy. Pierwsze liczenie wykonano 21 IV, a ostatnie 12 VII 1996. Cza

pojedynczej kontroli wynosił przeciętnie 6–9 godzin, łącznie na powierzchni spędzono ponad 115 godzin.

Obszar powierzchni badawczej oraz jej poszczególnych składników wyliczono z mapy topograficznej w skali 1:10 000.

Ryc. 1. Mapa terenu badań; linią ciągłą oznaczono granice powierzchni badawczej; tereny zakratkowane – lasy

Za parę lęgową przyjęto stwierdzenia terytorialnych (głównie śpiewających) samców, par i par z młodymi. Za terytorialne uznawano ptaki stwierdzone co najmniej dwukrotnie na stanowisku. W przypadku ptaków drapieżnych, krukowatych liczebność oceniono na podstawie znalezionych gniazd. Liczono tylko gatunki średnio liczne i nieliczne, których stanowiska nanoszono na mapę topograficzną w skali 1:5 000 i 1:10 000.

Nie prowadzono obserwacji wieczornych ani nocnych (sowy, przepiórka, derkacz)

Wyniki i dyskusja

W 1996 na powierzchni "Dobkowice" stwierdzono występowanie co najmniej 76 gatunków ptaków lęgowych. Możliwe jest gniazdowanie jeszcze kilku gatunków, które wymagają specjalnych poszukiwań (np. sowy). Oprócz gatunków wymienionych w tab. 1. stwierdzono: *Anas platyrhynchos, Perdix perdix, Streptopelia decaocto, Cuculus canorus, Strix aluco, Asio otus, Alauda arvensis, Hirundo rustica, Delichon urbica, Troglodytes troglodytes, Erithacus rubecula, Turdus merula, T. pilaris, T. philomelos, Sylvia atricapilla, Phylloscopus collybita, Parus palustris, P. caeruleus, P. major, Corvus corone, Passer montanus, P. domesticus, Fringilla coelebs, Carduelis chloris.*

Występowanie niektórych gatunków wymaga szczegółowego omówienia. Porównano też wyniki do uzyskanych na innych powierzchni położonych w krajobrazie rolniczym Polski.

Cierniówka (*Sylvia communis*). Trzeci pod względem liczebności gatunek. Występowała na całej powierzchni, z wyjątkiem bezdrzewnych pól uprawnych w zagęszczeniu około 5,2 p/km². Preferowała szpalery drzew i krzewów, skraje lasów i młodniki. Na powierzchni Kosienice w latach 1990–92 była dwukrotnie liczniejsza 11,5 p/km², ale udział lasów i zadrzewień był tu znacznie większy (Hordowski 1994). Również wysokie zagęszczenie (prawie 8 p/km²) stwierdzono na powierzchni Wielkie Błonia (Hordowski, Czernicki 1997). W innych agrocenozach Polski, z wyjątkiem okolic Łomianek – 5,0 p/km² (Kot 1988) i Ziemi Lubuskiej – 6 p/km² (Jermaczek, Tryjanowski 1990), średnie zagęszczenia wynoszą 2,5–3,0 p/km² (tab. 2).

Tab. 1. Liczebność i zagęszczenie niektórych gatunków ptaków na powierzchni krajobrazowej Dobkowice (13 km²) w 1996

Gatunek	L. par	p/km²
Emberiza citrinella	127–135	9,8–10,4
Sylvia communis	67–70	5,1–5,3
Corvus frugilegus	62	4,8
Carduelis cannabina	50–55	3,8–4,2
Saxicola rubetra	47–49	3,6–3,8
Hippolais icterina	46–50	3,5–3,8
Acrocephalus palustris	40–45	3,1–3,4
Motacilla flava	40–42	3,1–3,2
Lanius collurio	36–37	2,8
Pica pica	30–32	2,3–2,5
Carduelis carduelis	27–30	2,1–2,3
Anthus trivialis	24–25	1,8–1,9
Anthus pratensis	23–25	1,8–1,9
Saxicola torquata	19–20	1,5–1,6
Vanellus vanellus	18–20	1,4–1,5
Oriolus oriolus	18–20	1,4–1,5
Muscicapa striata	16–17	1,2–1,3
Phoenicurus ochruros	17–19	1,2–1,3
Coccothraustes coccothraustes	15–16	1,1–1,2
Miliaria calandra	15–16	1,1–1,2
Sylvia curruca	14	1,1
Prunella modularis	12–13	0,9–1,0
Phylloscopus sibilatrix	10	0,8
Streptopelia turtur	9–10	0,7–0,8
Emberiza hortulana	9	0,7
Columba palumbus	8–10	0,6–0,8
Sylvia borin	8	0,6
Coturnix coturnix	7	0,5
Dendrocopos major	7	0,5
Emberiza schoeniclus	6	0,5
Luscinia luscinia	6	0,5
Motacilla alba	6	0,5
Serinus serinus	6	0,5
Sylvia nisoria	6	0,5
Garrulus glandarius	5–6	0,4–0,5
Phylloscopus trochilus	5	0,4
Sitta europaea	5	0,4
Certhia familiaris	4–5	0,3–0,4
Ciconia ciconia	4	0,3

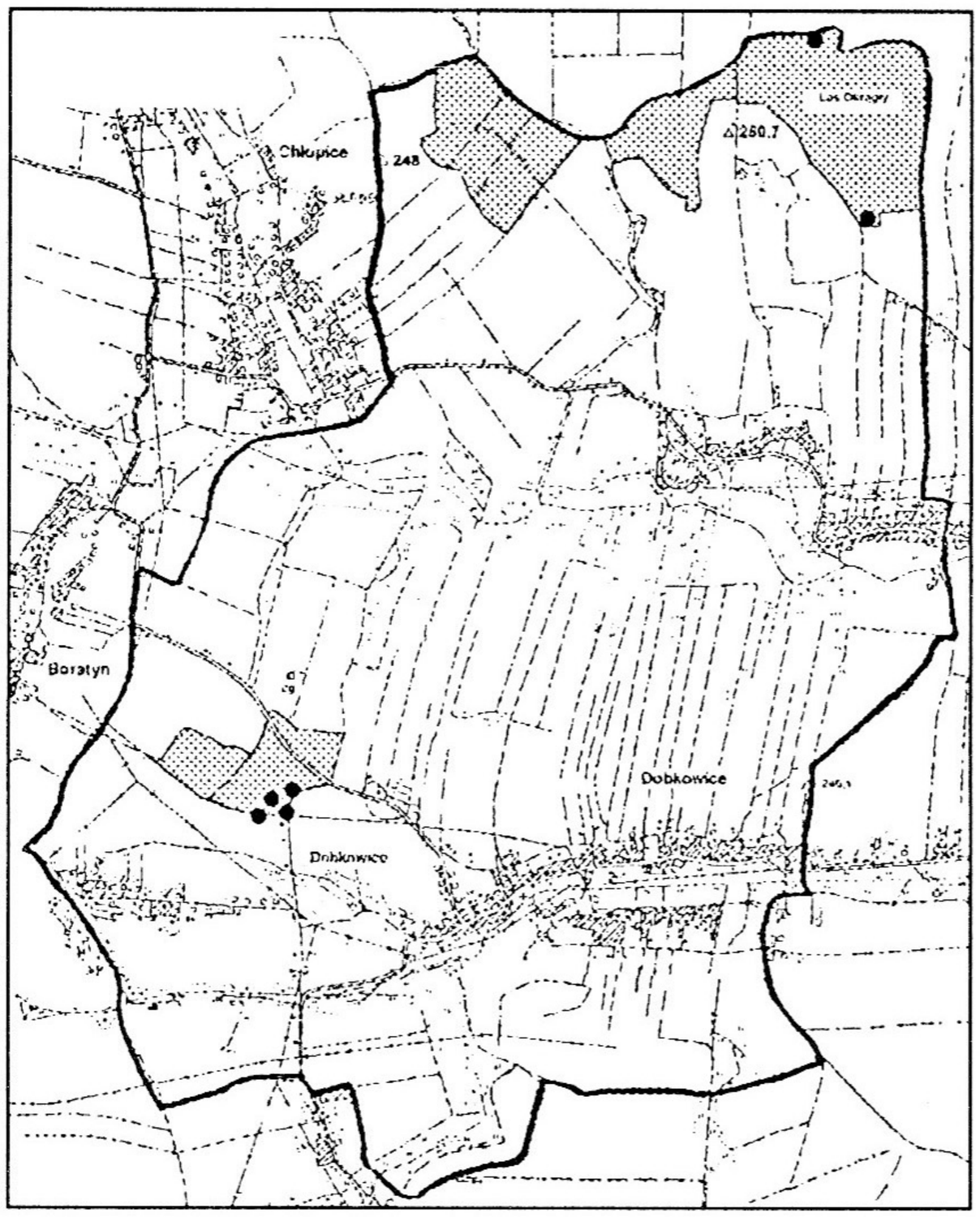
Buteo buteo	3	0,2
Locustella fluviatilis	3	0,2
Phasianus colchicus	3	0,2
Corvus corax	2	0,1
Dendrocopos minor	2	0,1
Dendrocopos syriacus	2	0,1
Phoenicurus phoenicurus	2	0,1
Aegithalos caudatus	1–2	0,1
Certhia brachydactyla	1	0,1
Falco tinnunculus	1	0,1
Picus canus	1	0,1
Picus viridis	1	0,1

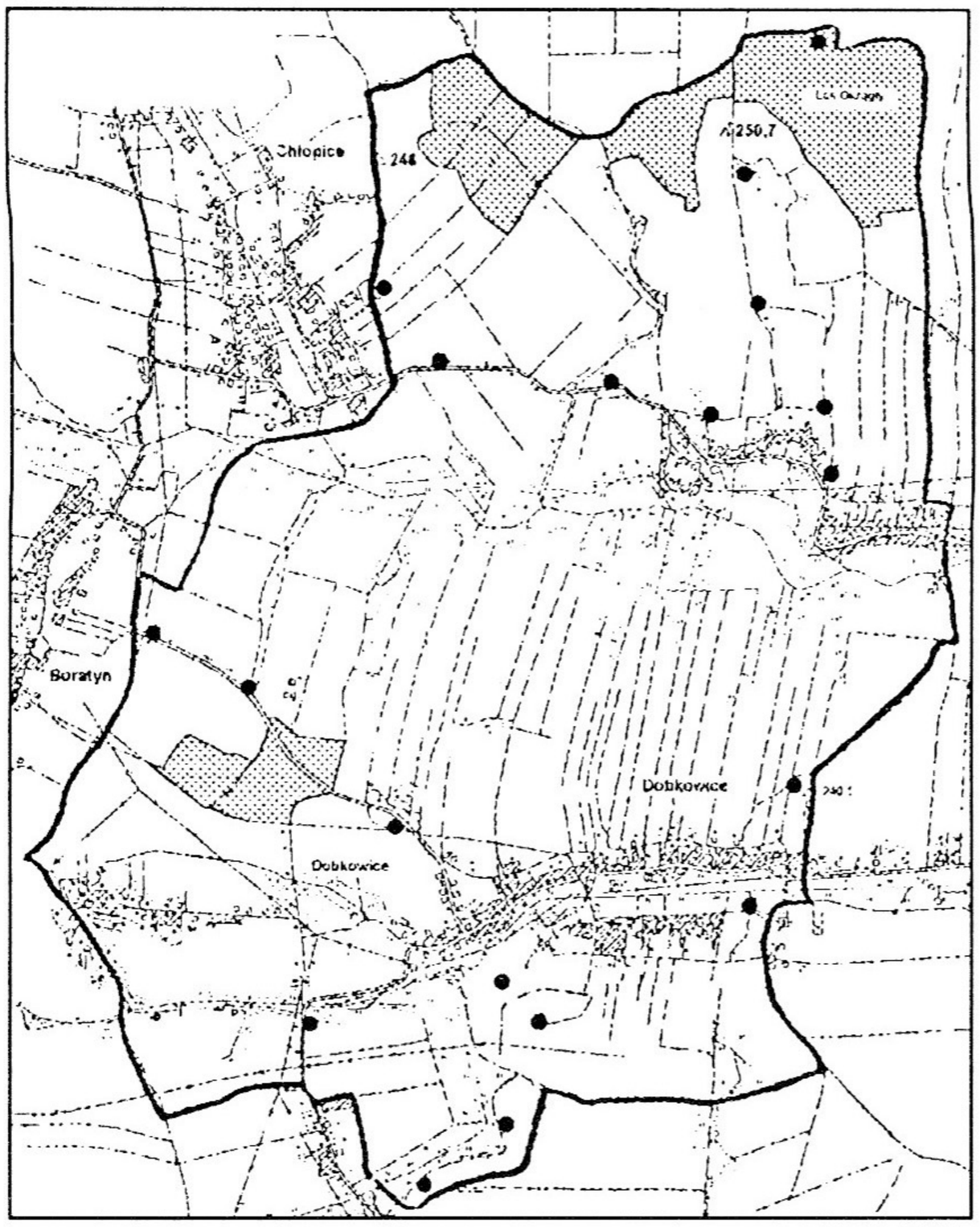
Jarzębatka (*Sylvia nisoria*). Stwierdzono 4 pary skupione na skraju silnie przerzedzonego lasu topolowego pod Dobkowicami oraz 2 pary w Lesie Okrągłym (ryc. 2).

Kląskawka (*Saxicola torquata*). Na całej powierzchni stwierdzono 19–20 par, w zagęszczeniu 1,5–1,6 p/km² (ryc. 2). Poszczególne pary zasiedlały tereny wzdłuż dróg i wokół zabudowań ludzkich otoczonych sadami i ogrodami. Podobnie, jak i w innych rejonach w regionie przemyskim wśród pól notowana tylko w miejscach, gdzie występowały zakrzewienia. Wysokość zagęszczeń jest zbliżona do uzyskanych w innych szczegółowych badaniach (Hordowski 1995).

Tab. 2. Zagęszczenie cierniówki (*Sylvia communis*) na dużych powierzchniach próbnych położonych w krajobrazie rolniczym Polski

Lokalizacja (region Polski)	Pow. km²	Lata	par lub rew./km²	Źródło
Dolny Śląsk	15,4	1977–79	2.7	Ławniczak niepub.
Górny Śląsk	11,7	1977–79	4.0	Ławniczak niepub.
Wysoczyzna Damnicka – Damnica	19,1	1981	3,0	Górski 1988
Wysoczyzna Damnicka – Potęgowo	9,5	1981	1,2	Górski 1988
Łomianki	13,72	1981–82	5,0	Kot 1988
Wielkopolska	4,5	1981	2,7	Jermaczek, Tryjanowski 1990
Wielkopolska	3,1	1987–89	6,0	Jermaczek, Tryjanowski 1990
ok. Poznania	1,6	1993–94	1,2	Tryjanowski 1995
Turew	13,8	1991–93	3,3	Kujawa 1994
Ziemia Przemyska – Kosienice	24,0	1988–90	11,4	Hordowski 1994
Ziemia Przemyska – Dobkowice	13,0	1996	5,1–5,3	niniejsze badania
Ziemia Przemyska – Wielkie Błonia	9,1	1997	7,9	Hordowski, Czernicki 1997

Ryc. 2. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych jarzębatki (*Sylvia nisoria*) – u góry oraz kląskawki (*Saxicola torquata*) – u dołu

Kopciuszek (*Phoenicurus ochruros*). Występował wyłącznie w obrębie zabudowań; liczebność oceniono na 17-19 par (ryc. 3).

Łozówka (*Acrocephalus palustris*). Występowała nielicznie wzdłuż potoku Rokietnicki Łęg oraz jego dopływach, ponadto na zrębach i zróżnicowanych strukturalnie brzegach lasów. Praktycznie nie obserwowana wśród upraw na rozległych polach uprawnych, pozbawionych nieużytków lub podobnej roślinności. Stwierdzono 40–45 par w zagęszczeniu 3,1–3,4 p/km². W porównaniu do powierzchni Kosienice jej zagęszczenie jest kilkakrotnie mniejsze (Hordowski 1994). Jednak w latach 1996–97 pobieżne obserwacje wykazały w Kosienicach silny spadek liczebności w stosunku do badań prowadzonych w latach 1988–90. W tamtym czasie występowała prawie w każdej niewielkiej kępie chwastów. Gniazda znajdywano ponadto na łąkach, a nawet na skraju upraw zbóż. W regionie przemyskim nadal licznie występuje wzdłuż dolin rzek i potoków, starorzeczy nawet do 36 p/10 ha (Hordowski, Czernicki 1994). W innych rejonach Polski równie licznie obserwowana (tab. 3) na Dolnym Śląsku – 8 p/km² (Ławniczak, niep.) oraz na Ziemi Lubuskiej – 6 p/km² (Jermaczek, Tryjanowski 1990).

Tab. 3. Zagęszczenie łozówki (*Acrocephalus palustris*) na dużych powierzchniach próbnych położonych w krajobrazie rolniczym Polski

Lokalizacja (region Polski)	Pow. km²	Lata	par lub rew./km²	Źródło
Dolny Śląsk	15,4	1977–79	8,0	Ławniczak niepub.
Górny Śląsk	11,7	1977–79	3,3	Ławniczak niepub.
Wysoczyzna Damnicka – Damnica	19,1	1981	2,2	Górski 1988
Wysoczyzna Damnicka – Potęgowo	9,5	1981	1,0	Górski 1988
Łomianki	13,72	1981–82	3,4	Kot 1988
Wielkopolska	4,5	1981	6,0	Jermaczek, Tryjanowski 1990
Turew	13,8	1991–93	1,7	Kujawa 1994
Ziemia Przemyska – Kosienice	24,0	1988–90	31,0	Hordowski 1994

Makolągwa (*Carduelis cannabina*). Stwierdzono 50–55 par w zagęszczeniu 3,8–4,2 p/km². Jej liczebność była mniejsza niż na powierzchni Kosienice, ale w latach 1988–92 była ona tam najliczniejszym gatunkiem z rodzaju *Carduelis*, ustępując w latach następnych dzwońcowi. W roku 1997, zarówno dzwoniec jak i makolągwa, stały się stosunkowo nieliczne, na co być może miała wpływ ostra zima 1995/96 oraz 1996/97. Z drugiej jednak strony, gdy wyłączmy z obliczeń tereny pól uprawnych pozbawione dendroflory, to wówczas zagęszczenia na obu powierzchniach stają się porównywalne i wynoszą około 30 p/km² terenów leśnych, osiedli i obszarów z kępami śródpolnymi. W dolinie Sanu na

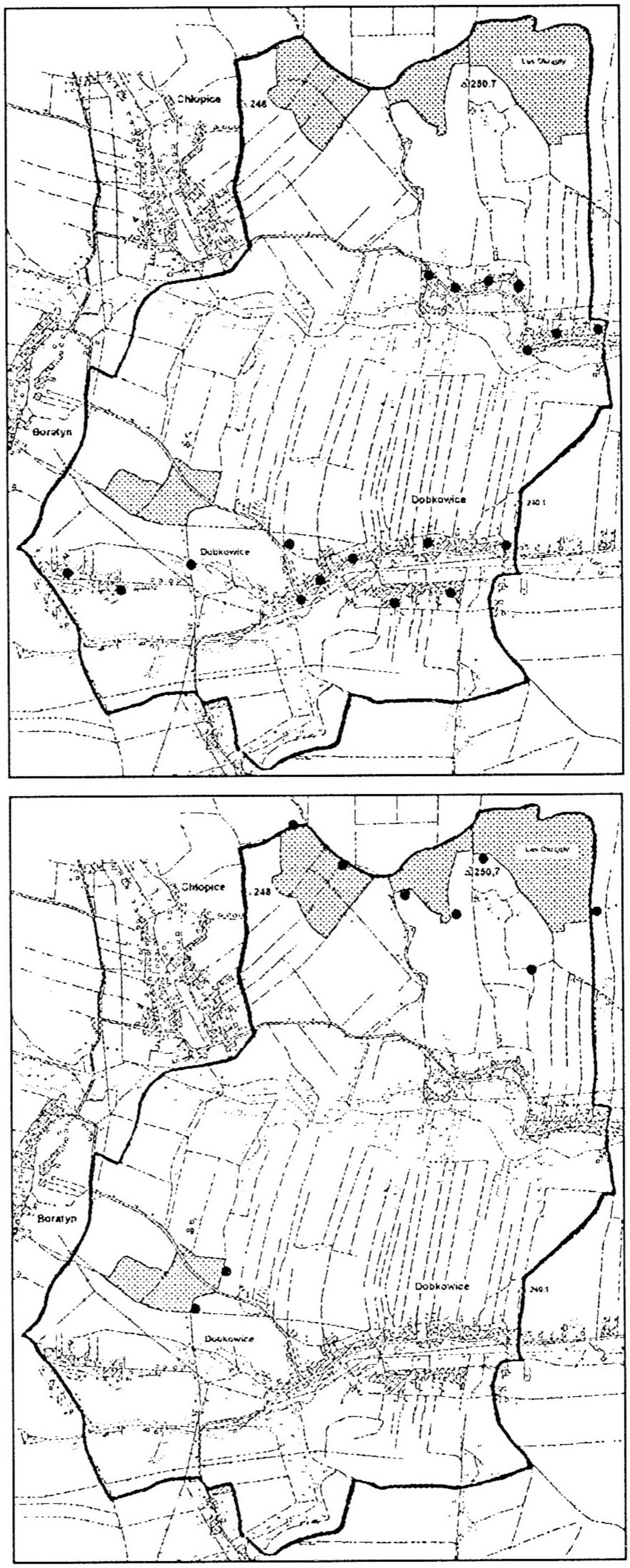
Wielkich Błoniach, na terenie bez lasów zagęszczenie wynosiło 1,5 p/km² (Hordowski, Czernicki 1997). W porównaniu do innych regionów Polski zagęszczenia (tab. 4) na Progu Lessowym są wysokie, ale podobne zagęszczenia notowano w Wielkopolsce. Bardzo wysoką liczebność zanotowano na Nizinie Mazowieckiej (Dombrowski 1996).

Tab. 4. Zagęszczenie makolągwy (*Carduelis cannabina*) na dużych powierzchniach próbnych położonych w krajobrazie rolniczym Polski

Lokalizacja (region Polski)	Pow. km²	Lata	par lub rew./km²	Źródło
Dolny Śląsk	15,4	1977–79	0,03	Ławniczak niepub.
Górny Śląsk	11,7	1977–79	1,3	Ławniczak niepub.
Wysoczyzna Damnicka – Damnica	19,1	1981	2,1	Górski 1988
Wysoczyzna Damnicka – Potęgowo	9,5	1981	0,5	Górski 1988
Łomianki	13,72	1981–82	1,5	Kot 1988
Wielkopolska	4,5	1981	2,0	Jermaczek, Tryjanowski 1990
Wielkopolska	3,1	1987–89	3,0	Jermaczek, Tryjanowski 1990
ok. Poznania	1,6	1993–94	3,8	Tryjanowski 1995
Turew	13,8	1991–93	1,5	Kujawa 1994
Ziemia Przemyska – Kosienice	24,0	1988–90	12,5	Hordowski 1994
Ziemia Przemyska – Dobkowice	13,0	1996	3,8-4,2	niniejsze badania
Ziemia Przemyska – Wielkie Błonia	9,1	1997	1,5	Hordowski, Czernicki 1997

Ortolan (*Emberiza hortulana*). Stwierdzono 9 regularnie śpiewających samców, w zagęszczeniu 0,7 p/km². Jest to jedyne stałe stanowisko w okolicach Przemyśla, istniejące co najmniej od 10 lat. Większość wykrytych stanowisk znajdowała się na skraju rzędowych nasadzeń z topoli. Drzewostany te były intensywnie wycinane w zimie 1995/96 i 1996/97, co może w najbliższej przyszłości spowodować opuszczenie przez ten gatunek tych obszarów. W porównaniu do innych rejonów kraju zagęszczenie na Progu Lessowym jest niskie, np. w Wielkopolsce 2,4 p/km² (Kujawa 1994).

Pliszka żółta (*Motacilla flava*). Stwierdzone zagęszczenie 3,1-3,2 p/km², jest nieco wyższe niż notowane na powierzchni Kosienice (Hordowski 1994), ale znacznie niższe od stwierdzonego w dolinie Sanu na powierzchni Wielkie Błonia (Hordowski, Czernicki 1997). Jednakże bardzo wysokie zagęszczenia 10–20 p/km² obserwowano w innych regionach Polski (tab. 5), co może sugerować, iż rejon Przemyśla należy do obszarów, gdzie pliszka występuje mniej licznie. Najwyższe zagęszczania stwierdzono poza agrocenozami, w dolinach rzek, np. górnej Narwi 22,6 p/km² (Pugacewicz 1995).

Ryc. 3. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych kopciuszka (*Phoenicurus ochruros*) – u góry oraz ortolana (*Emberiza hortulana*) – u dołu

Tab. 5. Zagęszczenie pliszki żółtej (*Motacilla flava*) na dużych powierzchniach próbnych położonych w krajobrazie rolniczym Polski

Lokalizacja (region Polski)	Pow. km²	Lata	par lub rew./km²	Źródło
Dolny Śląsk	15,4	1977–79	1,6	Ławniczak niepub.
Górny Śląsk	11,7	1977–79	0,6	Ławniczak niepub.
Wysoczyzna Damnicka – Damnica	19,1	1981	0,2	Górski 1988
Wysoczyzna Damnicka – Potęgowo	9,5	1981	0,2	Górski 1988
Łomianki	13,72	1981–82	18,5	Kot 1988
Wielkopolska	4,5	1981	4,1	Jermaczek, Tryjanowski 1990
Wielkopolska	3,1	1987–89	22,0	Jermaczek, Tryjanowski 1990
ok. Poznania	1,6	1993–94	5,6	Tryjanowski 1995
Turew	13,8	1991–93	2,3	Kujawa 1994
Ziemia Przemyska – Kosienice	24,0	1988–90	2,3	Hordowski 1994
Ziemia Przemyska – Dobkowice	13,0	1996	3,1-3,2	niniejsze badania
Ziemia Przemyska – Wielkie Błonia	9,1	1997	5,9–6,1	Hordowski, Czernicki 1997

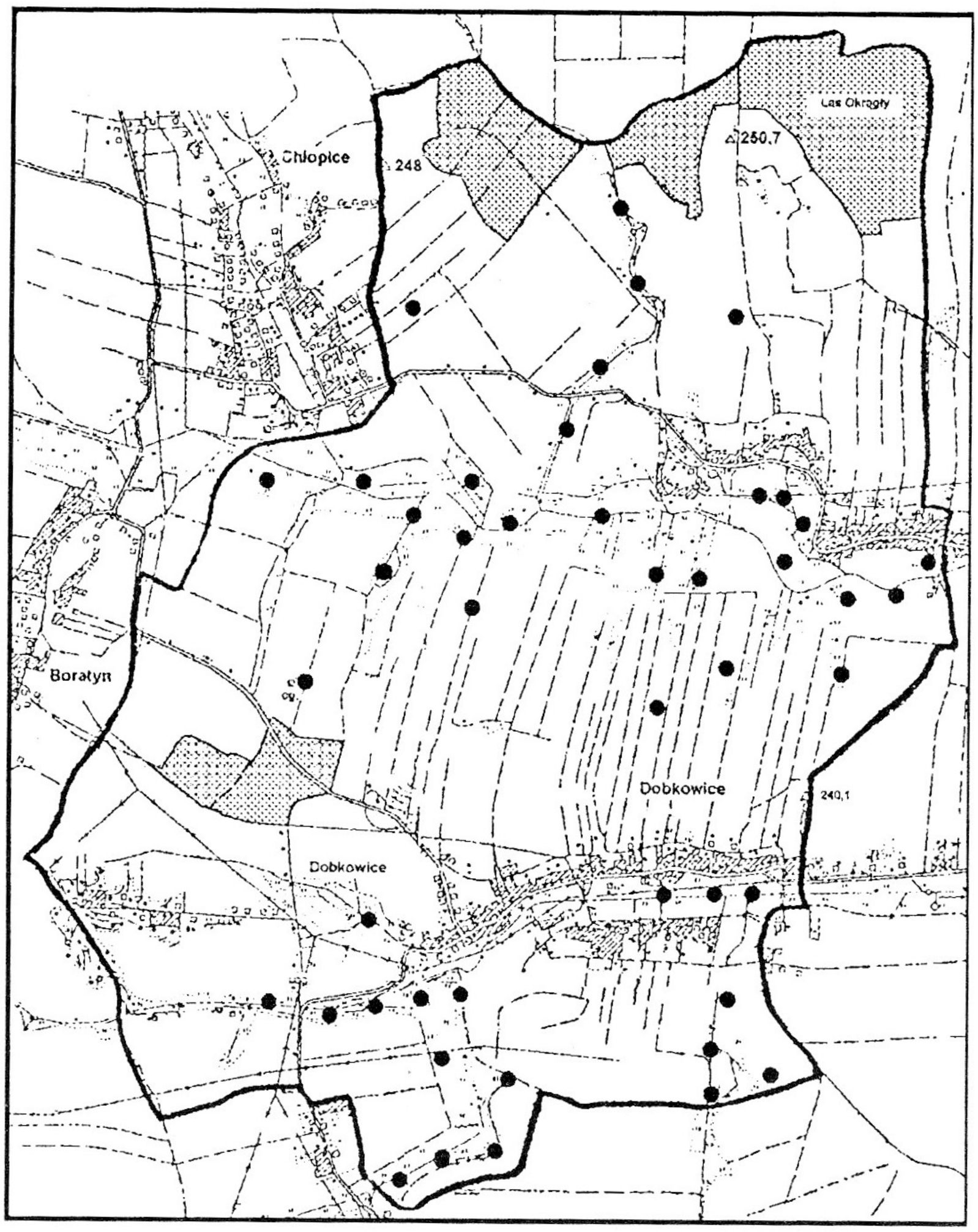
Pokląskwa (*Saxicola rubetra*). Liczebność oceniono na 47–49 par (ryc. 4), w zagęszczeniu 3,6–3,8 p/km². Jest ono znacznie wyższe od stwierdzonego na powierzchni Kosienice, co związane było z występowaniem rozległych łąk w dolinie potoku na powierzchni Dobkowice, gdzie koncentrowało się najwięcej par, ale zbliżone do zagęszczenia na powierzchni Wielkie Błonia (Hordowski, Czernicki 1997). W agrocenozach położonych w innych rejonach kraju zagęszczenia nie przekraczają 3 p/km² (tab. 6). Natomiast wyższe wartości podawane są z obszarów dolin rzek, np. górnej Narwi 22,6 p/km² (Pugacewicz 1995).

Potrzeszcz (*Miliaria calandra*). Stwierdzono 15–16 regularnie śpiewających samców w zagęszczeniu 1,1–1,2 p/km² terenów otwartych (ryc. 6). Stanowiska znajdowały się tylko opodal Dobkowic na łąkach porośniętych z rzadka niewielkimi krzewami wierzb, w miejscy gdzie krzyżują się napowietrzne linie energetyczne. Stanowisko to jest jednym z najliczniejszych w regionie przemyskim i jest znane od co najmniej 15 lat (Hordowski 1991). Na powierzchni Wielkie Błonia stwierdzono zagęszczenie 0,7 p/km² (Hordowski, Czernicki 1997). W innych regionach Polski, zarówno na Śląsku, jak i w Wielkopolsce występuje znacznie liczniej do 6–7 p/km² (Tryjanowski *et al.* 1995).

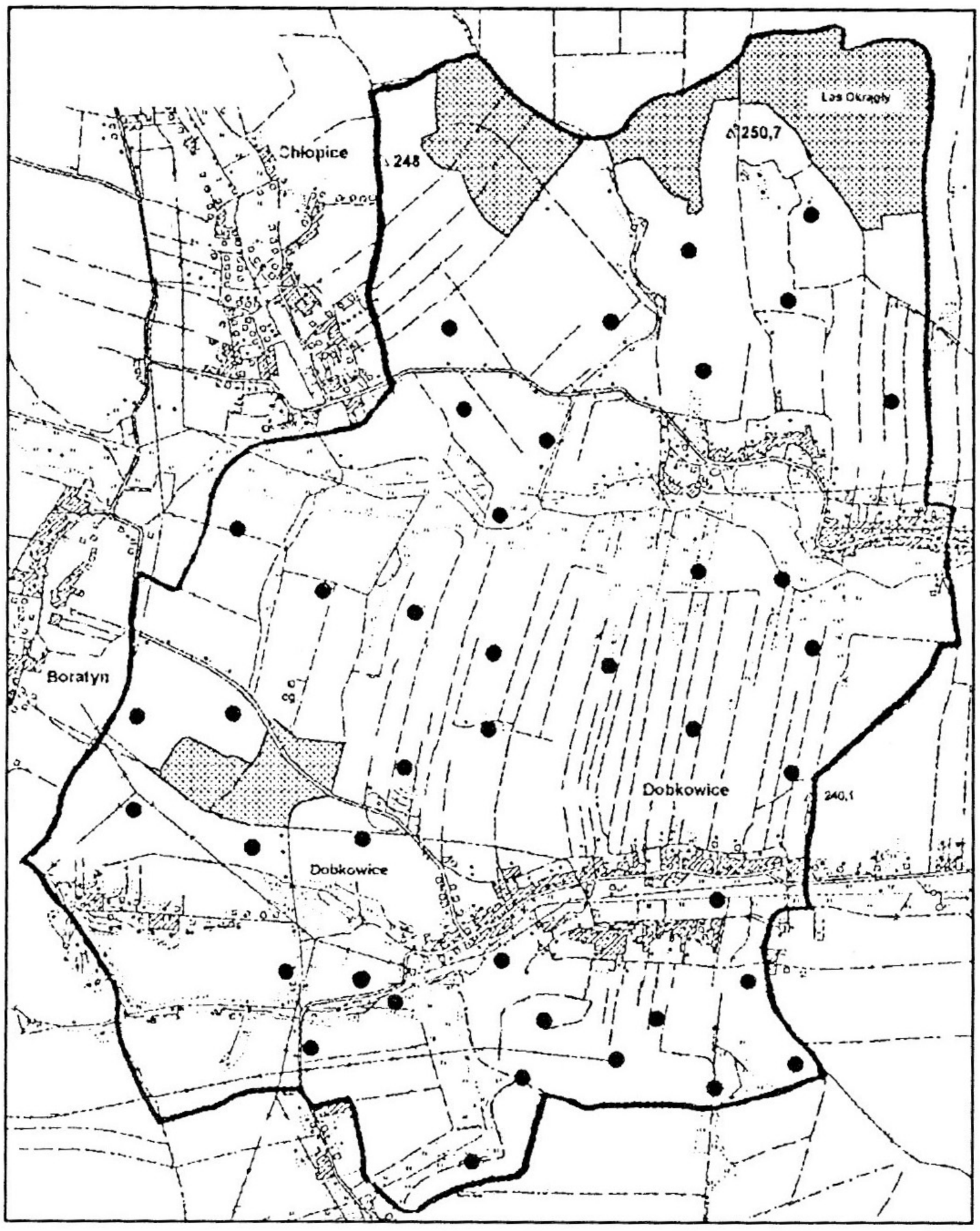
Przepiórka (*Coturnix coturnix*). W wyniku dziennych i późno popołudniowych liczeń stwierdzono 7 regularnie odzywających się samców, w zagęszczeniu 0,6 p/km². Zapewne rzeczywista liczebność jest nieco wyższa, gdyż nie prowadzono liczeń nocnych (ryc. 7).

Tab. 6. Zagęszczenie pokląskwy (*Saxicola rubetra*) na dużych powierzchniach próbnych położonych w krajobrazie rolniczym Polski

Lokalizacja (region Polski)	**Pow. km²**	**Lata**	**par lub rew./km²**	**Źródło**
Dolny Śląsk	15,4	1977–79	0,04	Ławniczak niepub.
Wysoczyzna Damnicka – Damnica	19,1	1981	1,2	Górski 1988
Wysoczyzna Damnicka – Potęgowo	9,5	1981	1,1	Górski 1988
Łomianki	13,72	1981–82	0,8	Kot 1988
Wielkopolska	3,1	1987–95	0,6–4,2	Tryjanowski 1995
Turew	13,8	1991–93	0,6	Kujawa 1994
Ziemia Przemyska – Kosienice	24,0	1988–90	0,8	Hordowski 1994
Ziemia Przemyska – Dobkowice	13,0	1996	3,6-3,8	niniejsze badania
Ziemia Przemyska – Wielkie Błonia	9,1	1997	4,1	Hordowski, Czernicki 1997

Ryc. 4. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych pokląskwy (*Saxicola rubetra*)

Ryc. 5. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych pliszki żółtej (*Motacilla flava*)

Sroka (*Pica pica*). Stwierdzono 30–32 pary (ryc. 6), w zagęszczeniu 2,3–2,5 p/km². Niższe zagęszczenie stwierdzono na powierzchni Kosienice (Hordowski 1994), ale znacznie wyższe zanotowano w dolinie Sanu (Wielkie Błonia) 4,3 p/km² (Hordowski, Czernicki 1997). Według Dombrowskiego (1997) w krajobrazie dolinnym, najmniej przekształconym, sroka osiąga najwyższe zagęszczenie w Polsce – do 7,1 p/km². W innych regionach kraju w krajobrazie rolniczo-wiejskim wyższe zagęszczenia stwierdzono w pobliżu Łomianek 4,4 p/km² (Kot 1988), ale na pozostałych powierzchniach w krajobrazie polnym wynosiło przeciętnie 0,5–1,5 p/km² (Dombrowski 1997).

Szczygieł (*Carduelis carduelis*). Podobnie, jak na powierzchni Kosienice (Hordowski 1994) i Wielkie Błonia najmniej liczny przedstawiciel z rodzaju *Carduelis* (bez *C. flammea*). Stwierdzone zagęszczenie 2,1–2,3 p/km² jest znacznie niższe od obserwowanego na powierzchni Kosienice (Hordowski 1994), ale udział osiedli ludzkich otoczonych sadami był tam kilkakrotnie

większy. W tych biotopach skupia się większość populacji szczygła. Wysokie zagęszczenie 3,1 p/km² stwierdził Kujawa (1994) w Turwi. Natomiast w innych regionach nieliczny około 1 p/km² (tab. 7).

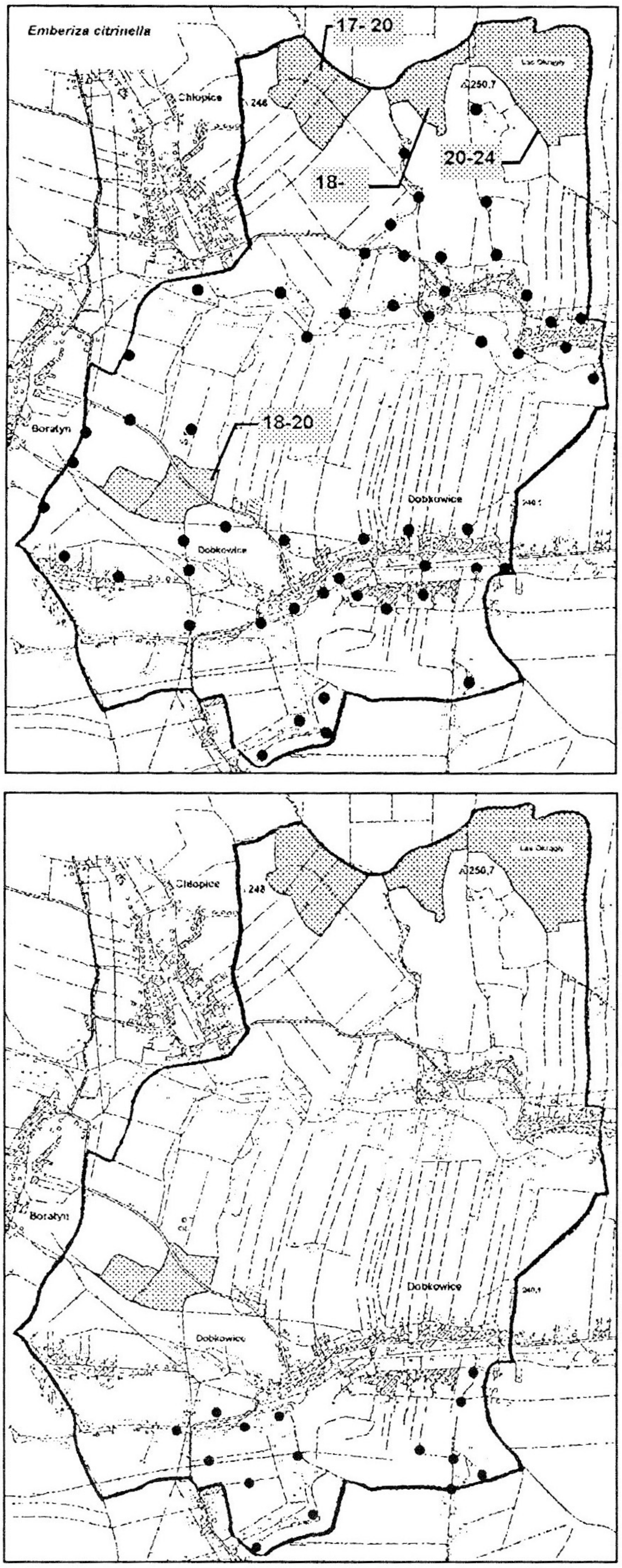
Tab. 7. Zagęszczenie szczygła (*Carduelis carduelis*) na dużych powierzchniach próbnych położonych w krajobrazie rolniczym Polski

Lokalizacja (region Polski)	Pow. km²	Lata	par lub rew./km²	Źródło
Dolny Śląsk	15,4	1977–79	0,5	Ławniczak niepub.
Wysoczyzna Damnicka – Damnica	19,1	1981	0,6	Górski 1988
Wysoczyzna Damnicka – Potęgowo	9,5	1981	0,6	Górski 1988
Łomianki	13,72	1981–82	0,5	Kot 1988
Wielkopolska	3,1	1987–89	1,0	Jermaczek, Tryjanowski 1990
ok. Poznania	1,6	1993–94	1,3	Tryjanowski 1995
Turew	13,8	1991–93	3,1	Kujawa 1994
Ziemia Przemyska – Kosienice	24,0	1988–90	9,3	Hordowski 1994
Ziemia Przemyska – Dobkowice	13,0	1996	2,1-2,3	niniejsze badania
Ziemia Przemyska – Wielkie Błonia	9,1	1997	1,0	Hordowski, Czernicki 1997

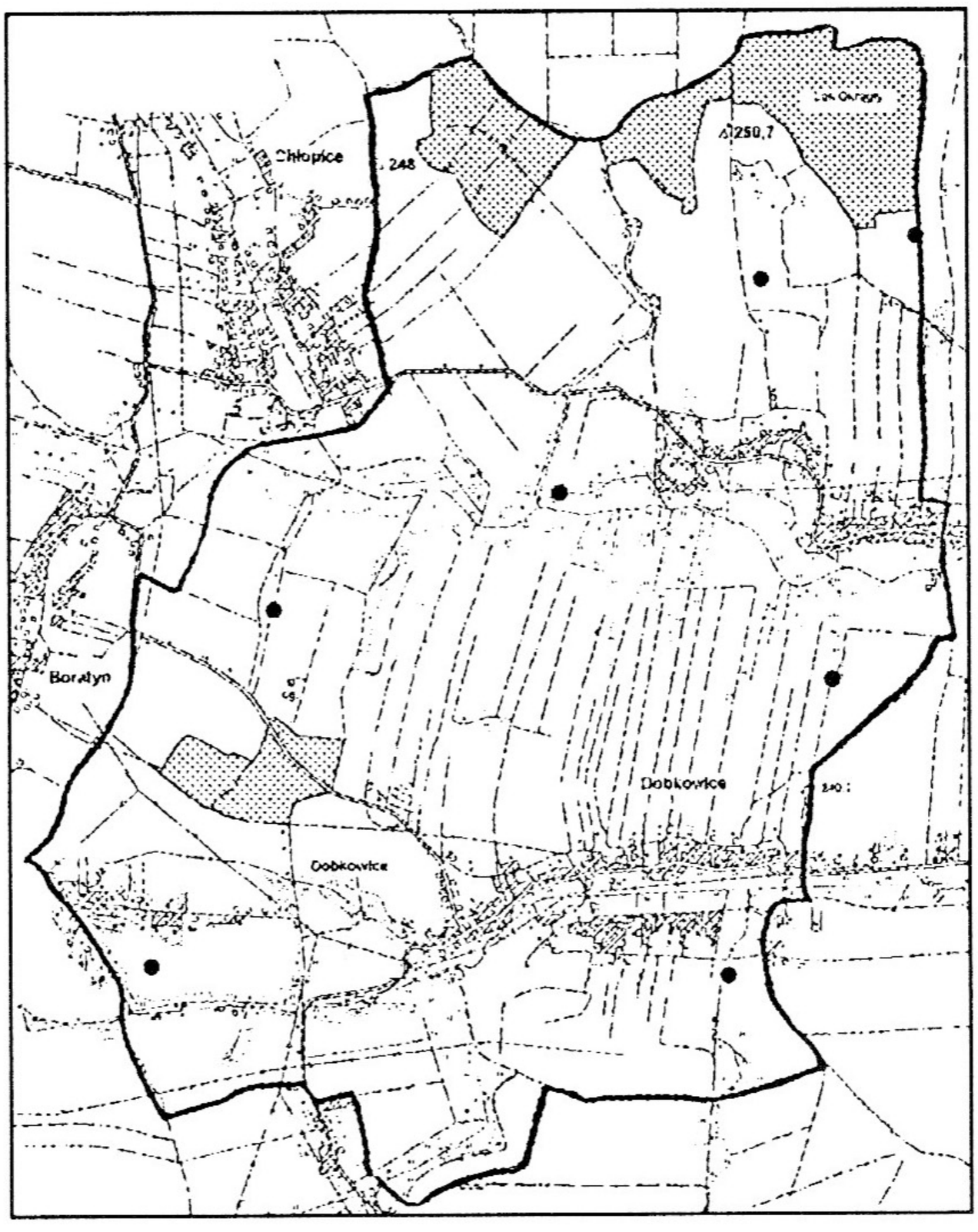
Trznadel (*Emberiza citrinella*). Jeden z najliczniejszych gatunków (ryc. 6), występujący w zagęszczeniu 9,8–10,4 p/km². Na fragmencie powierzchni Kosienice występował w tym samym czasie w zagęszczeniu większym o około 50% (Hordowski 1996). Na powierzchni Wielkie Błonia w 1997 zanotowano ponad 11 p/km² (Hordowski, Czernicki 1997). W innych regionach Polski w krajobrazie polnym jest znacznie mniej liczny (Hordowski 1996) (tab. 8), choć na niektórych powierzchniach badawczych, np. w Agroekologicznym Parku Krajobrazowym w Turwi występuje równie obficie 10 p/km² (Kujawa 1994). Natomiast w dolinie Wisły stwierdzono jeszcze wyższe wartości – do 15 p/km² (Gorzelski *et al.* 1994).

Tab. 8. Zagęszczenie trznadla (*Emberiza citrinella*) na dużych powierzchniach próbnych położonych w krajobrazie rolniczym Polski

Lokalizacja (region Polski)	Pow. km²	Lata	par lub rew./km²	Źródło
Dolny Śląsk	15,4	1977–79	0,5	Ławniczak niepub.
Górny Śląsk	11,7	1977–79	0,3	Ławniczak niepub.
Wysoczyzna Damnicka – Damnica	19,1	1981	3,1	Górski 1988
Wysoczyzna Damnicka – Potęgowo	9,5	1981	2,6	Górski 1988
Łomianki	13,72	1981–82	3,5	Kot 1988
Wielkopolska	4,5	1981	0,7	Jermaczek, Tryjanowski 1990
Wielkopolska	3,1	1981	11,0	Jermaczek, Tryjanowski 1990
ok. Poznania	1,6	1993–94	1,3	Tryjanowski 1995
Turew	13,8	1991–93	10,0	Kujawa 1994
Ziemia Przemyska – Kosienice	24,0	1988–90	30,0	Hordowski 1994
Ziemia Przemyska – Dobkowice	13,0	1996	9,8-10,4	niniejsze badania
Ziemia Przemyska – Wielkie Błonia	9,1	1997	11,0	Hordowski, Czernicki 1997

Ryc. 6. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych trznadla (*Emberiza citrinella)* – u góry i potrzeszcza (*Miliaria calandra*) – u dołu

Ryc.7. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych przepiórki (*Coturnix coturnix)*

Podsumowanie

Na obszarze 13 km² krajobrazu rolniczego stwierdzono występowanie 76 gatunków ptaków. W porównaniu do powierzchni na których zadrzewienia stanowiły kilka procent badanego obszaru liczba gatunków była zbliżona, np. w Agroekologicznym Parku Krajobrazowym w Turwi - 74 gatunki (Kujawa 1994), w okolicach Łomianek 72 gatunki (Kot 1988), na Wysoczyźnie Damnickiej 67 gatunków (Górski 1986). Jedynie na powierzchni Kosienice stwierdzono 91 gatunków (Hordowski 1994), ale udział lasów był tam wysoki (20,8%).

Obszar ten nie odznacza się specyficznymi cechami awifauny lęgowej, z wyjątkiem gniazdowania ortolana, który gniazduje tutaj na jedynym stanowisku w regionie przemyskim. Jednak badania pozwoliły na określenie zagęszczenia niektórych gatunków ptaków, a ponadto ustalenie szczegółowego składu gatunkowego. Na podstawie uzyskanych wyników wraz z danymi z powierzchni Kosienice (Hordowski 1994) można ustalić skład gatunkowy oraz ilościowy wielu gatunków ptaków na szerokim pasie Progu Lessowego od Przemyśla po Rzeszów.

Uzyskane wyniki mogą być przydatne przy zagospodarowaniu przestrzennym, kreowaniu infrastruktury itp.

Podziękowania

Serdecznie dziękuję Kolegom Andrzejowi Dombrowskiemu i Piotrowi Tryjanowskiemu za krytyczne przejrzenie pierwszej wersji pracy i wniesienie do niej wielu cennych uwag.

Literatura

Dombrowski A. 1980. *Niektóre aspekty ekologiczne występowania ptaków w krajobrazie rolniczym Podlasia*. Praca magisterska. Zakład Zoologii, WSR-P, Siedlce.

Dombrowski A. 1996. *Skąd przychodzimy, czyli dlaczego powstało Mazowieckie Towarzystwo Ochrony Ptaków*. Kulon 1, 1–2: 63–66.

Dombrowski A. 1997. *The abundance of breeding populations of Magpies Pica pica in various types of agricultural landscape in Poland*. Acta Orn. 32, 1: 25–32.

Gorzelski W., Bukaciński D., Bukacińska M. 1994. *Awifauna lęgowa tarasu zalewowego Wisły w Warszawie i czynniki ją kształtujące*. Not. Orn., 35, 1–2: 99–114.

Górski W. 1982. *Awifauna lęgowa w dolinach i pradolinach rzek Pobrzeża Pomorskiego*. Acta Zool. Cracov. 26, 3: 95–147.

Górski W. 1988. *Ptaki gniazdujące w krajobrazie rolniczym Wysoczyzny Damnickiej (NW Polska)*. Acta Orn., 24, 1: 29–61.

Hordowski J. 1991. *Rozmieszczenie i liczebność ptaków lęgowych w województwie przemyskim*. ZFiA, Bolestraszyce.

Hordowski J. 1994. *Ptaki lęgowe w krajobrazie wiejskim Progu Lessowego*. Bad. orn. Ziemi Przem., 2. 43–73.

Hordowski J. 1995. *Występowanie kląskawki (Saxicola torquata) w krajobrazie kulturowym nizinnej części Ziemi Przemyskiej*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 71–80.

Hordowski J. 1996. *Zagęszczenie trznadla (Emberiza citrinella) w krajobrazie rolniczym Progu Lessowego (woj. przemyskie)*. Bad. orn. Ziemi Przem., 4: 47–54.

Hordowski J., Czernicki M. 1997. *Awifauna lęgowa doliny Sanu na powierzchni „Wielkie Błonia"*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5.

Jermaczek D., Tryjanowski P. 1990. *Ugrupowania ptaków lęgowych krajobrazu rolniczego Ziemi Lubuskiej i zachodniej Wielkopolski ze szczególnym uwzględnieniem pól uprawnych*. Lub. Prz. Przyr., 1, 3: 3–26.

Kondracki J. 1978. *Geografia fizyczna Polski*. Warszawa

Kot H. 1988. *The effect of suburban landscape structure on communities of breeding birds*. Pol. Ecol. Stud., 14, 1–2: 235–261.

Kuczyńska N. 1989. *Występowanie trznadla (Emberiza citrinella L.), ortolana (Emberiza hortulana L.) i potrzeszcza (Emberiza calandra L.) w rolniczym krajobrazie okolic Swarzędza*. Praca magisterska. Zakład Biologii i Ekologii Ptaków UAM, Poznań.

Kujawa K. 1994. *Awifauna lęgowa Agroekologicznego Parku Krajobrazowego im. gen. D. Chłapowskiego*. Biuletyn P.K. Agroek. i Przem. 1: 37–49.

Pugacewicz E. 1995. *Awifauna lęgowa doliny górnej Narwi*. Ptaki Półn. Podlasia, 1: 27–70.

Szafer W., Zarzycki K. 1972. *Szata roślinna Polski*. PWN, Warszawa.

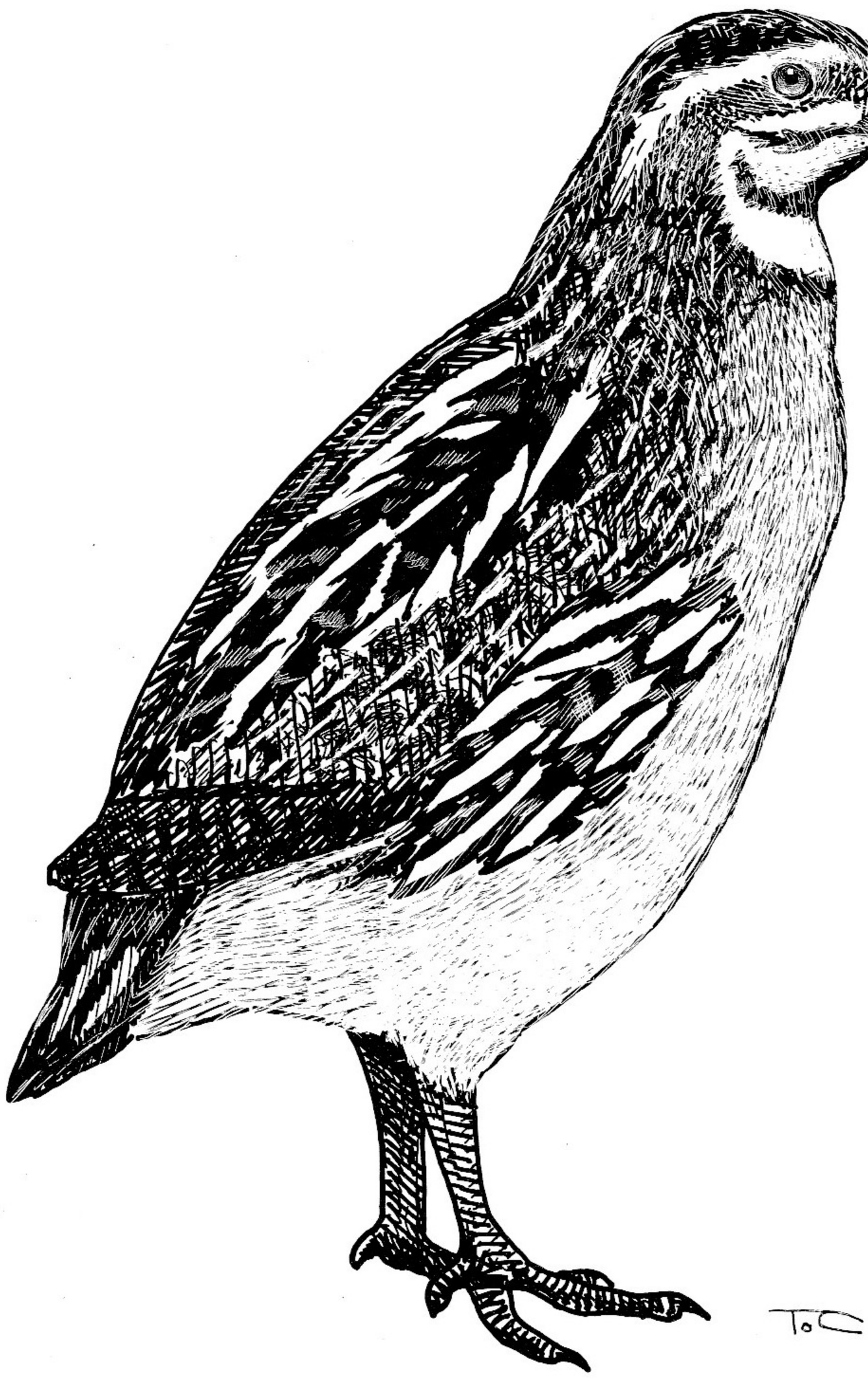
Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski, rozmieszczenie i liczebność*. PWN, Warszawa.

Tryjanowski P. 1995. *Ugrupowania ptaków lęgowych agrocenoz okolic Poznania*. Praca magisterska. Zakład Biologii i Ekologii Ptaków UAM, Poznań.

Tryjanowski P. 1995. *Is the Polish population of the Whinchat, Saxicola rubetra, stable? A view from the situation in a farmland area*. Bird Census News, 8: 72–74.

Tryjanowski P., Kuźniak S., Kujawa K., Dombrowski A. 1995. *Stan i zagrożenia populacji potrzeszcza (Miliaria calandra) w Polsce*. Not. Orn., 36, 3–4: 331–341.

Witkowski J., Orłowska B., Ranoszek E., Stawarczyk T. 1995. *Awifauna Doliny Baryczy*. Not. Orn., 36, 1–2: 5–74.

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 97-98.

Maciej Skowroński

Zagęszczenie derkacza (*Crex crex*) w dolinie Sanu pod Sanokiem (woj. krośnieńskie)

Wstęp oraz cel badań

Celem pracy jest przedstawienie zagęszczenia derkacza (*Crex crex*) w podgórskim krajobrazie rolniczym w dolinie Sanu pod Sanokiem.

Badaniami objęto tereny między miejscowościami Bykowce i Załuż w gminie Sanok i częściowo Zasław w gminie Zagórz (ryc. 1). Opisywana powierzchnia, 5 km², znajduje się na wysokości 290-350 m npm. Od północy jest zamknięta zwartym kompleksem lasów gór Sanocko-Turczańskich, a od południa mniej zalesionymi wzgórzami Pogórza Bukowskiego. Krajobraz urozmaicony, szachownica pól i łąk poprzecinana jest niewielkimi strumieniami i zadrzewieniami, a obszary zabudowane zajmują 1/5 terenu badań. W uprawie dominują zboża i ziemniaki.

Powierzchnię kontrolowano 8 razy, w godzinach wieczornych 20^{00}-23^{30}, w okresie od maja do lipca. Pierwsze odzywające się ptaki odnotowano 7 V, zaś ostatnie 2 VIII. Jako stanowiska zajęte przyjmowano ponad trzykrotne stwierdzenie odzywającego się samca na określonym terytorium.

Wyniki

Na powierzchni w 1997 r. stwierdzono 11 stale odzywających się samców (ryc. 1), w zagęszczeniu 2,2 p/km². Stanowiska lęgowe koncentrowały się wzdłuż niewielkich strumieni na terenach wilgotnych z roślinnością zielną. Zwracała uwagę wysoka aktywność głosowa samców w dzień i niemal dwukrotny wzrost liczby odzywających się samców w lipcu.

Zagrożeniem dla tej lokalnej populacji derkacza jest wzrastająca urbanizacja, zalesianie terenów rolniczych oraz naturalne zarastanie niewielkich niecek strumienia, preferowanych przez ten gatunek, jako stanowiska lęgowe.

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych derkacza (*Crex crex*) w dolinie Sanu pod Bykowcami

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 99-105.

Józef Hordowski

Występowanie przepiórki (*Coturnix coturnix*) i derkacza (*Crex crex*) w krajobrazie rolniczym regionu przemyskiego

Wstęp

Liczebność przepiórki w Polsce na początku lat 90. XX w. oceniano na 5-10 tys. par, natomiast derkacza na 6,600-7,800 par (Tucker, Heath 1994). Jednak szczegółowy stan liczebny w poszczególnych regionach Polski jest bardzo słabo poznany i udokumentowany. Być może rozpoczęte międzynarodowe badania nad derkaczem, w których uczestniczy także Polska, zmierzające do opracowania metod ochrony tego gatunku, pozwolą na dokładniejszą ocenę populacji.

Na dużych obszarach szacunkowa liczebność obu gatunków została podana ze Śląska (Dyrcz *et al.* 1991) oraz Małopolski (Walasz, Mielczarek 1992)

Teren badań i metodyka

Badania przeprowadzono, według geobotanicznego podziału, na obszarze Przykarpackiego Progu Lessowego i Doliny Sanu będących częściami Kotliny Sandomierskiej (Szafer, Zarzycki 1977).

Opis powierzchni:

1. Powierzchnia Kosienice, wielkość 7,2 km^2. Wykonano 5 liczeń na całej powierzchni od końca maja do końca czerwca, która obejmowała fragment wsi Kosienice wraz z terenami przyległymi (ryc. 1). W uprawie dominowały zboża, głównie pszenica, ponadto rośliny okopowe. Łąki ciągnęły się wąskimi pasami wzdłuż dolin potoków spływających

z lasów Pogórza Przemyskiego. Na znacznych obszarach znajdują się tutaj żyzne gleby wytworzone na lessach. Zadrzewienia wśród pól ubogie i są to najczęściej luźno rozrzucone kępy, składające się z kilku drzew i krzewów. Jedynie wzdłuż niektórych potoków i dróg rosły drzewa i krzewy, głównie topole. Fizjografia terenu jest urozmaicona, a cały obszar łagodnie pofałdowany.

2. Powierzchnia Wielkie Błonia - 9,1 km². Wykonano 19 liczeń dziennych i 3 wieczorne. Powierzchnia badań obejmowała swoim zasięgiem obszary między miejscowościami Bolestraszyce-Wyszatyce a rzeką San. Teren jest nizinny i płaski, przerywany niewielkimi skupieniami drzew na brzegach starorzeczy oraz na forcie XIIIb „Zabłocie". Udział poszczególnych siedlisk w obrębie powierzchni był następujący: pola uprawne 735 ha (75%), pastwiska 155 ha (17%) i zadrzewienia 20 ha (8%); łącznie 910 ha. W uprawie podobnie, jak i w całym rejonie Przemyśla dominują zboża (pszenica i jęczmień) oraz rośliny okopowe buraki cukrowe oraz ziemniaki. Występują gleby żyzne i bardzo żyzne należące z reguły do II i III klasy, miejscami nawet do I klasy bonitacyjnej.

Ptaki liczono od końca maja do końca czerwca. Ocena liczebności opiera się na liczeniach przeprowadzanych mniej więcej od zachodu słońca do 1,5 godziny po zachodzie. Wydaje się, jest to najbardziej optymalny czas do policzenia obu gatunków jednocześnie. Przepiórka odzywa się najgłośniej w czasie zachodu słońca przez 1-2 godziny. Natomiast derkacz najsilniej odzywa się w czasie gdy zapada ciemność.

Na podstawie własnych obserwacji największą aktywność głosową wykazują te gatunki przy spełnieniu dość specyficznych warunków. Mianowicie najliczniej słychać je po burzy z deszczem, która skończyła się mniej więcej w okresie zachodu słońca i gdy temperatura powietrza jest jeszcze wysoka (20-25°C), jest bezwietrznie, a wilgotność powietrza znaczna. W tych warunkach liczenie pozwalało na wykrycie nawet do 50% więcej samców (par?) niż w czasie standardowych liczeń.

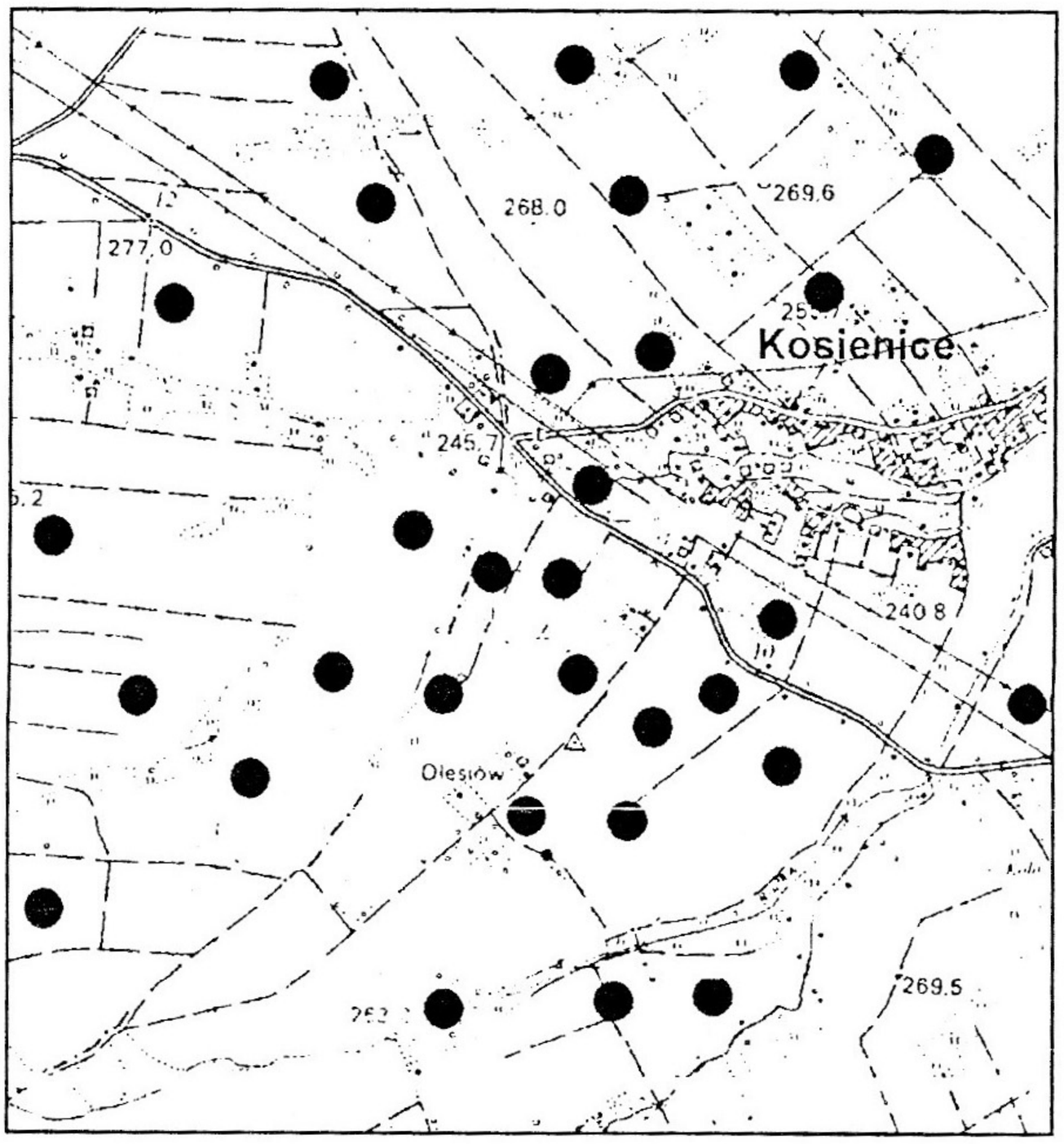
Nie wykonywano liczeń późno nocnych.

Wyniki

Przepiórka

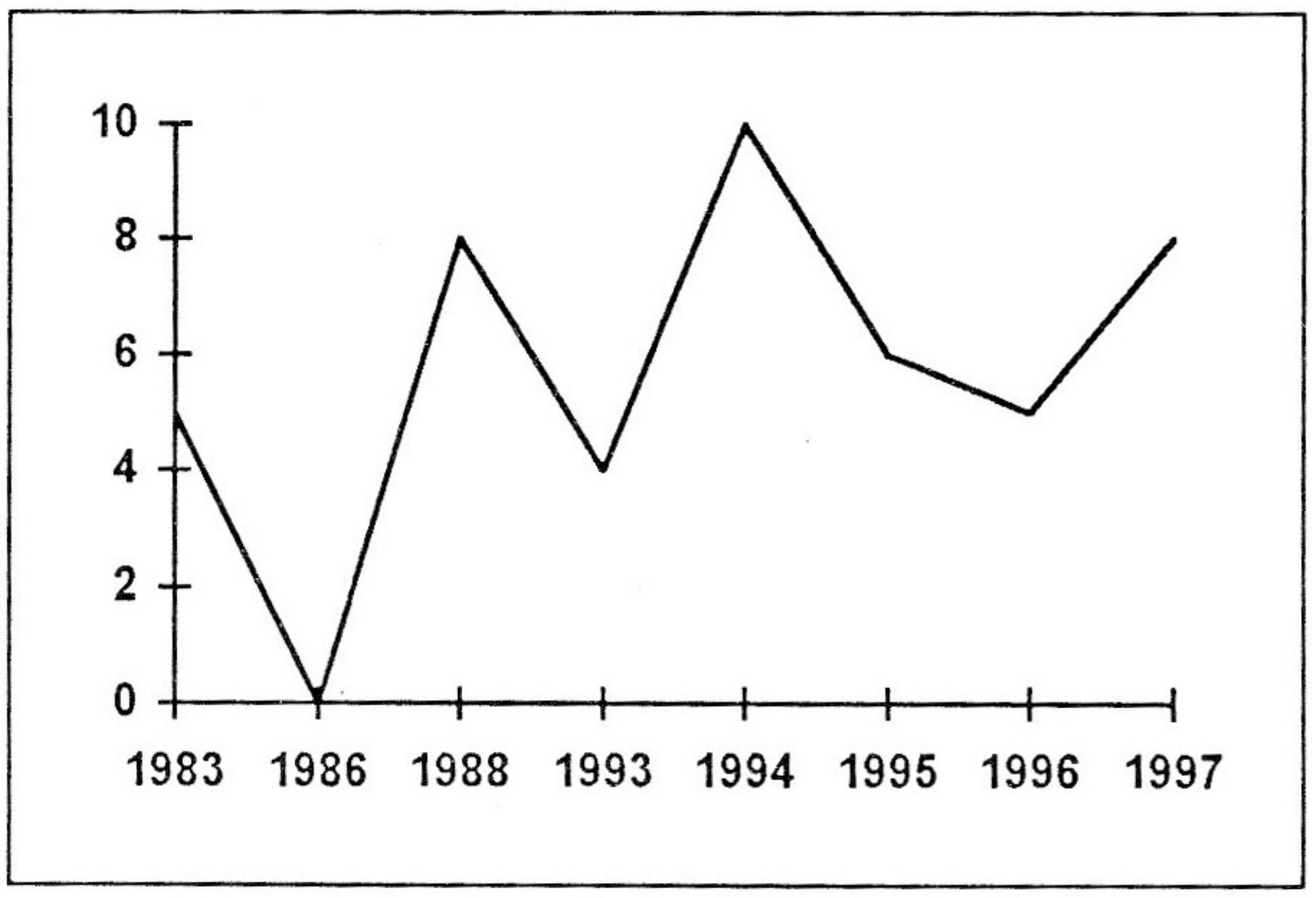
Na powierzchni Kosienice (7,2 km²) stwierdzono 32 odzywające się samce w zagęszczeniu 4,4 samca/km² (ryc. 1). Gatunek występował w różnych rodzajach upraw. Odzywające się samce notowano przede wszystkim w miejscach, gdzie uprawy zbóż przeplatane były fragmentami z roślinami okopowymi. Nie stwierdzono ptaków w monokultu-

rowych uprawach pszenicy. Nie notowano także specjalnej koncentracji ptaków w jakimś fragmencie powierzchni.

Ryc. 1. Stanowiska lęgowe przepiórki na powierzchni Kosienice (7,2 km²) w 1997

Na powierzchni Wielkie Błonia (9,1 km²) wykryto 12 stacjonarnych samców, w zagęszczeniu 1,3 samca/km² (Hordowski, Czernicki 1997). Podobnie, jak i na poprzedniej powierzchni nie stwierdzono specjalnych preferencji siedliskowych.

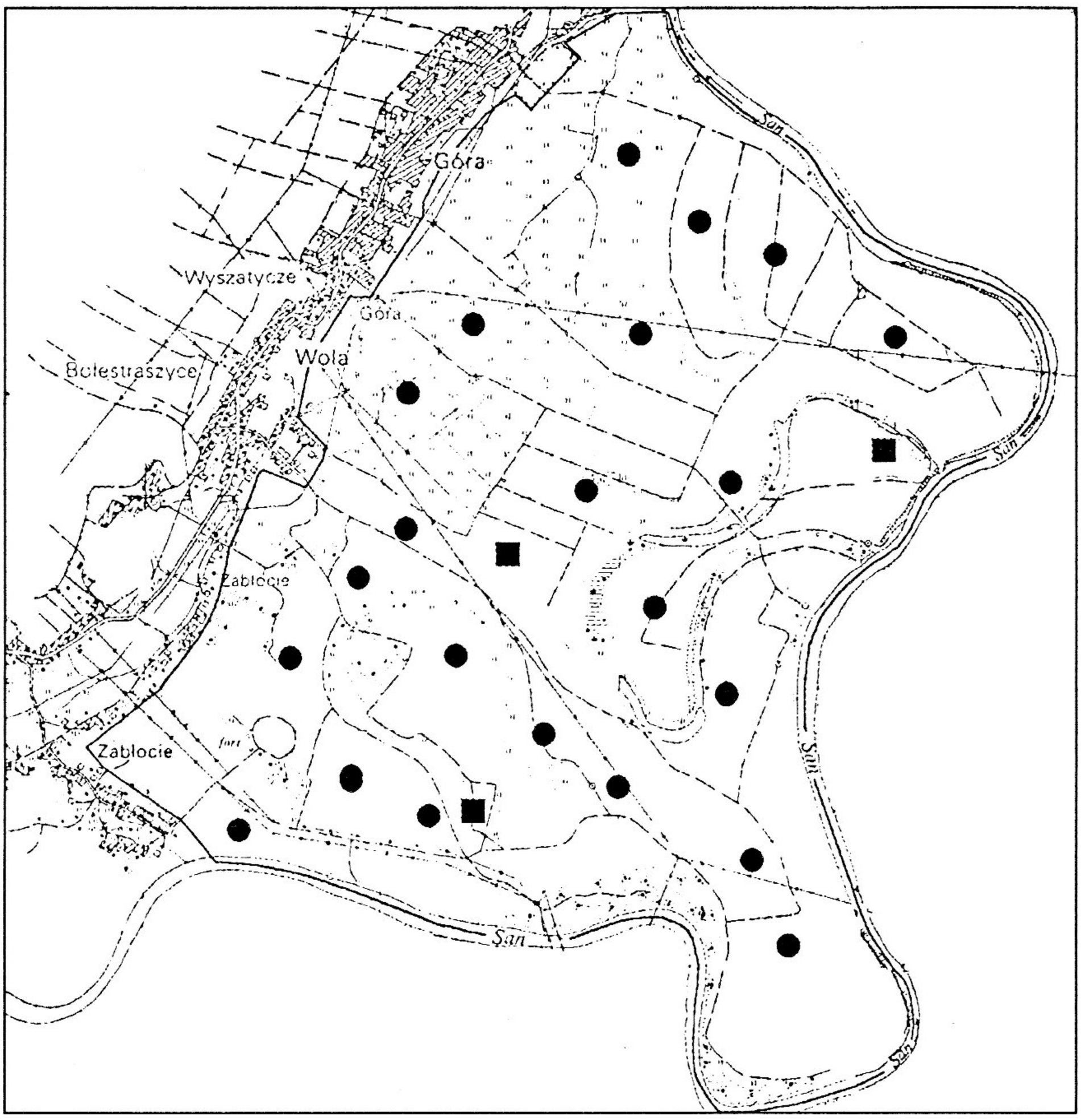

Ryc. 2. Zmiany liczebność przepiórki na powierzchni 130 ha w okolicach wsi Kosienice w latach 1983-1997

Liczenia prowadzone w latach 1983-1997 na powierzchni 130 ha w pobliżu miejscowości Kosienice potwierdziły znaczne wahania liczebności, jakie zachodzą u tego gatunku (ryc. 2).

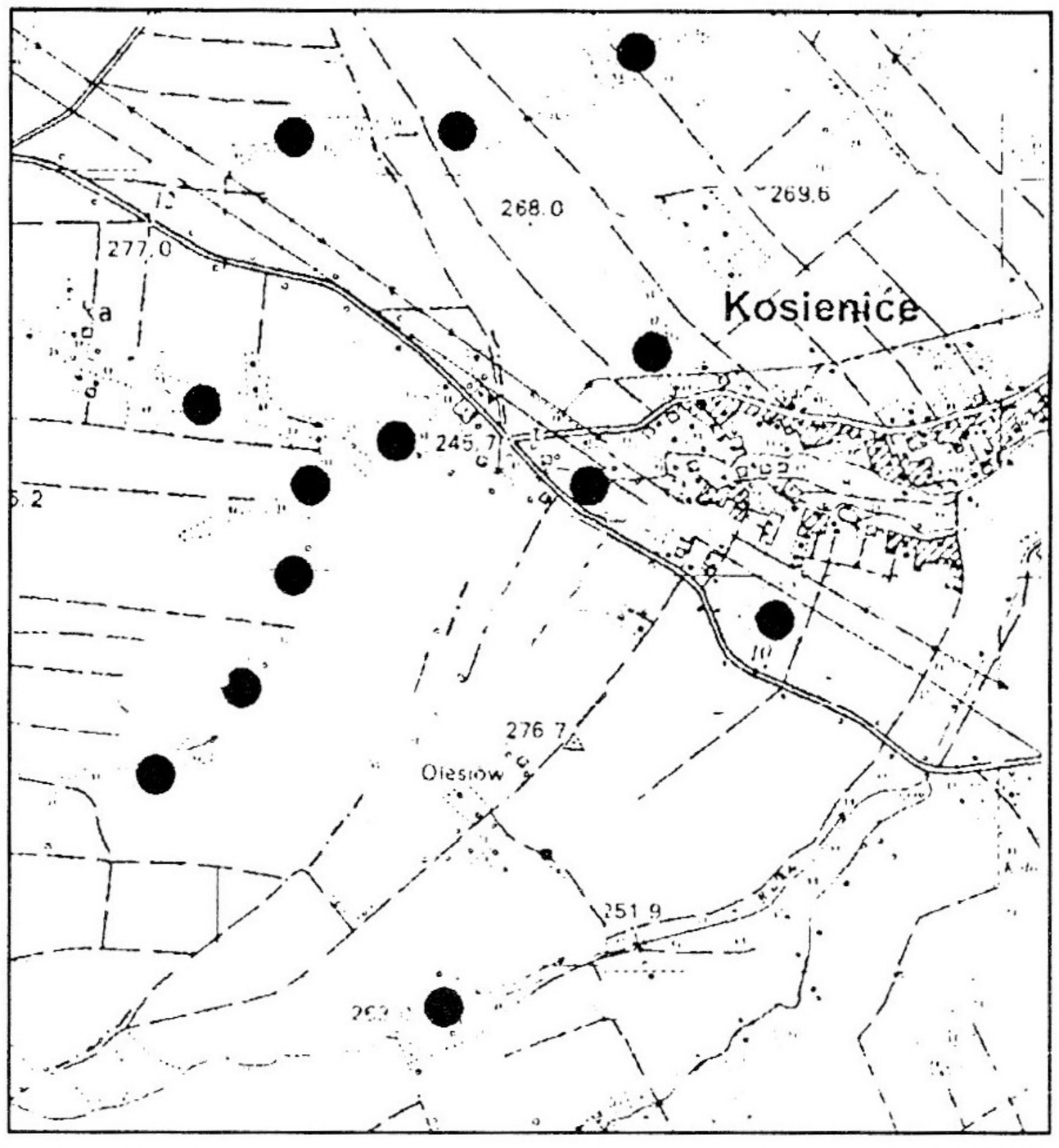
Derkacz

Na powierzchni Kosienice stwierdzono 13 odzywających się samców w zagęszczeniu 1,8 samca/km². Ptaki występowały jedynie na łąkach położonych wzdłuż dolin potoków. W latach 1987-89 występował regularnie wśród upraw zbóż, zwłaszcza pszenicy.

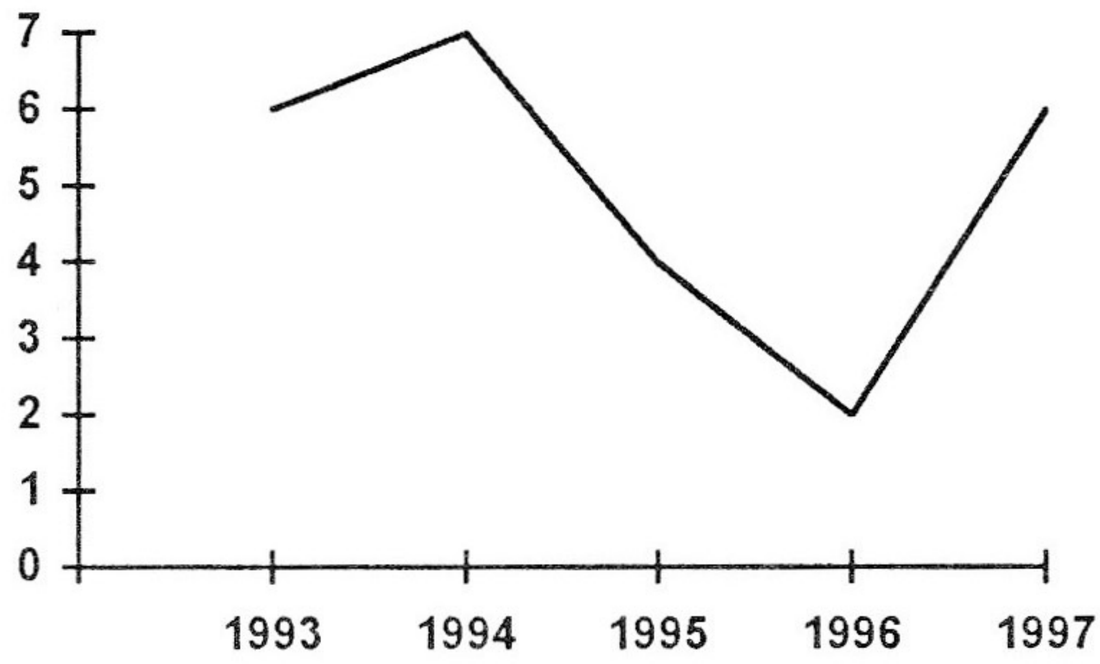
Ryc. 3. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych przepiórki - ● i derkacza - ■ na powierzchni Wielkie Błonia w 1997 r.

Natomiast na powierzchni Wielkie Błonia stwierdzono tylko 3 ptaki w zagęszczeniu 0,3 samca/km² (Hordowski, Czernicki 1997). Tutaj ptaki występowały na skraju starorzeczy oraz na pastwisku. Podobnie, jak i na powierzchni Kosienice nie notowany w uprawach zbóż i roślin okopowych.

Ryc. 4. Stanowiska lęgowe derkacza na powierzchni Kosienice (7,2 km²) w 1997

Zmiany liczebności derkacza na powierzchni około 130 ha pól i łąk w okolicach miejscowości Kosienice przedstawiono na ryc. 5. W latach 1993-94 zanotowano jego najwyższą liczebność 6-7 samców. W kolejnych dwóch latach liczebność spadła do 4 i 2 samców, a w 1997 wzrosła do 7 ptaków. Poszczególne ptaki odzywały się z tych samych miejsc przez wiele lat z rzędu. Ma to uzasadnienie, bowiem w silnie przekształconym krajobrazie derkacz zajmuje większość potencjalnych miejsc lęgowych.

Ryc. 5. Zmiany liczebność derkacza na powierzchni 130 ha w okolicach wsi Kosienice w latach 1988-1997

Dyskusja

W krajobrazie rolniczym okolic Przemyśla przepiórka występowała w latach 1996-97 przeciętnie 2-3 krotne liczniej niż derkacz. Na podstawie przeprowadzonych liczeń można wnioskować, iż na tym terenie jej zagęszczenie wynosi od 2-4 samców/km².

Natomiast derkacz występuje obecnie jedynie na łąkach w dolinach potoków i rzek w zagęszczeniu 1-2 samce/km². Tylko lokalnie zagęszczenia mogą być nieco wyższe. Niewątpliwie najbardziej optymalnymi siedliskami są obecnie użytkowane kośnie łąki w dolinach potoków na Pogórzu Przemyskim, gdzie zagęszczenia mogą wynosić do 3-5 samców/km², np. w dolinie Jamnianki stwierdzono w 1997 25-30 odzywających się samców (ok. 3,5 km² terenu) (inf. C. Ćwikowski, P. Kunysz). Natomiast na dużych połaciach pól uprawnych doliny Sanu i Progu Lessowego praktycznie nie występuje.

Derkacz na łąkach w dolinach rzek Polski występuje jeszcze dość licznie, przewyższając znacznie liczebnie przepiórki. Np. w latach 80. na łąkach Pobrzeża Pomorskiego Górski (1982) stwierdził zagęszczenie do 3 p/km², w dolinie Biebrzy do 7 p/km² (Dyrcz *et al.* 1984), w dolinie górnej Narwi 4,9 p/km² (Pugacewicz 1995). Na tych samych terenach przepiórkę stwierdzono tylko na kilku-kilkunastu stanowiskach.

Na uwagę zwraca bardzo wysokie zagęszczenie derkacza notowane w 1988 w okolicach Kosienic pod Przemyślem (Hordowski 1994). Jako, że późniejsze wyniki były znacznie niższe, sugerowało to możliwość błędu w liczeniach. Postanowiono zweryfikować ówczesne wyniki odrzucając dane pochodzące z dni między 20 a 25 V 1988. W tym czasie mogła trwać jeszcze wędrówka. Do określenia przyjęto tylko wyniki z 3 liczeń przeprowadzonych w pierwszej połowie czerwca. Po weryfikacji ustalono liczebność na 20-24 odzywające się samce, co daje zagęszczenie około 17 samców/km². Mimo prawie dwukrotnego zmniejszenia się zagęszczenia uzyskane wyniki są bardzo wysokie, ale badany teren był niewielki powierzchniowo i obejmował środowiska bardzo optymalne w krajobrazie rolniczym Progu Lessowego. Liczebność ptaków była wówczas tak duża, iż regularnie odzywające się dwa samce notowano w odległości 15-20 m od siebie. W późniejszych latach nie stwierdzono takich przypadków.

Literatura

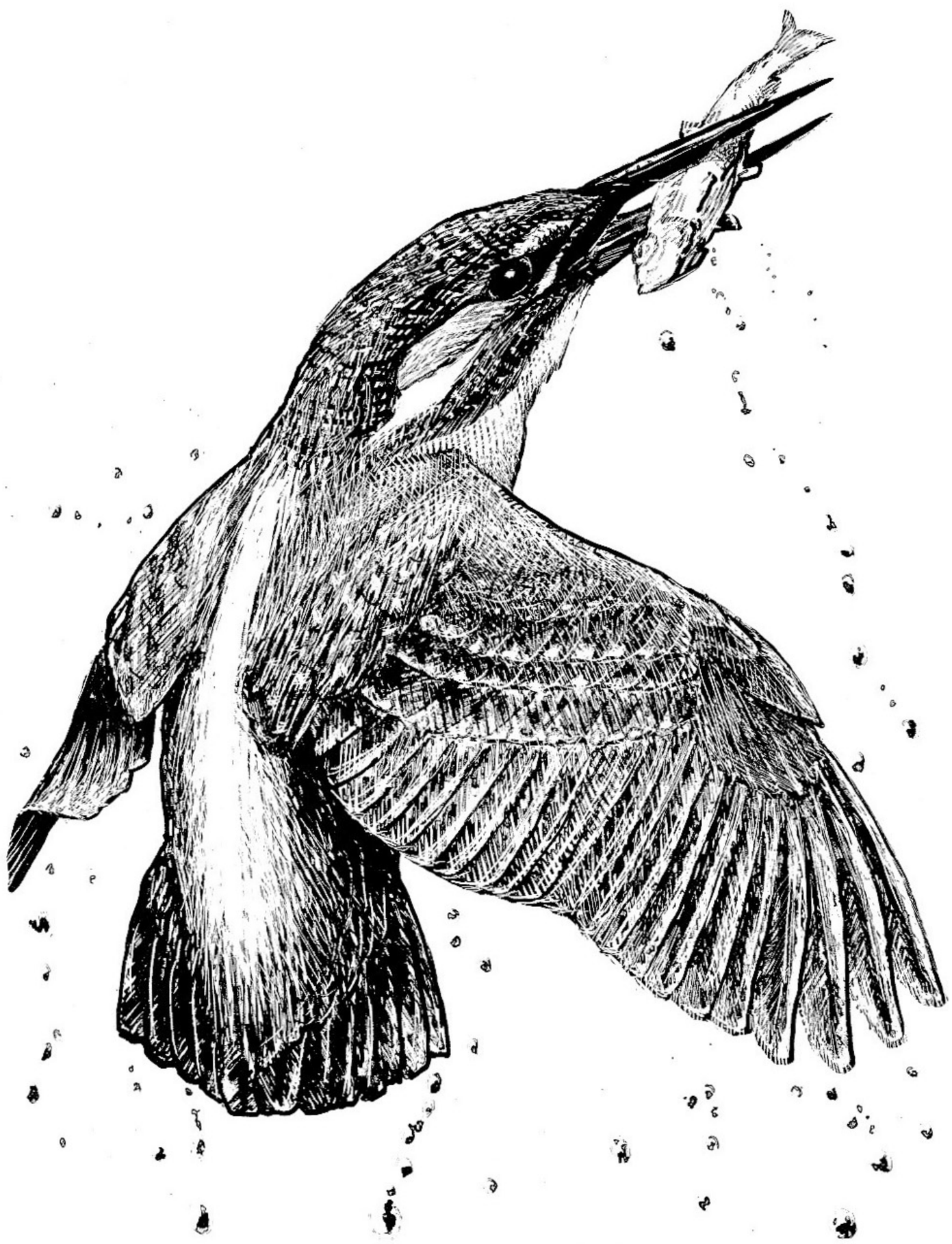
Dyrcz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. 1991. *Ptaki Śląska monografia faunistyczna*. Zakł. Ekol. Ptaków, Wrocław.

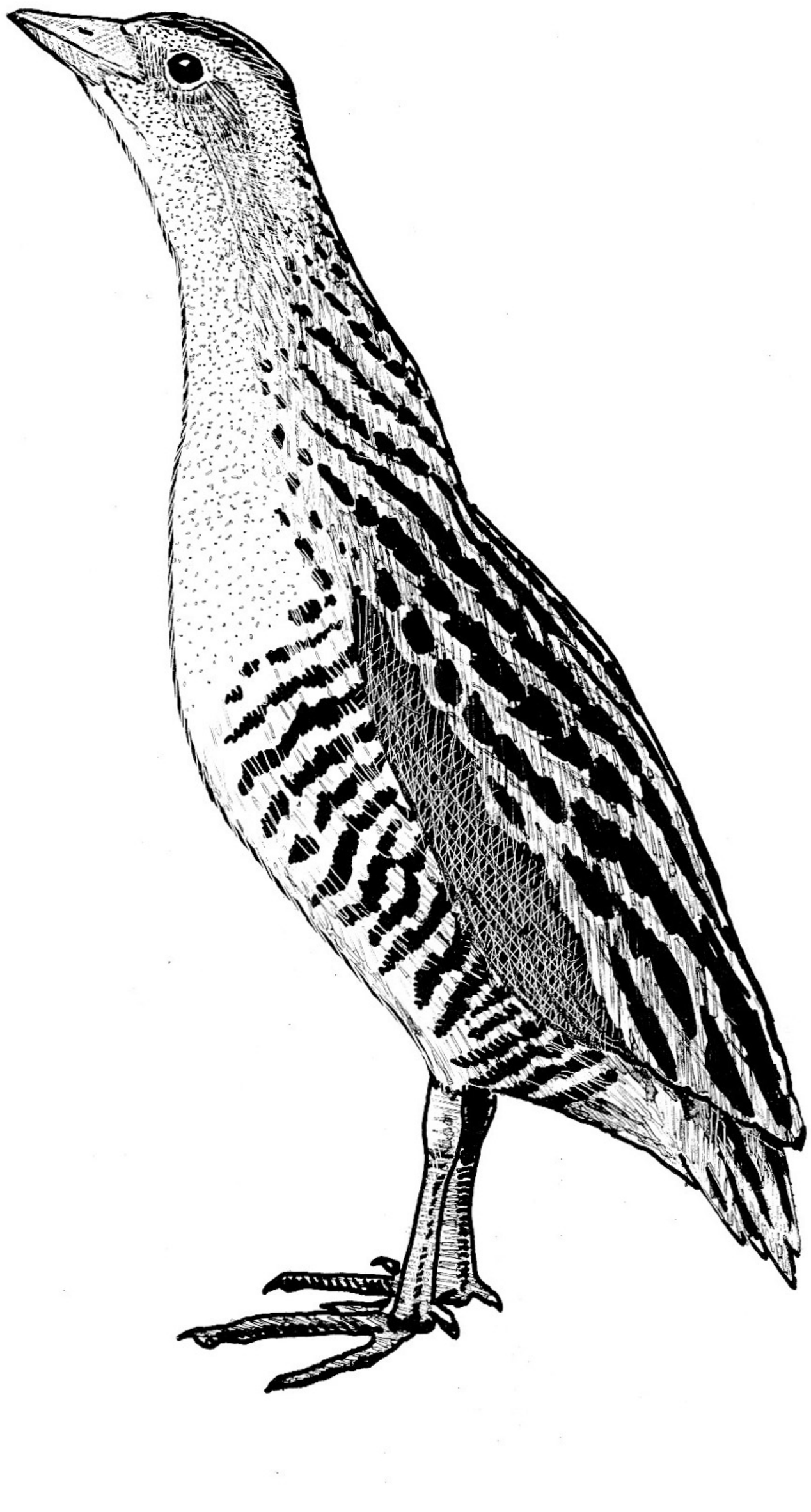
Hordowski J., Czernicki M. 1997. *Awifauna lęgowa na powierzchni Wielkie Błonia w dolinie środkowego Sanu*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 65-78.

Szafer W., Zarzycki K. 1977. *Szata roślinna Polski*. PWN, Warszawa.

Tucker G.M., Heath M.F. 1994. *Birds in Europe: their conservation status*. Cambridge, UK BirdLife International.

Walasz K., Mielczarek P. 1992. *Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985-1991*. Biologia Silesiae, Wrocław.

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 107-111.

Mariusz Czernicki

Zmiany zgrupowania ptaków zimujących w Arboretum Bolestraszyce w latach 1994–97

Wstęp

Wstępne wyniki dotyczące awifauny zimującej Arboretum Bolestraszyce opublikowane zostały w osobnym doniesieniu (Czernicki 1995). Obecna praca jest kontynuacją przyjętych wówczas założeń tematycznych, tj. określenie składu gatunkowego oraz liczebności zimujących ptaków. Ponadto praca zawiera próbę oceny zmian jakie zaszły na przestrzeniu 3 lat.

Na Ziemi Przemyskiej podobne badania prowadzone były na obszarze Parku Zamkowego w Przemyślu i w Krasiczynie (Kunysz 1995, 1996).

Teren badań

Badaniami objęto historyczną część Arboretum. Powierzchnia badań według geobotanicznego podziału woj. przemyskiego leży na skraju Bezleśnego Progu Lessowego, w odległości 7 km na północ od Przemyśla.

Arboretum Bolestraszyce (historyczna część), o powierzchni 9,58 ha, położone jest na dwóch tarasach połączonych stromą skarpą. W drzewostanie górnego tarasu dominują stare lipy, kasztanowce, jesiony, klony, świerki, żywotniki oraz aleja grabowa i leszczynowa. W ostatnich 25 latach wprowadzono szereg gatunków dendroflory, zarówno rodzime jak i obcego pochodzenia. W różnych formach i odmianach

dominują cisy, jałowce, żywotniki, ponadto świerki, jodły, daglezje i cyprysiki. Skarpa porośnięta jest robinią akacjową, w podszyciu występują cisy oraz krzewy liściaste.

Na dolnym tarasie dominują rodzime topole białe i olsze szare. Niewielkie zadrzewienie tworzy topola osika. W centralnej części rozciągają się łąki kwietne. Od strony wschodniej usytuowane są dwa stawy. Park otoczony jest zwartymi i gęstymi szpalerami z świerka pospolitego, żywotnika i cisa.

Metodyka

Liczenia prowadzono od początku grudnia do końca lutego w ciągu trzech kolejnych zim 1994/95, 1995/96, 1996/97. W pierwszym sezonie na obszarze historycznej części ogrodu przeprowadzono 12 liczeń, co 6 dni, w następnych po 4 całościowe kontrole. Ponadto wykorzystano szereg obserwacji obejmujących poszczególne fragmenty ogrodu, a także struktury koczujących tu stad. Wielokrotnie śledzono stada mieszane celem określenia zasięgu żerowania. Dodatkowo w zimie 1996/97 wykonano 4 liczenia w okolicy Arboretum w celu wykrycia sąsiadujących stad mieszanych. Czas jednej kontroli obejmującej Arboretum trwał 1,5–2,5 godziny.

Rejestrowano wszystkie stada mieszane, jednogatunkowe oraz pojedyncze osobniki. Notowano ich liczebność, skład, kierunek przemieszczania i zasięg żerowania.

Liczebność puszczyka oceniono na podstawie ptaków odzywających się nocą. Natomiast sowy uszate liczono w ciągu dnia, przesiadujące w szpalerach świerkowych i alei leszczynowej.

Wyniki badań

Na terenie historycznego Arboretum w ciągu trzech sezonów stwierdzono łącznie 41 gatunków ptaków; w poszczególnych zimach stwierdzono 1994/95 – 32 gatunki, w zagęszczeniu 143,6 os./10 ha/liczenie; 1995/96 – 36 gatunków w zagęszczeniu 170,3 os./10 ha/liczenie i 1996/97 – 26 gatunków w zagęszczeniu 132,4 os./10 ha/liczenie (tab. 1).

Na podstawie obserwacji wydzielono trzy grupy ptaków:

- stale zimujące;
- regularnie zalatujące;
- sporadyczne.

Tab. 1. Liczebność (os./10 ha/liczenie) i dominacja (%) ptaków zimujących na terenie Arboretum Bolestraszyce (9,58 ha) w latach 1994–1997

Gatunek	1994/95	1995/96	1996/97	x	%
Corvus frugilegus	35,7	28,9	33,4	33,9	23,0
Asio otus	21,1	22,9	21,5	24,5	13,8
Parus major	20,4	11,4	14,3	17,4	11,8
Passer domesticus	16,0	13,3	1,0	12,5	8,5
Corvus monedula	9,8	9,3	7,3	9,2	6,2
Turdus merula	7,8	10,6	2,6	6,7	4,6
Pyrrhula pyrrhula	5,2	8,8	8,3	6,7	4,6
Parus caeruleus	3,5	1,8	1,5	2,8	1,9
Sitta europaea	3,1	3,6	3,3	3,3	2,2
Parus palustris/montanus	2,8	0,5	2,8	2,4	1,6
Passer montanus	2,8	0,7	–	1,9	1,3
Garrulus glandarius	2,6	1,8	1,0	2,2	1,5
Turdus pilaris	2,2	1,5	7,0	3,1	2,1
Strix aluco	2,0	2,0	2,0	2,0	1,4
Certhia sp.	1,4	1,0	–	1,1	0,7
Pica pica	1,4	2,8	1,0	1,5	1,0
Streptopelia decaocto	1,3	0,5	0,5	1,0	0,7
Troglodytes troglodytes	1,0	1,0	0,5	0,9	0,6
Dendrocopos medius	0,8	1,3	0,5	0,9	0,6
Corvus corax	0,5	0,5	0,2	0,5	0,3
Carduelis carduelis	0,5	3,1	6,5	2,2	1,5
Dendrocopos major	0,4	–	1,0	0,5	0,3
Erithacus rubecula	0,3	1,0	0,5	0,5	0,3
Regulus regulus	0,3	1,8	–	0,5	0,3
Dendrocopos syriacus	0,2	–	–	0,1	0,1
Carduelis chloris	0,2	–	–	0,1	0,1
Accipiter gentilis	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1
Buteo buteo	+	0,7	0,2	0,3	0,2
Buteo lagopus	+	0,2	–	0,1	0,1
Fringilla coelebs	+	2,3	–	0,5	0,3
Emberiza citrinella	+	–	–	+	+
Carduelis spinus	–	19,0	3,9	4,6	3,1
Parus ater	–	2,6	0,2	0,6	0,4
Coccothraustes coccothraustes	–	1,0	–	0,2	0,1
Turdus iliacus	–	1,0	–	0,2	0,1
Fringilla montifringilla	–	5,2	–	1,0	0,7
Perdix perdix	–	5,2	–	1,0	0,7
Carduelis flammea	–	–	13,0	2,6	1,7
Picus canus	–	+	–	+	+
Accipiter nisus	–	+	–	+	+
Phasianus colchicus	–	+	–	+	+
Razem	143,6	170,3	132,4		100,0

Do gatunków stale zimujących zaliczono te dla których powierzchnia parku była miejscem ich stałego żerowania lub nocowania. Do najliczniejszych należały: sowa uszata 1994/95 - 21,1, 1995/96 - 22,9 i 1996/97 20,3 os./10 ha/liczenie; bogatka odpowiednio 20,4 11,4 i 14,3; wróbel 16,0, 13,3, 1,0 oraz kos 7,8 i 10,6 i 2,6 os./10 ha/liczenie.

Stwierdzono znaczny spadek liczebności wróbla W 1994/95 obserwowano 6–22 ptaków, natomiast zimą 1996/97 tylko 1–2 osobniki. Spowodowane to zostało prawdopodobnie przemieszczaniem się ptaków do sąsiadujących gospodarstw, gdzie dostęp do pokarmu był znacznie łatwiejszy. Nastąpił również spadek liczby zimujących kosów z 8-12 do około 5 ptaków, co być może było wynikiem dwóch ostatnich ostrych zim. Liczebność modraszki, kowalika, puszczyka, rudzika, strzyżyka oraz sikory uboga/czarnogłówka nie ulegało większym wahaniom. W ostatnim sezonie 1996/97 nie stwierdzono pełzaczy i mazurków.

Tab. 2. Średnia liczebność poszczególnych gatunków ptaków w stadzie mieszanym na terenie historycznej części Arboretum Bolestraszyce w kolejnych zimach

Gatunek	1994/95	1995/96	1996/97
Parus major	19,5	11,0	13,7
Parus caeruleus	3,4	1,7	1,5
Sitta europaea	3,0	3,5	3,2
Parus palustris/montanus	2,7	0,5	2,7
Certhia sp.	1,5	1,0	-
Dendrocopos medius	0,8	1,2	0,5
Dendrocopos major	0,4	-	1,0
Dendrocopos syriacus	0,2	-	-
Przeciętna wielkość stada	31,5	18,9	22,6

Do gatunków regularnie zalatujących, dla których obszar badań był fragmentem ich terenów żerowiskowych należały: dzięcioły, gil, sójka, kwiczoł, czeczotka, czyżyk, kawka i gawron. Czeczotka pojawiła się tylko w zimie 1996/97 w stadach 5–25 osobników, które żerowały na brzozach. Naloty gawrona i kawki, w stadach do 200 ptaków, następowały w chwili ich przelotu na właściwe żerowiska. W 1994/95 kilkakrotnie obserwowano jednego dzięcioła białoszyjego – nie stwierdzony w pozostałych latach. Zimą 1995/96 i 1996/97 regularnie pojawiały się czyżyki w stadach 5–35 ptaków.

Do gatunków sporadycznie zalatujących zaliczono kruka, dzwońce, szczygła, ziębę, jera, trznadla, jastrzębia, krogulca, myszołowa zwyczaj-

nego i włochatego, sosnówkę, grubodzioba, dzięcioła zielonego, drozdzika, sosnówkę, bażanta i kuropatwę.

Sikory wraz z pełzaczami i kowalikami tworzyły stado mieszane, które w ciągu dnia wielokrotnie przemieszczało się po obszarze historycznej części ogrodu. Często stado powiększało się o dzięcioły (średni, duży, białoszyi) dolatujące na jego trasie żerowiskowej. Niejednokrotnie dochodziło do zmiany liczebności stada z powodu łączenia się z ptakami pochodzącymi z grup żerujących poza powierzchnią, jak do jego rozproszenia stada co było wynikiem, np. ocieplenia. Największą liczebność stada mieszanego zanotowano w zimie 1994/95 – przeciętnie 32 ptaki (18-22 ptaki). W następnych sezonach 1995/96 i 1996/97 liczebność spadła i wynosiła odpowiednio 19 ptaków (14-22) i 23 ptaki (19-29). Być może miało to związek z dwoma ostatnimi długotrwałymi zimami. Wystąpiły wówczas wielodniowe okresy z temperaturą poniżej 20°C, a pokrywa śniegowa niejednokrotnie przekraczała 50 cm.

Literatura

Czernicki M. 1995. *Wstępne wyniki badań awifauny zimującej Arboretum Bolestraszyce (1994/95).* Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 11-15.

Kunysz P. 1995. *Zimowe zgrupowanie ptaków parku zamkowego w Przemyślu 1994/95.* Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 23-25.

Kunysz 1996. *Zimowe zgrupowanie ptaków parku w Krasiczynie 1995/96.* Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 55-57.

T.C

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 113-114.

Maciej Skowroński

Uzupełnienia do wykazu gatunków ptaków obserwowanych w dolinie Sanu pod Sanokiem

Wstęp

W IV numerze *Badań nad Ornitofauną Ziemi Przemyskiej* opublikowano wstępne wyniki badań nad awifauną doliny Sanu pod Sanokiem (Skowroński 1996). Kontynuacja prac przyniosła wzrost o 14 liczby obserwowanych gatunków ptaków; 8 to gatunki przelotne lub zalatujące, 5 prawdopodobnie lęgowe, 2 gatunki jako lęgowe. Efektem pięcioletnich obserwacji jest wykaz obejmujący obecnie 127 gatunków, w tym 68 lęgowych, 18 prawdopodobnie lęgowych, pozostałe to gatunki przelotne i zalatujące.

Optymistyczny jest fakt zatwierdzenia rezerwatów „Polanki" i „Dyrbek" w Górach Słonnych. Torfowiska niskie „Ług" i starorzecze Sanu „Sanisko" w Bykowcach zostały uznane za użytki ekologiczne. W wyniku ciągłych protestów składowisko odpadów gumowych powyżej starorzecza zostanie zamknięte w 2000 roku.

Dziękuję mojej siostrze Agacie Skowrońskiej za pomoc w pracy terenowej.

Wykaz gatunków

Gatunki przelotne

Nur czarnoszyi (*Gavia arctica*). 15 XII 1996 - 1 *ad.* na Sanie w Łukawicy.

Zausznik (*Podiceps nigricollis*). 31 XII 1996, 1, 18, 19, 26 I 1997 - 1 ptak na Sanie w Sanoku.

Kormoran (*Phalacrocorax carbo*). 15 XII 1996 1 *ad.* przy ujęciu wody w Zasławiu.

Kwokacz (*Tringa nebularia*). 19 i 20 IV 1997 - 1 żerujący osobnik na śródpolnych rozlewiskach w Bykowcach.

Drozd obrożony (*Turdus torquatus*). Od 1 do 4 ptaków obserwowano w IV 1997 wśród zabudowań wsi Bykowce.

Droździk (*Turdus iliacus*). 20 IV 1997 6 ptaków w olsie na „Sanowisku" w Bykowcach.

Czeczotka (*Carduelis flammea*). 20 IV 1997 - 3 samce i 6 samic na torfowisku niskim „Ług" w Bykowcach.

Gatunki prawdopodobnie lęgowe

Puszczyk uralski (*Strix uralensis*). 10 XI, 28 XII 1996, 18 I, 5 II 1997 – 1 *ad.* w paśmie górskim Granicka (579 m npm) i terenach przyległych do wsi Bykowce.

Muchołówka żałobna (*Ficedula hypoleuca*). 23 VI 1997 - samiec pod Bykowcami.

Mazurek (*Passer montanus*). 11 V 1997 - para ptaków nad Sanem koło Międzybrodzia.

Dziwonia (*Carpodacus erythrinus*). 26 V, 15 VI 1997 - 1 samiec pod Bykowcami.

Ortolan (*Emberiza hortulana*). 24 VI i 19 VIII 1997 - samiec w dolinie Sanu pod Bykowcami.

Gatunki lęgowe

Gajówka (*Sylvia borin*) i cierniówka (*Sylvia communis*) - pod Bykowcami.

Literatura

Skowroński M. 1996. *Ptaki doliny Sanu między Sanokiem a Leskiem oraz przyległego pasma Gór Słonnych*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 21-28.

Badania nad ornitofauną
Ziemi Przemyskiej. 1997 (5); 115-133.

Józef Hordowski

Bibliografia ornitologiczna południowo-wschodniej Polski

Wstęp

Przedstawiona poniżej bibliografia ornitologiczna jest pierwszą publikacją dotyczącą terenu południowo-wschodniej Polski; województw przemyskiego, krośnieńskiego i części rzeszowskiego. Geograficznie obszar ten obejmuje całe Karpaty Wschodnie wraz z jego przedpolem, tj. Kotliną Sandomierską.

Praca zawiera 245 pozycji. Zasadą było uwzględnianie wszelkich, nawet niewielkich, ale oryginalnych wzmianek o charakterze ornitologicznym. Nie brano pod uwagę artykułów prasowych oraz periodyków popularnonaukowych, ani popularnych przewodników do rozpoznawania ptaków.

Skróty tytułów czasopism przyjęto za pracą Borowiec i Wanat (1989).

Spis alfabetyczny według autorów

1. Bednorz J. 1974. *Bocian czarny, Ciconia nigra (L.) w Polsce*. Ochr. Przyr. 39: 201–243.
2. Bednorz J., Bogucki Z. 1967. *Materiały do awifauny Polski. Charadrius dubius, Turdus torquatus, Ficedula albicollis, Ficedula parva, Motacilla alba, Motacilla cinerea*. Acta Orn. 10, 2: 29, 35, 36.
3. Bętkowski W. 1963. *Osobliwości przyrody w powiecie sanockim*. Rocz. Sanocki, s. 365–402.

4. Bocheński Z. 1977. *The breeding birds of the Polish Carpathians (preliminary report)*. Pol. Ecol. Stud. 3, 4: 329–332.

5. Bocheński Z. 1992. *Płochacz halny Prunella collaris*. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), s. 220–221. PWRiL, Warszawa.

6. Bocheński Z. 1993. *Catalogue of fossil and subfossil birds of Poland*. Acta Zool. Cracov. 36: 329–460.

7. Bocheński Z. 1996. *Ptaki kopalne*. Kraków.

8. Borowiec M., Borowiec L. 1979. *Niektóre gatunki ptaków obserwowane we wrześniu 1977 roku w Bieszczadach*. Not. Orn. 20, 1–4: 47–49.

9. Borowski S. 1968. *Rozmieszczenie ptaków w niektórych środowiskach Bieszczadów Zachodnich*. Not. Orn. 9: 27–30.

10. Brunicki J. 1889. *Ptaki spostrzegane w okolicy Stryja*. Spraw. Kom. Fizyogr. 23, 2: 119–128, Kraków.

11. Busse P. 1968. *Trznadel trzypręgowy, Emberiza rustica Pall. w Polsce*. Not. Orn. 9, 1–2: 24–26.

12. Cais L. 1963. *Badania nad składem pokarmu kilku gatunków sów*. Zesz. Nauk. Uniw. A. Mickiewicza, Biol. 4: 3–21. Poznań.

13. Cais L. 1963. *Materiały do fauny ssaków województwa rzeszowskiego*. Zesz. Nauk. Uniw. A. Mickiewicza, Biol. 4: 22–40. Poznań.

14. Cais L. 1965. *Niektóre gatunki ptaków obserwowane na wschodnim odcinku polskiej części Karpat w latach 1958–1964*. Acta Orn. 9, 3: 143–150.

15. Cichoń M., Przybyło R., Zając T. 1995. *Awifauna Otrytu, doliny Sanu i terenów przyległych*. Ochr. Przyr. 52: 195–206.

16. Cichoń M., Zając T. 1991. *Avifauna of Bieszczady National Park (SE Poland) in 1987 and 1988 – quantitative and qualitative data*. Acta Zool. Cracov. 34, 2: 497–517.

17. Ciosek E., Ciosek J. 1984. *Drobne obserwacje faunistyczne: płatkonóg szydłodzioby (Phalaropus lobatus), mewa pospolita (Larus canus)*. Not. Orn. 25, 1-4: 73.

18. Ciosek J. 1981. *Drobne obserwacje faunistyczne: ogorzałka (Aythya marila), orzełek włochaty (Hieraaetus pennatus), błotniak zbożowy (Circus aeruginosus), rycyk (Limosa limosa), rybitwa białoskrzydła (Chlidonis leucopterus)*. Not. Orn. 22, 3-4: 64-67.

19. Ciosek J. 1981. *Przypadki nietypowej budowy lub lokalizacji gniazd: bocian biały (Ciconia ciconia), czajka (Vanellus vanellus), szpak (Sturnus vulgaris), sroka (Pica pica), wróbel (Passer domesticus)*. Not. Orn. 22, 3-4: 72-75.

20. Ciosek J. 1981. *Zimowe obserwacje osobników wykazujących cechy zachodniego podgatunku raniuszka (Aegithalos caudatus europaeus) koło Rzeszowa*. Not. Orn. 22, 3-4: 61-62.

21. Ciosek J. 1984. *Drobne obserwacje faunistyczne: brodziec piskliwy (Tringa hypoleucos)*. Not. Orn. 25, 1-4: 72.

22. Ciosek J. 1986. *Kolejna obserwacja pliszki cytrynowej (Motacilla citreola) w Polsce*. Not. Orn. 27: 100.

23. Ciosek J. 1986. *Pierwsze stwierdzenie cyranki modroskrzydłej (Anas discros) w Polsce*. Not. Orn. 27, 1–2: 84–85.

24. Ciosek J. 1996. *Lęgi sierpówki (Streptopelia decaocto) wewnątrz budynku*. Orlik, 20: 7.

25. Ciosek J. 1997. *Lęg krzyżówki (Anas platyrhynchos) w gnieździe sroki*. Orlik, 23: 13.

26. Ciosek J., Surman K. 1997. *Zimowanie skowronka polnego (Alauda arvensis)*. Orlik, 23: 18.

27. Ciosek J., Tomiałojć L. 1982. *Dzięcioł syryjski, Dendrocopos syriacus (Hempr. et Ehrehb.) ptakiem lęgowym w Polsce*. Prz. Zool. 26, 1: 101–109.

28. Czernecki W. 1971. *Flora i fauna powiatu lubaczowskiego*. Rocz. Ziemi Lubaczowskiej, 2: 41-55.

29. Czernicki M. 1995. *Wstępne wyniki badań nad zimującą awifauną Arboretum Bolestraszyce (1994/95)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 11–15.

30. Czerwiński B. 1997. *Drapieżnictwo dzięcioła dużego (Dendrocopos major) względem lęgu zaganiacza (Hippolais icterina)*. Orlik, 21: 17-18.

31. Ćwikowska B., Ćwikowski C. 1996. *Zagęszczenie lęgowe gąsiorka (Lanius collurio) w Górach Sanocko–Turczańskich*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 81–84.

32. Ćwikowski C. 1995. *Gniazdowanie orła przedniego (Aquila chrysaetos) w Górach Sanocko–Turczańskich w latach 1994–1995*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 27–31.

33. Ćwikowski C. 1995. *Ptaki Bieszczadów Zachodnich i Gór Sanocko–Turczańskich (1980–1995)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 41–56.

34. Ćwikowski C. 1995. *Ptaki doliny potoku Stebnik i terenów sąsiednich (Park Krajobrazowy Gór Słonnych)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 57–70.

35. Ćwikowski C. 1996. *Bocian biały Ciconia ciconia we wschodniej części Bieszczadów Zachodnich i Gór Sanocko–Turczańskich w latach 1980–1995*. Chroń. Przyr. Ojcz. 52, 1: 77–83.

36. Ćwikowski C. 1996. *Ptaki stawów rybnych w Posadzie Leskiej*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 5–20.

37. Ćwikowski C. 1996. *Sowy Strigiformes Bieszczadów Zachodnich i Gór Sanocko–Turczańskich*. Chroń. Przyr. Ojcz. 52, 6: 41–57.

38. Ćwikowski C. 1997. *Stwierdzenia martwych i okaleczonych sów oraz ptaków drapieżnych na obszarze województwa krośnieńskiego*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 57-64.

39. Ćwikowski C., Mołodyński G. 1995. *Breeding of the Golden Eagle (Aquila chrysaetos) in the Polish Part of the Sanocko–Turczańskie Mountains*. Berkut, 4, 1–2: 31–33.

40. Desselberger J. 1963. *Materiały do awifauny Polski II. Aquila clanga*. Acta Orn. 7: 256.

41. Dobrowolski K.A. 1970. *Występowanie rybitwy wielkodziobej, Hydroprogne caspia (Pall.) w Polsce w okresie ubiegłych 150 lat*. Acta Orn. 12, 6: 209–228.

42. Dobrowolski K.A., Nowak E. 1965. *Występowanie remiza, Remiz pendulinus (L.) w Polsce*. Acta Orn. 9: 77–119.

43. Dobrowolski K.A., Pielowski Z., Pinowski J., Wasilewski A. 1962. *Das Vorkommen des Kolkraben (Corvus c. corax L.) in Polen im Zusamenhang mit seien Areals und Quantitatsveranderungen in Mitteleuropa*. Ekol. Pol. A, 10, 14: 375–456.

44. Domaniewski J. 1913. *Przyczynek do geograficznego rozmieszczenia rodzaju Sitta L.* Spraw. z pos. Tow. Nauk. Warszawskiego.

45. Domaniewski J. 1913. *Ptaki Ordynacji Zamojskiej w gub. Lubelskiej*. Pam. Fizjogr. 21: 95–17

46. Domaniewski J. 1916. *Krytyczny przegląd awifauny Galicji. Cz. I. Passeriformes*. Pam. Fizyogr. Zoologia, 23, 2: 5–83. Warszawa.

47. Domaniewski J. 1925. *Przyczynek do znajomości dzięciołów palearktycznych*. Prace zoologiczne, 4: 2. Warszawa

48. Domaniewski J. 1933. *Materiały do rozmieszczenia głuszca (Tetrao urogallus Linn.) w Polsce*. Acta Orn. 1: 83–121.

49. Domaniewski J. 1933. *Sprawozdanie z działalności Stacji Badania Wędrówek Ptaków za rok 1931*. Acta Orn. 1, 1: 1–18.

50. Domaniewski J. 1933. *Sprawozdanie z działalności Stacji Badania Wędrówek Ptaków za rok 1932*. Acta Orn. 1, 5: 123–146.

51. Domaniewski J. 1934. *Sprawozdanie z działalności Stacji Badania Wędrówek Ptaków za rok 1934*. Acta Orn. 1, 11: 321–364.

52. Domaszewicz A., Kurek H. 1992. *Żołna – Merops apiaster*. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński). PWRiL, Warszawa.

53. Domaszewicz A., Lewartowski Z. 1985. *Przyczynek do znajomości awifauny okolic Krosna i Strzyżowa (woj. krośnieńskie i rzeszowskie)*. Acta Zool. Cracov. 29, 10: 219–228.

54. Domaszewicz A., Lewartowski Z. 1985. *Wyniki inwentaryzacji gniazd bociana białego w powiatach leżajskim i niskim oraz krośnieńskim i strzyżowskim w 1974 roku*. (w:) Z. Jakubiec (red.) *Populacja bociana białego Ciconia ciconia L. w Polsce. Część I. Liczebność i reprodukcja bociana białego, ustalone na podstawie kontroli terenowych i danych ankietowych*. 212–222. Kraków.

55. Domaszewicz A., Ruprecht A.L., Szwagrzak A. 1992. *Włochatka Aegolius funereus*. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), s. 206–208. PWRiL, Warszawa.

56. Dunajewski A. 1936. *Materiały do występowania czarnego bociana (Ciconia nigra L.) w Polsce*. Acta Orn. 2, 1: 1–26.

57. Dunajewski A. 1934. *Krajowe formy rodziny Turdidae*. Acta Orn. 1, 9: 275–301.

58. Dunajewski A. 1938. *Beitrag zur individuallen un geografischen Farben variation des Trauffliegefangers, Ficedula hypoleuca Pall*. Acta Orn. 2, 18: 413–429.

59. Dunajewski A. 1938. *Dwie nowe formy ptaków*. Acta Orn. 2, 10: 157–160.

60. Dunajewski A. 1938. *Zur Systematik de Rabenvogel (Corvidae)*. 2, 9: 145–156.

61. Dunajewski A., Rydzewski W. 1937. *O występowaniu niektórych gatunków ptaków w Polsce*. Acta Orn. 2, 3: 31–38.

62. Dyrcz A. 1963. *Materiały do awifauny Polski. Aquila chrysaetos*. Acta Orn. 7: 256.

63. Dyrcz A. 1964. *Materiały do awifauny Polski. Circaetus gallicus*. Acta Orn. 8: 293.

64. Dyrcz A. 1966. *Rozmieszczenie kolonii gawrona, Corvus frugilegus L., w Polsce*. Acta Orn. 9: 227–240.

65. Dyrcz A. 1967. *Kolonie lęgowe żołny, Merops apiaster L. w okolicach Przemyśla*. Acta Orn. 10: 41–45.

66. Dyrcz A. 1989. *Tereny ważne dla ornitologii i ochrony ptaków w Polsce.* Prz. Zool. 33, 3: 417–437.

67. Dyrcz A. 1992. *Gadożer Circaetus gallicus.* s. 137–138; *Kania rdzawa Milvus milvus* s. 118–120; *Pustułeczka Falco naumanni* s. 145–146; *Rybitwa białowąsa Chlidonias hybridus* s. 188–189 (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), PWRiL, Warszawa.

68. Dzieduszycki W. 1876. *Nasze zwierzęta kręgowe, stałe i wędrowne.* Pam. II Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich we Lwowie.

69. Dzieduszycki W. 1880. *Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Ptaki.* Lwów.

70. Dzieduszycki W. 1895. *Przewodnik po Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie.* Lwów.

71. Dzieduszycki W. 1896. *Fuhrer durch das graflich Dzieduszyckische Museum in Lemberg.* Lemberg.

72. Dzieduszycki W. 1907. *Przewodnik po Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie.* Lwów.

73. Filipek M. 1991. *Czapla siwa Ardea cinerea, gatunek lęgowy w Bieszczadach.* Chroń. Przyr. Ojcz., 6: 87–89.

74. Filipek M. 1992. *Obserwacja sterniczki (Oxyura leucocephala) w Bieszczadach.* Not. Orn. 33, 1–2: 169–170.

75. Filipek M. 1994. *Przeloty i zimowanie ptaków wodnych na Jeziorze Myczkowskim w latach 1985–1991.* Chroń. Przyr. Ojcz., 50, 3–4: 43–51.

76. Filipek M. 1995. *Kolejna obserwacja kalandry białoskrzydłej (Melanocorypha leucoptera) w Polsce.* Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 89–90.

77. Fruziński B. 1966. *Cietrzew na Rzeszowszczyźnie.* Łow. Pol. 13: 6–7.

78. Fruziński B. 1966. *Rozmieszczenie i ekologia cietrzewia (Lyrurus tetrix L.) w województwie rzeszowskim.* PTPN, Pr. Kom. Nauk Rol. Leś. 21, 1: 93–116.

79. Gengler J. 1916. *Ornithologische Beobachtungen aus Osterreich-Schlesien, Ungarn und Galizien.* Verhandl. d. Ornith. Ges. Bayern, Munchen, 12, 4: 215–237.

80. Głowaciński Z. 1969. *Materiały do znajomości awifauny Bieszczadów Zachodnich.* Acta Zool. Cracov. 14, 13: 327–350.

81. Głowaciński Z. 1973. *Fauna kręgowców dolnego dorzecza Sanu i wskazania jej ochrony.* (w:) *Środowisko przyrodnicze dorzecza Sanu.* Tow. Przyj. Nauk, s. 133–155, Przemyśl.

82. Głowaciński Z. 1974. *Ekspansja muchołówki żałobnej Ficedula albicollis (Temm.) w Europie środkowej*. Prz. Zool. 18, 4: 471–484.

83. Głowaciński Z. 1992. *Sóweczka Glaucidium passerinum*. s. 198–200; *Puszczyk uralski Strix uralensis* s. 200–201; *Dzięcioł białogrzbiety Picoides leucotos*. s. 212–214. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), PWRiL, Warszawa.

84. Głowaciński Z. 1993. *Zróżnicowanie i problemy ochrony fauny kręgowców Bieszczadzkiego Parku Narodowego*. Rocz. Bieszcz. 2: 109–127.

85. Głowaciński Z. 1994. *Inwentarz gatunkowy i kategorie ochronne kręgowców polskiej części Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie" (oceny i propozycje wstępne)*. Rocz. Bieszcz. 3: 43–55.

86. Głowaciński Z., Profus P. 1997. *Lęgowe zespoły ptaków buczyny i olszynki nadpotokowej w Bieszczadzkim Parku Narodowym*. Rocz. Bieszcz. 5: 105–112.

87. Głowaciński Z., Profus P., Cygan-Sitko T. 1992. *Rozmieszczenie i stan populacji głuszca Tetra urogallus L. w Puszczy Solskiej i Lasach Janowskich*. Stud. Ośrod. Dok. Fizjogr. 20: 233–250.

88. Głowaciński Z., Profus P., Topiński P. 1992. *Głuszec Tetrao urogallus*. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), s. 150–154. PWRiL, Warszawa.

89. Głowaciński Z., Profus P., Wuczyński A. 1995. *Zarys awifauny Bieszczadzkiego Parku Narodowego i problemy jej ochrony*. Rocz. Bieszcz. 4: 259–263.

90. Głowaciński Z., Witkowski Z. 1969. *Fauna Bieszczadów Zachodnich i zagadnienia jej ochrony*. Ochr. Przyr. 34: 127–160.

91. Godyń Z. 1937. *O kilku rzadkich gatunkach ptaków w południowo-wschodniej Polsce w roku 1935*. Acta Orn. 2, 2: 27–30.

92. Godyń Z. 1938. *Rzadkie gatunki ptaków z rzędu Falconiformes obserwowane w latach 1920–1937 w południowo-wschodniej Polsce*. Acta Orn. 2, 8: 133–144.

93. Godyń Z. 1939. *Występowanie niektórych gatunków z rzędu Anseriformes i Ardeiformes w południowo-wschodnich okolicach Polski*. Acta Orn. 3, 3: 17–29.

94. Gotzman J. 1969. *Gnieżdżenie się nagórnika, Monticola saxatilis, w Bieszczadach*. Not. Orn. 10: 74–75.

95. Grabiński W. 1986. *Występowanie kobczyka (Falco vespertinus) w Polsce*. Not. Orn. 27, 3–4: 129–138.

96. Graczyk R. 1959. *Badania nad występowaniem i stanem ilościowym kosa (Turdus merula L.) w Polsce*. Ekol. Pol. 7, 3: 55–82.

97. Graczyk R., Kwiatkowska G., Lempaszek U. 1987. *Rozprzestrzenienie i liczebność głuszca (Tetrao urogallus L.) i cietrzewia (Lyrurus tetrix L.) w Polsce w latach 1977–1983*. Rocz. AR Poznań, Orn. Stos. 13: 69–82.

98. Grodziński W. 1956. *Świat roślin i zwierząt w Bieszczadach polskich*. Wierchy, 25: 168–175.

99. Grodziński W. 1957. *Materiały do fauny kręgowców Bieszczad Zachodnich*. Zesz. Nauk Uniw. Jagiell., Zool. 10, 1: 177–221.

100. Gromadzki M., Dyrcz A., Głowaciński Z., Wieloch M. 1994. *Ostoje ptaków w Polsce*. Biblio. Monitor. Środ. Gdańsk.

101. Gwiazda R. 1996. *Przyczynek do poznania liczebności i biologii pokarmowej gąsiorka (Lanius collurio) w południowej Polsce*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 85–87

102. Harmata W., Głowaciński Z. 1965. *Obserwacje siwerniaków, Anthus spinoletta (L.) i pokląskw, Saxicola rubetra (L.) na połoninach bieszczadzkich*. Not. Orn. 6: 73–74.

103. Hordowski J. 1989. *Gawron (Corvus frugilegus) w południowo-wschodniej części województwa przemyskiego*. Not. Orn. 30, 1–2: 21–36.

104. Hordowski J. 1989. *Pierwsze stwierdzenie kalandry czarnej Melanocorypha yeltoniensis na ziemiach polskich*. Not. Orn. 30, 3–4: 93–94.

105. Hordowski J. 1990. *Rozmieszczenie i liczebność bociana białego (Ciconia ciconia L.) w województwie przemyskim*. Rocz. Przem. 27: 291–303.

106. Hordowski J. 1991. *Rozmieszczenie i liczebność ptaków lęgowych w województwie przemyskim*. Zakł. Fizjogr. i Arbor. s. 1–80. Bolestraszyce

107. Hordowski J. 1992. *Ptaki Arboretum Bolestraszyce*. Arbor. Bolestr. 1: 131–133.

108. Hordowski J. 1993. *Uzupełnienia do listy gatunków ptaków obserwowanych na Ziemi Przemyskiej*. Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 139–144.

109. Hordowski J. 1993. *Zespoły lęgowe ptaków gniazdujących w zbiorowiskach leśnych i zaroślowych w okolicach Przemyśla*. Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 73–120.

110. Hordowski J. 1994. *Bocian biały (Ciconia ciconia) w gminach Medyka, Orły, Stubno i Żurawica (woj. przemyskie)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 111–121.

111. Hordowski J. 1994. *Lokalizacja gniazd oraz zagęszczenie sroki (Pica pica) w krajobrazie wiejskim południowo-wschodniej części Kotliny Sandomierskiej*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 103–109.

112. Hordowski J. 1994. *Ptaki lęgowe w krajobrazie wiejskim Progu Lessowego*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 43–73.

113. Hordowski J. 1994. *Występowanie myszołowa (Buteo buteo) i pustułki (Falco tinnunculus) w krajobrazie rolniczym gmin Orły i Żurawica (woj. przemyskie)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 129–134.

114. Hordowski J. 1994. *Zmiany w zespole ptaków Arboretum Bolestraszyce w latach 1987 i 1994*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 135–139.

115. Hordowski J. 1995. *Charakterystyka kuźni dzięcioła dużego (Dendrocopos major) w lasach mieszanych Pogórza Przemyskiego*. Not. Orn. 36, 3–4: 374–377.

116. Hordowski J. 1995. *Dynamika lęgowej populacji gawrona (Corvus frugilegus) na Ziemi Przemyskiej w latach 1963–1995*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 33–39.

117. Hordowski J. 1995. *Występowanie kląskawki (Saxicola torquata) w krajobrazie kulturowym nizinnej części Ziemi Przemyskiej*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 71–80.

118. Hordowski J. 1995. *Zimowe noclegowisko gawronów i kawek (Corvus frugilegus, C. monedula) w Przemyślu*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 17–21.

119. Hordowski J. 1995. *Znaczenie parków podworskich dla awifauny*. Arbor. Bolestr. 3: 77–79.

120. Hordowski J. 1996. *Badania ilościowe nad zimowaniem ptaków w lasach okolic Przemyśla*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 59–67

121. Hordowski J. 1996. *Inwentaryzacja gniazd bociana białego Ciconia ciconia na Ziemi Przemyskiej w latach 1994–1995*. Chroń. Przyr. Ojcz. 52, 2: 110–116.

122. Hordowski J. 1996. *Ptaki lęgowe odstojników ścieków w Siedliskach*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 29–34.

123. Hordowski J. 1996. *Struktura stad mieszanych zimujących w lasach iglastych i mieszanych Pogórza Przemyskiego*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 69–79.

124. Hordowski J. 1996. *Zagęszczenie gąsiorka (Lanius collurio) w krajobrazie rolniczym Progu Lessowego (woj. przemyskie)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 93–99

125. Hordowski J. 1996. *Zagęszczenie trznadla (Emberiza citrinella) w krajobrazie rolniczym Progu Lessowego (woj. przemyskie)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 47–54.

126. Hordowski J. 1997. *Awifauna lęgowa Progu Lessowego na powierzchni Dobkowice*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 79-96.

127. Hordowski J. 1997. *Występowanie przepiórki (Coturnix coturnix) i derkacza (Crex crex) w krajobrazie rolniczym regionu przemyskiego*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 99-105.

128. Hordowski J., Czernicki M. 1994. *Ptaki lęgowe starorzeczy w dolinie środkowego Sanu*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 75–89.

129. Hordowski J., Czernicki M. 1997. *Awifauna lęgowa na powierzchni Wielkie Błonia w dolinie środkowego Sanu*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 65-68.

130. Hordowski J., Kunysz P. 1990. *Ptaki Arboretum w Bolestraszycach pod Przemyślem*. Rocz. Przem. 27: 305–317.

131. Hordowski J., Kunysz P. 1991. *Ptaki Ziemi Przemyskiej*. Not. Orn. 32, 1–2: 5–90.

132. Hordowski J., Kunysz P. 1991. *Żołna Merops apiaster w okolicach Przemyśla*. Chroń. Przyr. Ojcz. 5: 62–67.

133. Hordowski J., Kunysz P. 1993. *Zespoły ptaków w parkach wiejskich okolic Przemyśla*. Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 5–43.

134. Hordowski J., Kurek H., Kunysz P. 1993. *Terminy przylotów niektórych gatunków ptaków w okolicach Przemyśla (1966–1992)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 129–137.

135. Jakubiec Z. 1978. *Wstępne wyniki badań ankietowych nad rozmieszczeniem i liczebnością bociana białego, Ciconia ciconia (L.) w Polsce, w 1974 r.* Prz. Zool. 22, 2: 180–183.

136. Jakubiec Z. 1985. *Liczebność i zagęszczenie bociana białego w Polsce w 1974*. (w:) Z. Jakubiec (red.) *Populacja bociana białego Ciconia ciconia L. w Polsce. Część I. Liczebność i reprodukcja bociana białego, ustalone na podstawie kontroli terenowych i danych ankietowych*. s. 233–245. Kraków.

137. Jakubiec Z. 1991. *Causes of breeding losses and adult mortality in White Stork Ciconia ciconia (L.) in Poland*. (w:) Z. Jakubiec (red.) *Population of White Stork Ciconia ciconia (L.) in Poland. Part II. Some aspects of the biology and ecology of White Stork*. Studia Naturae, ser. A 37: 107–124.

138. Jakubiec Z., Profus P., Szecówka J. 1986. *Zum Status des Weißstorch (Ciconia ciconia) in Polen*. Beih. Veroff. Naturschutz Land. Bad.-Wurtt. 43: 131–146.

139. Jamrozy G. 1988. *O pozyskaniu zwierząt przez myśliwych w regionie karpackim*. Prz. Zool. 32: 561–574.

140. Jamrozy G. 1991. *Występowanie głuszca Tetrao urogallus (L.), cietrzewia Tetrao tetrix (L.) i jarząbka Bonasia bonasia (L.) w polskich Karpatach.* Prz. Zool. 35, 3–4: 361–368.

141. Jamrozy G. 1992. *Odstrzał ptaków przez myśliwych w regionie karpackim*. Not. Orn. 33, 3–4: 267–274.

142. Jamrozy G. 1992. *Występowanie kuropatwy Perdix perdix (L.), bażanta Phasianus colchicus (L.) oraz przepiórki Coturnix coturnix (L.) w regionie karpackim*. Prz. Zool. 36, 1–4: 187–191.

143. Jerzak L. 1988. *Lokalizacja i sposób umieszczenia gniazd sroki (Pica pica) w Polsce na terenach pozamiejskich.* Not. Orn. 29, 1–2: 27–41

144. Józefik M. 1959. *Rzadkie gatunki ptaków w dorzeczu górnego i środkowego biegu Sanu*. Stresz. ref. ze Zjazdu Anat. i Zool. Kraków, s. 412–414.

145. Józefik M. 1960. *Modyfikacje południowo-zachodniej granicy zasięgu Erythrina erythrina erythrina (Pall.) na przestrzeni dwóch ostatnich dziesięcioleci*. Acta Orn. 5, 11: 307–324.

146. Józefik M. 1961. *O niektórych rzadszych gatunkach awifauny starorzecza w Hurku pod Przemyślem*. Acta Orn. 6, 3: 21–34.

147. Józefik M. 1961. *Zmiany w faunie Bieszczad*. Przyr. Polska, 5, 4: 2–3.

148. Józefik M. 1962. *Wpływ niektórych czynników środowiskowych na wielkość i rozmieszczenie kolonii brzegówek Riparia riparia (L.) na Sanie*. Acta Orn. 7, 3: 69–87.

149. Józefik M. 1969. *Zmiany w ornitofaunie Bieszczad pod wpływem czynników cywilizacyjnych ostatniego ćwierćwiecza*. Not. Orn. 10: 34–39.

150. Kania W. 1985. *Wyniki obrączkowania ptaków w Polsce. Wędrówki bocianów białych Ciconia ciconia*. Acta Orn. 21: 1–41.

151. Kania W., Rafiński J. 1964. *Materiały do awifauny Polski II. Monticola saxatilis*. Acta Orn. 8: 298.

152. Komisja Faunistyczna 1988–1994. *Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce 1985–1996. Raporty 2–12*. Not. Orn. 29: 53–65 i 135–149, 30: 57–71, 31: 67–85, 32: 125–141, 33: 111–121, 34: 347–358, 35: 157–170 i 331–346, 36: 343–358, 37: 301-317.

153. Krogulec J., Lewartowski Z. 1992. *Kraska Coracias garrulus*. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), s. 210–212. PWRiL, Warszawa.

154. Król W. 1992. *Orlik grubodzioby Aquila clanga* s. 129–131; *orlik krzykliwy Aquila pomarina,* s. 132–135; *orzeł przedni Aquila chrysaetos*. s. 125–128. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), PWRiL, Warszawa.

155. Krzemień M. 1979. *Mornel Charadrius morinellus w Bieszczadach.* Chroń. Przyr. Ojcz. 35, 4: 67–68.

156. Kulczycki A. 1964. *Występowanie niektórych gatunków ptaków w Bieszczadach w latach 1957–1963*. Acta Orn. 8, 7: 324–325.

157. Kulczycki A. 1966. *Ptaki Parku w Łańcucie*. Acta Zool. Cracov. 11, 11: 351–386.

158. Kulczycki A. 1973. *Nestling of the Members of the Corvidae in Poland.* Acta Zool. Cracov. 18: 583–666.

159. Kulczycki A.1964. *Badania nad składem pokarmu sów z Beskidu Niskiego*. Acta Zool. Cracov. 9: 529–560.

160. Kunysz P. 1994. *Awifauna lęgowa Parków Krajobrazowych: Pogórza Przemyskiego, Południowoworoztoczańskiego i Puszczy Solskiej*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 21–41.

161. Kunysz P. 1986. *Puszczyk uralski – odważny opiekun potomstwa.* Przyr. Polska, 5: 18.

162. Kunysz P. 1989. *Puszczyk uralski Strix uralensis w parku w Przemyślu.* Chroń. Przyr. Ojcz., 45, 3: 83–85.

163. Kunysz P. 1992. *Pierwsze stwierdzenie krogulca krótkonogiego (Accipiter brevipes) na ziemiach polskich.* Not. Orn. 33, 1–2: 157–159.

164. Kunysz P. 1993. *Awifauna lęgowa stawów rybnych w Starzawie (1982–1992)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 45–58.

165. Kunysz P. 1993. *Przyczynek do poznania biologii puszczyka uralskiego (Strix uralensis) w okolicach Przemyśla.* Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 145–148.

166. Kunysz P. 1993. *Występowanie puszczyka (Strix aluco) w Przemyślu.* Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 121–127.

167. Kunysz P. 1994. *Lokalizacja i sposób umieszczenia gniazd sroki (Pica pica) w Karpatach Wschodnich.* Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 95–102.

168. Kunysz P. 1994. *Ptaki lęgowe rezerwatu "Krępak"*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 123–127.

169. Kunysz P. 1994. *Występowanie orlika krzykliwego (Aquila pomarina) na Pogórzu Przemyskim w latach 1980–1994*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 91–94.

170. Kunysz P. 1994. *Występowanie ptaków drapieżnych w górskiej części Polski południowo–wschodniej w roku 1993*. Rocz. Przem. 29–30: 543–55.

171. Kunysz P. 1995. *Awifauna lęgowa projektowanego rezerwatu "Turnica"*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 85–88.

172. Kunysz P. 1995. *Obserwacja sępa płowego (Gyps fulvus) w Bieszczadach*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 90–91.

173. Kunysz P. 1995. *Zagęszczenie kląskawki (Saxicola torquata) na obszarze Pogórza Przemyskiego (1995)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 81–83.

174. Kunysz P. 1995. *Zimowanie ptaków drapieżnych pod Przemyślem zimą 1994/1995*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 5–9.

175. Kunysz P. 1995. *Zimowe zgrupowanie ptaków parku zamkowego w Przemyślu 1994/1995*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 23–25.

176. Kunysz P. 1996. *Wstępne dane dotyczące wędrówki niektórych gatunków ptaków drapieżnych pod Przemyślem*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 35–42.

177. Kunysz P. 1996. *Zagęszczenie gąsiorka (Lanius collurio) w dolinie rzeki Wiar (Pogórze Przemyskie)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 91–92

178. Kunysz P. 1996. *Zimowe zgrupowania ptaków parku w Krasiczynie 1995/1996*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 55–57

179. Kunysz P. 1997. *Tereny cenne faunistycznie na obszarze miasta Przemyśla. Stan fauny i propozycje ochrony*. Rocz. Przem. 33, 4: 109–126.

180. Kunysz P., Hordowski J. 1991. *Walory ornitologiczne Parku Krajobrazowego na Pogórzu Przemyskim*. Lub. Prz. Przyr., 2, 1: 39–46.

181. Kunysz P., Hordowski J. 1992. *Migration of water–and–marsh birds in the Valley of the Middle San (South–eastern Poland)*. Acta Zool. Cracov., 35, 2: 285–313.

182. Kunysz P., Kurek H. 1995. *Druga obserwacja pustułeczki (Falco naumanni) w okolicach Przemyśla*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 92.

183. Kunysz P., Kurek H. 1995. *Drugie stwierdzenie warzęchy (Platalea leucorodia) w województwie przemyskim*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 93.

184. Kunysz P., Kurek H. 1997. *Atlas ptaków lęgowych Przemyśla w latach 1993-1996*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 5-46.

185. Kurek H. 1967. *Kolonia lęgowa żołny Merops apiaster L. w Buszkowicach pod Przemyślem*. Acta Orn. 10, 9: 63–64.

186. Kurek H. 1967. *Materiały do awifauny Polski V. Merops apiaster, Prunella modularis, Lanius minor*. Acta Orn. 10, 9: 232–233.

187. Kurek H. 1968. *O naszej żołnie*. Przyr. Pol. 12, 3: 18.

188. Kurek H. 1974. *Albinotyczny dzwoniec (Carduelis chloris)*. Not. Orn. 15: 132.

189. Kurek H. 1974. *Gniazdowanie szpaka (Sturnus vulgaris) i wróbla (Passer domesticus) w norze żołny (Merops apiaster)*. Not. Orn. 15, 3–4: 132.

190. Kurek H. 1974. *Obserwacje rybitwy białowąsej (Chlidonias hybrida) w okolicy Przemyśla*. Not. Orn. 15, 3–4: 129–130.

191. Kurek H. 1977. *Czapla purpurowa (Ardea purpurea) w okolicy Przemyśla*. Not. Orn. 18, 1–2: 50.

192. Kurek H. 1977. *Gniazdowanie brzegówki (Riparia riparia) i mazurka (Passer montanus) w norze żołny (Merops apiaster)*. Not. Orn. 18, 1–2: 61–62.

193. Kurek H. 1977. *Lodówka (Clangula hyemalis) na Sanie w Przemyślu*. Not. Orn. 18, 1–2: 50.

194. Kurek H. 1979. *Obserwacje czapli nadobnej (Egretta garzetta) i ślepowrona (Nycticorax nycticorax)*. Not. Orn. 20, 1–4: 53.

195. Kurek H. 1984. *Drobne obserwacje faunistyczne – rybitwa białowąsa (Chlidonias hybrida)*. Not. Orn. 25, 3–4: 74.

196. Kurek H. 1984. *Dzięcioł syryjski (Dendrocopos syriacus) w dolinie Sanu*. Not. Orn. 25, 3–4: 65–68

197. Kurek H. 1984. *Jaskółka rudawa (Hirundo daurica) – nowy gatunek awifauny Polski*. Not. Orn. 25, 3–4: 55–57.

198. Kurek H. 1993. *Ptaki starorzecza Sanu w Hurku pod Przemyślem*. Bad. orn. Ziemi Przem. 1: 59–72.

199. Kurek H. 1994. *Przemyska populacja żołny (Merops apiaster) w latach 1965–1993*. Bad. orn. Ziemi Przem. 2: 5–20.

200. Kurek H. 1996. *Pliszka cytrynowa (Motacilla citreola) na Ziemi Przemyskiej*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 101–103

201. Kurek H., Kunysz P. 1984. *Drobne obserwacje faunistyczne – czapla nadobna (Egretta garzetta) i warzęcha (Platalea leucorodia)*. Not. Orn. 25, 4: 71.

202. Kurek H., Tomiałojć L. 1973. *Obserwacje czapli nadobnej (Egretta garzetta) w Rzeszowskiem*. Not. Orn. 14, 1–2: 43

203. Kuźniak S., Pugacewicz E. 1992. *Występowanie brodźca pławnego (Tringa stagnatilis) w Polsce*. Not. Orn. 33, 3–4: 227–240.

204. Kwiatkowski S. 1964. *Jesienny przelot żurawi i czarnych bocianów w Bieszczadach*. Chroń. Przyr. Ojcz. 20, 2: 33–34.

205. Lemczak M. 1970. *Materiały do awifauny Polski. VI. Ardea cinerea – czapla siwa*. Acta Orn. 12, 2: 26.

206. Lewartowski Z., Pugacewicz E. 1992. *Zielonka Porzana porzana.* (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), s. 156–157. PWRiL, Warszawa.

207. Lewartowski Z., Stawarczyk T., Winiecki A. 1986. *Występowanie ogorzałki Aythya marila, edredona Somateria mollissima, lodówki Clangula hyemalis, markaczki Melanitta nigra i uhli Melanitta fusca w głębi Polski.* Acta Orn. 22, 1: 51-92.

208. Lontkowski J., Jermaczek A. 1988. *Przeloty i zimowanie błotniaka zbożowego (Circus cyaneus) w Polsce.* Not. Orn. 29, 3–4: 11–121.

209. Manikowski S. 1967. *Materiały do awifauny Polski IV. Falco columbarius.* Acta Orn. 10: 29.

210. Manikowski S. 1967. *Materiały do awifauny Polski IV. Plectrophenax nivialis.* Acta Orn. 10, 2: 38.

211. Marchlewski J. 1948. *Materiały do rozmieszczenia głuszca [Tetrao urogallus (Linn.)], cietrzewia [Lyrurus tetrix (Linn.)] i jarząbka [Tetrastes bonasia (Linn.)] w Polsce.* Mat. do Fizjogr. Kraju 13: 1–53.

212. Markiewicz J. 1969. *Żołna na południowo–wschodnich krańcach Polski.* Przyr. Pol. 13, 11–12: 21.

213. Mielczarek P. 1993. *Bocian biały Ciconia ciconia w Polsce południowo–wschodniej.* Remiz 2, 2: 30–61.

214. Mniszek A. 1925. *Jarząbek (Bonasia betulina). Monografia myśliwska.* Lwów, Małop. Tow. Łowieckie

215. Mrugasiewicz A. 1964. *Materiały do awifauny Polski II. Bubo bubo (L.) – puchacz.* Acta Orn. 8, 7: 296.

216. Mrugasiewicz A. 1964. *Materiały do awifauny Polski II. Circaetus gallicus.* Acta Orn. 8, 7: 292.

217. Niezabitowski–Lubicz E. 1901. *Przyczynek do fauny kręgowców Galicji.* Spraw. Kom. Fizjogr. Kraków, 35, 2: 102–128.

218. Nowak E. 1958. *Rozprzestrzenianie się sierpówki Streptopelia decaocto (Friv.) w Polsce.* Prz. Zool. 2, 2: 87–94.

219. Nowak E. 1992. *Kobczyk Falco vespertinus.* (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), s. 147–149 . PWRiL, Warszawa.

220. Nowicki M. 1866. *Przegląd dotychczasowych prac o kręgowcach galicyjskich.* Rocz. Tow. Nauk. Krak. 10, 3: 234–338.

221. Ogonowski T. 1967. *Orły, wydry i czarne bociany w Bieszczadach.* Łow. Pol. 19: 15.

222. Olech B. 1970. *Dwa stwierdzenia sępa płowego (Gyps fulvus) w Karpatach*. Not. Orn. 11: 38–39.

223. Ostański M. 1996. *Występowanie orlika krzykliwego (Aquila pomarina) w południowo–zachodniej części polskich Bieszczadów w latach 1985–1996*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 43–46.

224. Ostański M. 1996. *Zagrożenia i konieczność ochrony populacji orlika krzykliwego (Aquila pomarina) w Bieszczadach*. Orlik, 16: 11-13.

225. Panach D. 1983. *Ornithologische Beobachtungen im Bieszczady–Gebirge (VR Polen)*. Beitr. Vogel. 29, 4: 198–208.

226. Partyka M. 1959. *Synogarlica turecka w Mrzygłodzie w powiecie sanockim*. Chroń. Przyr. Ojcz., 4: 32.

227. Partyka M. 1963. *Materiały do awifauny Polski – Cinclus cinclus*. Acta Orn. 7, 9: 262.

228. Partyka M. 1972. *Zagrożone kolonie żołny w okolicach Przemyśla*. Chroń. Przyr. Ojcz. 25, 6: 38–46.

229. Pelc B. 1996. *Gawroni problem rozwiązany*. Orlik, 13: 14.

230. Pinowski J., Zając Z.R. 1990. *Damages to crops caused by birds in Central Europe*. (w:) Pinowski J., Summers–Smith J.D. (red.) *Granivorous Birds in the Agricultural Landscape*. s. 333–345. PWN, Warszawa.

231. Piórecki J. 1970. *Mapa występowania bociana białego w środkowym i dolnym biegu Sanu*. Rocz. Przem. 13: wklejka.

232. Pióro G. 1985. *Wyniki inwentaryzacji gniazd bociana białego w powiecie lubaczowskim w latach 1970–1973*. (w:) Jakubiec Z. (red.) *Populacja bociana białego Ciconia ciconia L., w Polsce*. s. 210–211, Kraków.

233. Potrzebowska–Dutka J. 1986. *Katalog kolekcji ptaków ze zbiorów Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu*. Rocz. Muz. Górnośl. zesz. 10, Bytom

234. Profus P. 1992. *Puchacz Bubo bubo,* s. 195–198. *Nagórnik Monticola saxatilis,* s. 223–225 (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), PWRiL, Warszawa.

235. Profus P. 1994. *Zmiany liczebne i zagrożenia lęgowej populacji bociana białego Ciconia ciconia w Europie. II. Status populacji bociana białego w Polsce (cd.) i w krajach sąsiednich*. Chroń. Przyr. Ojcz. 50, 1: 5–16.

236. Profus P., Głowaciński Z., Marczakowski P., Krogulec J. 1992. *Awifauna województwa zamojskiego*. Stud. Ośrod. Dokum. Fizjogr., 20: 113–209.

237. Profus P., Jakubiec Z., Mielczarek P. 1992. *Zur Situation des Weißstorchs, Ciconia ciconia L. in Polen. Stand 1984.* (w:) Rheinwald G., Ogden J., Schulz H. (red.) *Weißstorch – White Stork*. Proc. I Int. Stork Conserv. Symp. Schriftenreihe des DDA, 10: 81–97.

238. Ptaszyk J. 1991. *Gnieżdżenie się kwiczoła Turdus pilaris L. na terenie Poznania*. Prz. Zool. 35: 360–378.

239. Ptaszyk J. 1992. *Urbanizacja sójki (Garrulus glandarius) w Poznaniu*. Not. Orn. 33, 3–4: 241–250.

240. Rozprawy i Wiadomości Muzeum im. Dzieduszyckich. 1914. *Dary*. 1: 1–2.

241. Ruprecht A., Szwagrzak A. 1988. *Atlas rozmieszczenia sów Strigiformes w Polsce*. Studia Nat., ser. A. 32.

242. Rydzewski W. 1939. *Sprawozdanie z działalności Stacji Badania Wędrówek Ptaków za rok 1937*. Acta Orn. 2, 19: 431-527.

243. Rydzewski W. 1949. *Sprawozdanie z działalności Stacji Badania Wędrówek Ptaków za rok 1938*. Acta Orn. 4, 1: 1-113.

244. Schaitter J. 1968. *Zapiski o ptakach i ssakach okolic Rzeszowa*. Spraw. Kom. Fizyogr. AU, 2: 69–73.

245. Siemaszko B. 1963. *Materiały do awifauny Polski Falco vespertinus*. Acta Orn. 7: 258.

246. Sierakowski K., Pinowski J., Wolański H.S. 1969. *Przelot wiosenny żurawi Grus grus (L.) w Polsce*. Prz. Zool. 13, 3: 247–251.

247. Skakuj M. 1991. *Trzecie stwierdzenie jerzyka alpejskiego (Apus melba) w Polsce*. Not. Orn. 32, 1-2: 135-136.

248. Skowroński M. 1995. *Rzadkie gatunki ptaków obserwowane w dolinie Sanu w okolicach Sanoka i Jeziora Myczkowskiego*. Bad. orn. Ziemi Przem. 3: 91.

249. Skowroński M. 1996. *Ptaki doliny Sanu między Sanokiem a Leskiem oraz przyległego pasma Gór Słonnych (badania wstępne)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 21–28.

250. Skowroński M. 1996. *Zagęszczenie gąsiorka (Lanius collurio) w dolinie Sanu pod Sanokiem (woj. krośnieńskie)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 4: 89–90.

251. Skowroński M. 1996. *Zagęszczenie derkacza (Crex crex) w dolinie Sanu pod Sanokiem (woj. krośnieńskie)*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 97-98.

252. Skowroński M. 1997. *Uzupełnienia do wykazu gatunków ptaków obserwowanych w dolinie Sanu pod Sanokiem*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 113-114.

253. Sokołowski J. 1972. *Ptaki ziem polskich*. PWN, Warszawa, I i II. Wyd. II.

254. Sokulski M. 1966. *Jeszcze o cietrzewiach na Rzeszowszczyźnie*. Łow. Pol. 15: 14–15.

255. Sprawozdanie Komisji Fizjograficznej 1866–1903. *Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym*. PAU, Kraków.

256. Stawarczyk T. 1984. *Pojawienie się czapli białej (Egretta alba) w Polsce w okresie powojennym*. Not. Orn. 25, 1-4: 4-13.

257. Stój M., Ćwikowski C., Wacławek K. 1997. *Wstępne wyniki monitornigu populacji orła przedniego Aquila chrysaetos w Karpatach (Polska SE) w latach 1993–1996*. (w:) *Ptaki jako wskaźnik zmian środowiska – monitornig, waloryzacja, ochrona*. S. 96–97. Mat. Sympozjum Ornitologicznego, Słupsk.

258. Strautman F.I. 1963. *Pticy zapadnych oblastej Ukraińskoj SSR*. 1 i 2. Lwów.

259. Szczepski J.B. 1970. *Sprawozdanie z działalności Stacji Ornitologicznej za lata 1955–1957*. Acta Orn. 12, 4: 103–175.

260. Szczepski J.B., Szczepska M.W. 1956. *Sprawozdanie z działalności Stacji Ornitologicznej za rok 1950*. Acta Orn. 5, 3: 77-112.

261. Tadeusz P. 1997. *Obserwacja pustynnika (Syrrhaptes paradoxus) w Bieszczadach*. Bad. orn. Ziemi Przem. 5: 135.

262. Tomiałojć L. 1972. *Ptaki Polski, wykaz gatunków i rozmieszczenie*. PWN, Warszawa.

263. Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski, rozmieszczenie i liczebność*. PWN, Warszawa.

264. Tomiałojć L. 1992. *Dzierzba czarnoczelna Lanius minor*. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), s. 218–220. PWRiL, Warszawa.

265. Tranda E., Wojciechowski Z. Soszyński B. 1969. *Notatki ornitologiczne z Bieszczad i Beskidu Niskiego*. Zesz. Nauk. UŁ Biol. 33: 67–70.

266. Trella T. 1938. *Fizjografia okolic Przemyśla*. (Msc.) Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu

267. Walasz K., Mielczarek P. (red.) 1992. *Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1991*. Biologica Silesiae, Wrocław.

268. Wasilewski J. 1992. *Dzięcioł trójpalczasty Picoides tridactylus*. (w:) *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Z. Głowaciński), s. 214–216. PWRiL, Warszawa.

269. Wasilewski J., Mielczarek P. 1988. *Występowanie bażanta i kuropatwy w Polsce południowo-wschodniej*. Łowiec Polski, 4: 13.

270. Wesołowski T., Winiecki A. 1988. *Tereny o szczególnym znaczeniu dla ptaków wodnych i błotnych w Polsce*. Not. Orn. 29, 1–2: 3–25.

271. Wieloch M. 1984. *Numbers and distribution of the mute swan Cygnus olor in Poland against the situation of this species in Europe*. Acta Orn. 20, 2: 187–240.

272. Wiltowski J. 1967. *Jarząbek w południowej Polsce*. Łow. Pol. 21, 7: 14

273. Wiltowski J. 1968. *Rozmieszczenie i liczebność jarząbka Tetrastes bonasia (Linnaeus, 1758) (Aves) w południowej Polsce w roku 1966*. Acta Zool. Cracov. 13, 11: 165–276.

274. Winiecki A., Wesołowski T. 1987. *Ostoje ptaków wodnych i błotnych w Polsce i problem ich ochrony*. Człowiek i Środowisko, 11, 4: 497–513.

275. Witkowski J. 1963. *Materiały do awifauny Polski. Aquila chrysaetos*. Acta Orn. 7: 256

276. Witkowski J. 1964. *Materiały do awifauny Polski II. Ciconia nigra, Circaetus gallicus*. Acta Orn. 8: 290, 292.

277. Wodzicki K. 1935. *Studia nad bocianem białym w Polsce. III. Bocian w województwie lwowskim*. Ochr. Przyr., 15: 156–195.

278. Wołk E., Wołk K. 1962. *Notatki ornitologiczne z Karpat*. Prz. Zool. 6, 3: 226-228.

279. Zabłocka T. 1959. *Terminy przylotów bociana białego Ciconia ciconia (Linn.) w Polsce w latach 1946–1952*. Acta Orn. 5: 283–299.

280. Zając R.Z., Tranda E. 1987. *Problemy związane z gromadnymi noclegowiskami szpaków w Polsce i wyniki prób ich rozwiązania*. Prz. Zool. 31; 1: 65–88.

281. Zarzycki K., Głowaciński Z. 1970. *Bieszczady*. Warszawa

Podziękowanie

Składam serdeczne podziękowania koledze Cezaremu Ćwikowskiemu za uzupełnienia wniesione do literatury.

Literatura

Borowiec M., Wanat A. 1989. *Polska bibliografia ornitologiczna III. Lata 1971–1980*. Acta Orn. 25, 2: 1–116.

T.C

Sprawozdanie z obozu ornitologicznego SAN 1997

W dniach od 7 VIII 1997 do 26 IX 1997 z inicjatywy Stacji Badania Wędrówek Ptaków (Przebendowo), Zespołu Parków Krajobrazowych w Przemyślu oraz Przemyskiego Towarzystwa Ornitologicznego działał obóz ornitologiczny mający za cel obrączkowanie wędrownych ptaków.

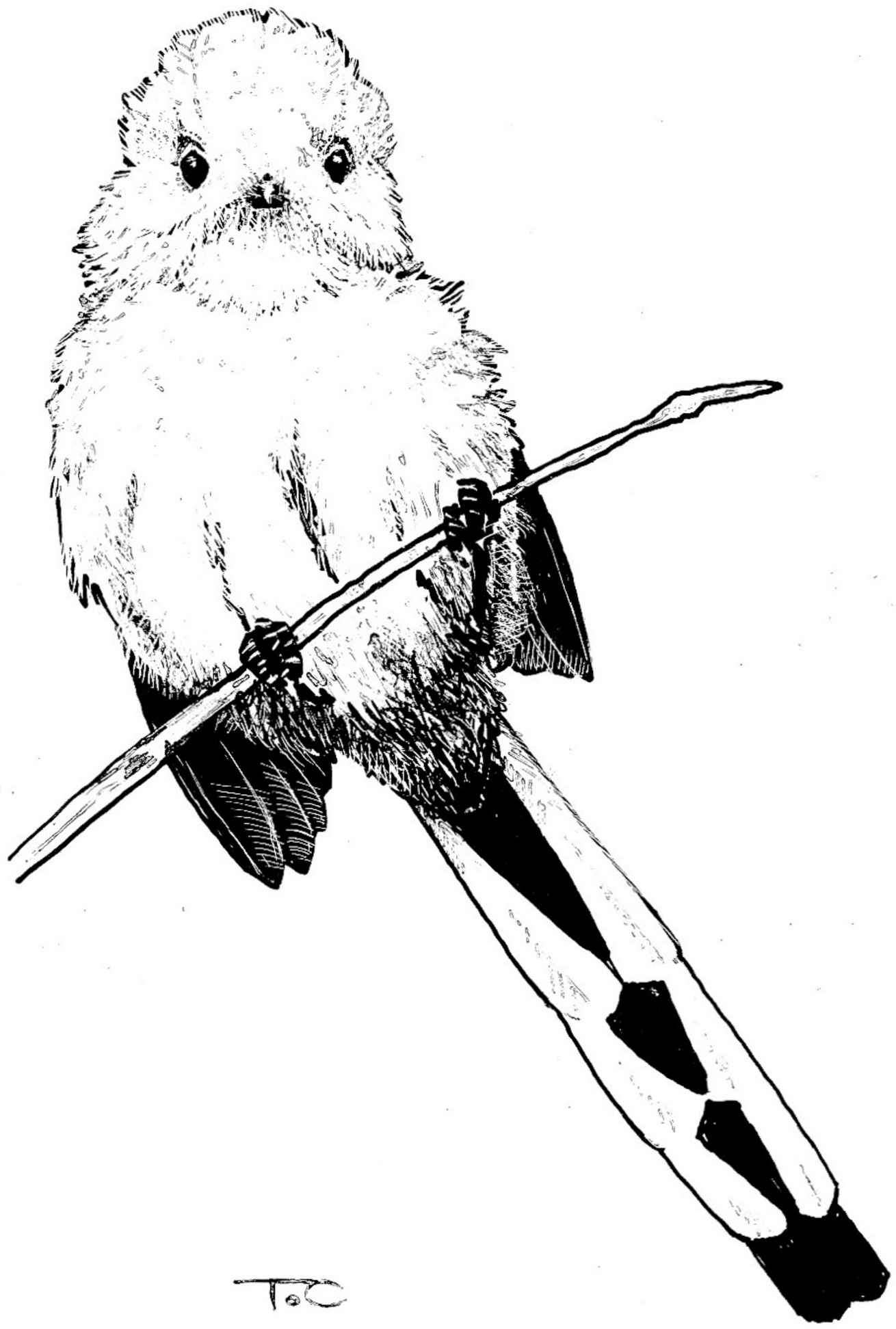
Podczas prac którymi kierowali: Witold Ziaja, (7–17 VIII 97), Marek Jędra (17–31 VIII 97), Przemysław Kunysz (31 VIII–13 IX 97), Mirosław Kata (13–22 IX 97) i Józef Hordowski (22–26 IX 97) złapano ogółem 1362 ptaki z 50 gatunków (tab. 2).

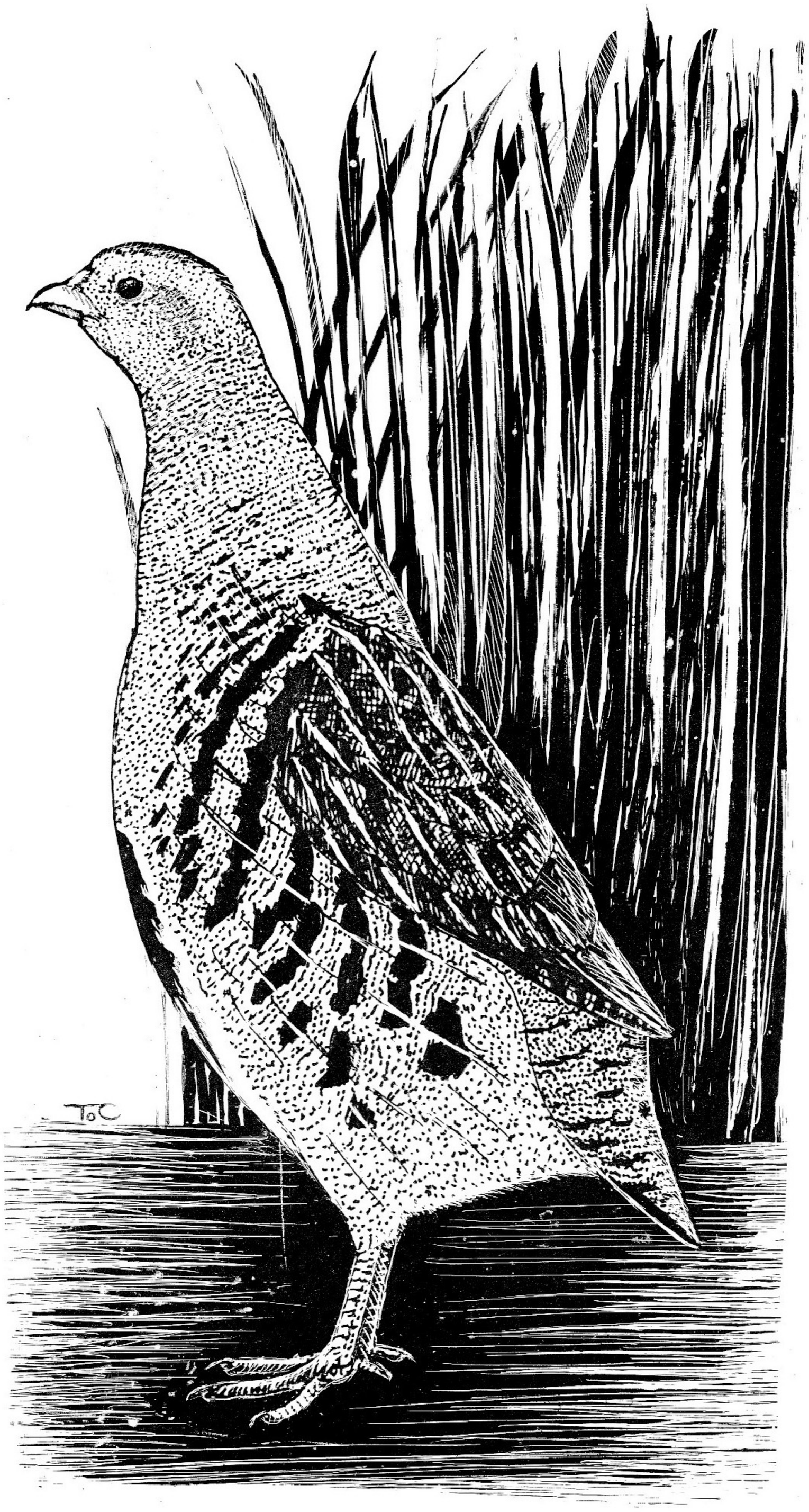
Do prac badawczych wykorzystywano 25 sieci ornitologicznych ustawionych wśród łóz na lewym brzegu Sanu w miejscowości Łętownia (gm. Przemyśl). Program badawczy obejmował obrączkowanie wędrownych ptaków łapanych w sieci. Równocześnie notowano wszelkie informacje stosowane podczas prac obrączkarskich „Akcji Bałtyckiej" - data, numer obrączki, gatunek ptaka, płeć, wiek, stopień otłuszczenia, formułę skrzydła, długość skrzydła, długość ogona. W trakcie obrączkowania notowano również obserwacje rzadkich ptaków przelatujących doliną Sanu, np. kulika mniejszego.

Tab. 1. Terminy poszczególnych pentad.

Pentada										
44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54
07.08-08.08	09.08-13.08	14.08-18.08	19.08-23.08	24.08-28.08	29.08-02.09	03.09-07.09	08.09-12.09	13.09-17.09	18.09-22.09	23.09-27.09

Najliczniej wędrującymi gatunkami złapanymi na punkcie były: kapturka – 402 os., gajówka – 156 os., pierwiosnek – 86 os., bogatka 65 os., łozówka – 62 os., piecuszek – 58 os., piegża – 48 os., rokitniczka – 36 os. i trzcinniczek – 33 os. W trakcie prac schwytano jednego ptaka z obcą obrączką był to piecuszek z Finlandii.

Tab. 2. Ptaki zaobrączkowane na punkcie „San" w 1997

Gatunek	Ilość osobników w pentadzie											Suma
	44	**45**	**46**	**47**	**48**	**49**	**50**	**51**	**52**	**53**	**54**	
1. Sylvia atricapilla	2	14	34	69	66	52	54	25	49	34	3	402
2. Sylvia borin	7	20	18	25	37	23	13	3	7	3		156
3. Phylloscopus collybita	3		5			6	4	6	40	48	5	117
4. Sylvia communis		7	24	24	20	5	5	1				86
5. Parus major	2	1	21	6	2	12	5	6	7	2	1	65
6. Acrocephalus palustris	4	11	19	19	8	1						62
7. Phylloscopus trochilus	2		1		34	5	11		4	1		58
8. Sylvia curruca		5	5	6	6	9	6	3	4	2	2	48
9. Acrocephalus schoenobaenus		1	3	8	14	9			1			36
10. Acrocephalus scirpaceus		4	2	10	10	1			3	2	1	33
11. Erithacus rubecula					2	1	10	2	4	9	4	32
12. Hirundo rustica			2	2	12	2	1	7				26
13. Parus caeruleus		1		7	3	4	6		4	1		26
14. Carduelis carduelis		1					7	2	11	5		26
15. Prunella modularis	1	2		1	3	1		1	8	7		24
16. Luscinia luscinia	4	5	5	6	1	2						23
17. Turdus merula	3	1	2	2	2	2		2	2	3		19
18. Turdus pilaris		4			1	3		3	2	5		18
19. Carduelis spinus										6	5	11
20. Aegithalos caudatus		1	1			3	3	3		1		12
21. Emberiza citrinella	2	3	1	2		1						9
22. Turdus philomelos	1	1	2		2	3						9
23. Coccothraustes cocothraustes				1	4	1						6
24. Alcedo atthis		3	3									6
25. Carduelis spinus										6		6
26. Carduelis cannabina		1				1				1		3
27. Riparia riparia				1	1			1				3
28. Hippolais icterina				1	2							3
29. Jynx torquilla		1	1				1					3
30. Parus montanus		1			1					1		3
31. Ficedula hypoleuca	1								1			2
32. Motcilla alba											2	2
33. Muscicapa striata					1			1				2
34. Fringilla coelebs									2			2
35. Dendrocopos minor		1				1						2
36. Carduelis chloris		1	1									2
37. Carpodacus erythrinus			2									2
38. Phylloscopus sibilatrix						2						2
39. Lanius collurio					2							2
40. Phoenicurus ochruros									1	1		1

41. Phoenicurus phoenicurus			1							1		2
42. Anthus trivialis		1										1
43. Certhia familiaris		1										1
44. Acrocephalus arundinaceus		1										1
45. Sylvia nisoria			1									1
46. Locustella fluviatilis				1								1
47. Dendrocopos major				1								1
48. Locustella naevia					1							1
49. Saxicola torquata						1						1
50. Oriolus oriolus								1				1
Razem	32	93	154	192	235	151	126	67	150	139	23	1362

Organizatorzy obozu składają podziękowanie uczestnikom biorącym udział w pracach punktu: Halinie Jabłońskiej, Annie Jędra, Hubertowi Kameckiemu, Andrzejowi Szymbara, uczniom Szkoły Podstawowej Nr 16 w Przemyślu oraz uczniom Liceum Ekologicznego w Przemyślu wraz z opiekunami Panem Jerzym Tomusiakiem i Panem Zbigniewem Skrzelą, Pani Izabeli Szpiech za wykonanie woreczków do przenoszenia ptaków.

Szczególne podziękowanie składamy Koledze Henrykowi Kurkowi, który przez cały okres badań służył pomocą oraz Panu Andrzejowi Jankowskiemu z Przemyśla za pomoc techniczną w organizacji obozu.

Przemysław Kunysz

NOTATKI

Obserwacja pustynnika (*Syrrhaptes paradoxus*) w Bieszczadach

W dniu 25 IV 1992 na stawach rybnych koło Leska (woj. krośnieńskie) obserwowałem wspólnie z P. Bujakiem przelotne stadko czterech pustynników. Obserwacja została przeprowadzona przy słonecznej pogodzie, bardzo dobrej widoczności i bocznym oświetleniu o godz 11^{oo}. Trwała około 5 minut, posługiwano się lornetkami 10x50 i 12x40.

Ptaki zauważone zostały z dużej odległości. Początkowo ze względu na charakterystykę lotu wzięte je za cyraneczki (*Anas crecca*). Cechy typowe pustynnika zostały zauważone w odległości 150-200 metrów, a dokładniej ptaki dały się obejrzeć przelatując 50-60 metrów od obserwatora, lecąc na południowy zachód.

Przy bezpośrednim porównaniu obserwowane ptaki były mniej więcej wielkości cyranki (*Anas querquedula*), ale większe od perkozka (*Tachybaptus ruficollis*). Ptaki obserwowane miały smukłe sylwetki, długi spiczasty ogon z wydłużonymi środkowymi sterówkami, skrzydła ostro zakończone. Ogólne ubarwienie wierzchu ciała piaskowo-szare, spód ciała biało-szary z ciemną plamą na brzuchu, na głowie nieokreślony pomarańczowo-rudy rysunek (widoczny z wierzchu i od spodu). Lot bardzo zwinny.

Piotr Tadeusz